

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Urška Kuhar

**VLOGA PROSTOVOLJNEGA DELA V PROGRAMIH
ZA VZPOSTAVLJANJE ABSTINENCE OD
PREPOVEDANIH DROG**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Urška Kuhar

**VLOGA PROSTOVOLJNEGA DELA V PROGRAMIH ZA
VZPOSTAVLJANJE ABSTINENCE OD
PREPOVEDANIH DROG**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Vera Grebenc

Ljubljana, 2022

*Želja, goreča želja je bistvenega pomena
za doseganje česar koli nenavadnega.*

Joseph B. Wirthlin

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki ste mi pomagali pri pisanju diplomskega dela, še posebej vsem sogovornikom, ki so bili pripravljeni govoriti z menoj.

Zahvaljujem se svoji družini, predvsem sestri Jerici, za vso podporo in spodbude med pisanjem diplomskega dela.

Hvala tebi, Jakob, za neizmerno ljubezen in potrpežljivost v času nastajanja pričujočega dela.

Zahvaljujem se svoji mentorici, doc. dr. Veri Grebenc, za hitro odzivnost, vse usmeritve, strokovno pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Urška Kuhar

Naslov diplomskega dela: Vloga prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

Mentorica: doc. dr. Vera Grebenc

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Št. strani: 113

Št. tabel: 2

Št. prilog: 4

Ključne besede: zasvojenost, prepovedane droge, vzpostavljanje abstinence, visokopražni programi, nizkopražni programi, vloga prostovoljnega dela, vloga prostovoljca, motivi za prostovoljno delo

Povzetek

Diplomsko delo obravnava povezavo med vlogo prostovoljnega dela in pomočjo ljudem, ki so zasvojeni od prepovedanih drog. Teoretični del diplomskega dela vključuje definiciji zasvojenosti in prostovoljstva, sledita obravnava poteka dela v programih za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog in preučevanje vloge prostovoljcev in prostovoljnega dela v teh programih. V empiričnem delu diplomskega dela je glede na teoretična izhodišča opravljena kvalitativna raziskava. Zanj je bil uporabljen delno strukturiran intervju, pri katerem so bila, upoštevajoč smernice za intervju, zastavljena tudi podvprašanja. Vzorec raziskave vključuje šest prostovoljcev, ki so prostovoljno delo opravljali ali ga še opravljajo v različnih programih za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog. Cilj raziskave diplomskega dela je bil ugotoviti, zakaj se ljudje odločijo za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence in kateri so tisti motivi, ki prostovoljce motivirajo za prostovoljno delo, kako opisujejo svojo vlogo prostovoljca in kako opredeljujejo vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog.

DIPLOMA THESIS DATA

Name and Surname: Urška Kuhar

The title of Graduation Thesis: The role of voluntary work in drug abstinence programs

Mentor: doc. dr. Vera Grebenc

City: Ljubljana

Year: 2022

No. of Pages: 113

No. of Tables: 2

No. of Attachments: 4

Key words: addiction, illegal drugs, establishing abstinence, low-threshold programs, high-threshold programs, the role of voluntary work, the role of volunteer, motives for voluntary work

Abstract

The thesis discusses the link between volunteering and helping people addicted to illicit drugs. The theoretical part of the thesis includes definitions of addiction and volunteering, followed by a discussion of the workflow in drug dependence treatment and a study of the role of volunteers and volunteering in these programmes. In the empirical part of the thesis, qualitative research based on the theoretical background was carried out. We used a semi-structured interview with additional sub-questions, following the interview guidelines. The sample included six volunteers who have volunteered or are still volunteers in various drug dependence treatment programmes. The thesis research aimed to determine why people choose to volunteer in drug dependence treatment programmes and what motivates them to do so. We were also interested in how they described their role as volunteers and how they defined the role of volunteering in drug dependence treatment programmes.

Kazalo vsebine

1. Teoretični uvod	10
1.1. Zasvojenost.....	10
1.1.1. Opredelitev pojma zasvojenost	10
1.1.2. Tipologija uživanja drog	11
1.1.3. Stigma uživalca drog	12
1.1.4. Socialno delo, ki sprejema uživanje drog	14
1.2. Prostovoljno delo.....	16
1.2.1. Pomen izraza prostovoljno delo	16
1.2.2. Oblike prostovoljnega dela.....	18
1.2.3. Motivi za opravljanje prostovoljnega dela	19
1.3. Programi za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog.....	23
1.3.1. Pomen izraza abstinence	23
1.3.2. Visokopražni programi za zdravljenje zasvojenosti od prepovedanih drog	24
1.3.3. Nizkopražni programi za zmanjševanje škode	25
1.3.4. Vloga prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence zasvojenih od prepovedanih drog	26
2. Formulacija problema	28
2.1. Raziskovalna vprašanja	28
3. Metodologija	28
3.1. Vrsta raziskave	28
3.2. Glavne teme raziskovanja.....	29
3.3. Merski instrumenti in viri podatkov	29
3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec	29
3.5. Zbiranje podatkov	30
3.6. Obdelava in analiza podatkov.....	30
4. Rezultati	33
4.1. Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela.....	33
4.2. Program opravljanja prostovoljnega dela	34
4.3. Čas opravljanja prostovoljnega dela.....	34
4.4. Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog	34
4.5. Motivi za opravljanje prostovoljnega dela	35
4.6. Opredelitev vloge prostovoljca v programu	36
4.7. Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu	37

5. Razprava	38
6. Sklepi	43
7. Predlogi	45
8. Viri in literatura	46
9. Priloge	52
9.1. Smernice za intervju	52
9.2. Transkript intervjujev A–F z označenimi izjavami	52
9.2.1. Transkript pogovora z osebo A	52
9.2.2. Transkript pogovora z osebo B	55
9.2.3. Transkript pogovora z osebo C	57
9.2.4. Transkript pogovora z osebo D	61
9.2.5. Transkript pogovora z osebo E	65
9.2.6. Transkript pogovora z osebo F	70
9.3. Odprto kodiranje A-F	76
9.4. Osno kodiranje A–F.....	103

Kazalo tabel

Tabela 1: Predstavitev intervjuvancev	31
Tabela 2: Primer odprtega kodiranja z osebo A	32

1. Teoretični uvod

1.1. Zasvojenost

1.1.1. Opredelitev pojma zasvojenost

Beseda zasvojenost po SSKJ/Fran (b. d.) pomeni »zasvojenost z mamili ali psihičn/o/ zasvojenost, pri kateri se zasvojenec vrača k uživanju kake snovi zaradi spomina na njen ugodni učinek; telesn/o/ zasvojenost, pri kateri se ob prekinitvi pojavijo abstinenčne težave«.

Flaker (2002a, str. 16) pojem zasvojenost razlaga kot »uzrto in artikulirano odvisnost, ki jo spremlja hlepenje po drogi in jasno prepoznavanje abstinenčne krize«. Glavni kazalec zasvojenosti je torej kriza, ki jo uživalci primerjajo z boleznijo (Flaker, 2002a, str. 196, 205). Dragoš idr. (2008, str. 47) pojem zasvojenosti opisujejo kot »odvisnost, okrog katere si oseba na trajnejši način organizira obsežna področja vsakodnevnih rutin«. National Institute on Drug Abuse (2021) zasvojenost opredeljuje kot kronično, ponavljajočo se motnjo, za katero je značilno iskanje in uživanje drog kljub škodljivim posledicam. Zasvojenost moti normalno delovanje organov v telesu, saj jemanje drog telesu pušča škodljive posledice. Ob prvem zaužitju droge osebe zaznajo pozitivne učinke in verjamejo, da lahko uporabo drog nadzorujejo. Kasneje z jemanjem drog nadaljujejo, saj le-te prevzamejo njihovo življenje. Oseba je zasvojena, ko začuti potrebo po jemanju droge. Flaker (1999, str. 221) razlaga, da se uživalci drog zavedo, da so zasvojeni, ko se zbudijo z gripo in se počutijo bolne. Slabost izgine po prvi dozi droge.

Zasvojenost se razvije, ko posameznik dlje časa vsakodnevno uživa droge. Dokaz, da je uživalec zares zapadel v odvisnost, je kriza, ki jo občuti (Grebenc, 2003a, str. 109–110). Človek namreč postane zasvojen, ko doživi abstinenčne težave, ki jih prepozna, in ko se nauči hlepeti po drogi ter s ponavljanjem te izkušnje pridobi stališča in vedenje zasvojenosti. Hrepenenje po drogi je značilnost zasvojenih uživalcev. S ponavljanjem tega vedenja posameznik pridobi perspektivo in obnašanje zasvojenca (Flaker, 1999, str. 212). Flaker (2002a, str. 26) poudarja, da je lahko zasvojenec odvisen od dejavnosti in ne od substance.

Becker (1953 v Flaker 2002a, str. 19) uživanje drog opisuje kot psihosocialni proces, saj se mora uživalec naučiti uživanja drog. To lahko usvoji z vključevanjem v skupino in kulturo uživalcev. Lindesmith (1969 v Flaker 2002a, str. 21–22) navaja, da je hlepenje značilno za

zasvojene uživalce, in zatrjuje, da ni posledica želje po užitku, ki predstavlja eno od gonil za uživanje drog. Želja po užitku se namreč v obdobju zasvojenosti zmanjša. Uživalec hrepeni po opiatih predvsem zaradi lajšanja abstinencijskih težav. Zasvojen postane, ko doživi abstinencijske težave, se nauči hrepeneti po drogi in s ponavljanjem tega dejanja pridobi razmišljanje in obnašanje zasvojenca. Za zasvojenost je značilno neobvladljivo iskanje in uživanje drog kljub škodljivim posledicam uporabe drog (National Institute on Drug Abuse, 2019).

Zasvojenost velja za pojav družbene deviantnosti (Tominec, 2015, str. 21). Določa jo skupek prepoznavnih, vedenjskih in fizioloških simptomov, ki kažejo na nenehno uživanje substance kljub težavam, ki jih uživanje povzroči (Tominec, 2015, str. 36). Zasvojenost lahko povzroči, da se ljudje oddaljijo od svoje družine, prijateljev in družbe (rtor.org, 2019).

1.1.2. Tipologija uživanja drog

Skupina uživalcev, ki uživajo droge, je zelo različna. Vzorci jemanja drog se gibljejo od »neškodljivih eksperimentatorjev do popolne džankizacije« (Flaker, 2002a; Grebenc in Šabić, 2020, str. 151).

Flaker (2002a, str. 24–29) navaja različne identitete uživalcev. Tipologijo sestavlja šest tipov, ki temeljijo na količini zaužite droge.

- Neuživalci: vsi, ki niso nikoli poskusili heroina ali drugih opiatov. Ni razumljivo, ali v to skupino spadajo tisti, ki so že zaužili drogo ali so bili zasvojeni in niso več.
- Priložnostni uživalci ali eksperimentatorji: tisti, ki uživajo drogo občasno, in tisti, ki jo uživajo, ko imajo možnost.
- Redni uživalci: uživalci, ki drogo uživajo redno, a ne razvijejo zasvojenosti.
- Odvisni uživalci: uživalci, ki so odvisni od droge, a tega ne opredeljujejo kot zasvojenost, zaradi česar ne sodijo med zasvojene uživalce.
- Zasvojeni uživalci: tisti uživalci, ki so zasvojeni, vendar njihova zasvojenost ne vpliva slabo na njihov socialni položaj. Zaradi hrepenenja po drogi so prepoznali svoje abstinencijske težave in zaradi ponavljanja te izkušnje privzeli obnašanje zasvojenega.
- Džankiji: tisti, ki se zaradi zasvojenosti spopadajo s socialno degradacijo in propadanjem. Vzdrževanje odvisnosti povzroča velike stroške za vzdrževanje. Džankiju droga predstavlja najpomembnejšo stvar na svetu. Ta vloga je torej edina,

dominantna, zato druge vloge ne more več igrati. Džankiji so tako zaznamovani in zapostavljeni na večini življenjskih področij (Flaker, 2002a, str. 17).

Yong (1971 v Tominec, 2015, str. 24–25) zasvojene uživalce klasificira glede na življenjski stil.

- Povezovalni uživalci: tisti, ki ne zaznajo, da bi bilo njihovo obnašanje neskladno z običajnim življenjem. V uživanju ne vidijo tveganja za zdravje, drogo uživajo v zasebnem okolju in krogu prijateljev.
- Uporniki: uživalci, ki jim uživanje droge predstavlja del nujnega načina življenja.
- Bolniki: tisti, ki sprejmejo bolezenske značilnosti, ki jih kultura pripisuje zasvojenosti.

Kušević (1987 v Flaker 2002a, str. 22) razlikuje med sedmimi tipi zasvojenih.

- Eksperimentatorji: uživalci, ki poskusijo drogo, vendar z uživanjem ne nadaljujejo.
- Rekreativni uživalci: tisti, ki drogo uživajo občasno ali redno v določenih časovnih razmikih.
- Funkcionalni odvisniki: vsi, ki uživajo drogo, so od nje odvisni, a funkcionirajo normalno.
- Disfunkcionalni odvisniki: tisti, ki so odvisni od droge in ne morejo funkcionirati normalno, saj se jim droga zdi najpomembnejša.
- Družbeno tradicionalni uživalci: vsi, ki živijo v kulturah, v katerih je uživanje drog del vsakdanjika.
- Terapevtski uživalci: tisti, ki droge uživajo kot zdravilo, in sicer pod zdravniškim nadzorom.
- Nekonformisti: vsi, ki uživanje drog povezujejo z uporom proti obstoječim vrednotam.

1.1.3. Stigma uživalca drog

Kljub različnim vrstam zdravljenja odvisnosti od drog si veliko uživalcev ne poišče pomoči, saj odvisnost prinaša stigmo. Z vstopom v sistem zdravljenja ali druge obravnave pa razkrijejo stigmo odvisnika, kar vpliva tako na odvisnike kot tudi njihove družine. Odvisniki si tako prizadevajo, da bi se znebili stigme. Namesto besed »odvisnik« in »džanki« lahko govorimo o »ljudeh s težavami z uživanjem drog«. Tako poudarimo človeka, ne pa njegovih

težav ali problemov (Šabić, 2012). Stigma uživalca je lahko neopazna in je ni težko prikriti. Stereotip džankija pa predstavlja podoba dolgolasega, zanemarjenega in telesno izdelanega človeka (Flaker, 1999). World Health Organization (b. d.) stigmatizacijo opisuje kot glavni vzrok za diskriminacijo in izključenost, saj vpliva na samozavest ljudi, njihove odnose, zmožnost druženja in možnost zaposlitve.

Ljudje se zaradi predsodkov uživalcem, ki uživajo droge, izogibajo. Zaradi uživanja drog namreč veljajo za nezanesljive, nasilne, zanemarjene in zavržene ljudi brez moralnega čuta (Flaker, 2002a, str. 9). Uživanje nedovoljenih drog torej pomeni odklon od standardov družbeno sprejemljivega vedenja (Flaker, 2002a, str. 5). Grebenc (2003b, str. 409) pojasnjuje, da uporaba prepovedanih drog ni prepovedana, moralna obsodba pa je nujna. Uživalci drog so s strani medijev prikazani tako, da v ljudeh vzbudijo jezo, presenečenje, šok in zgražanje. Uživalec drog je prikazan kot šibak grešnik, ki se ni mogel upreti nebrzdanim in zlobnim strastem. Grebenc in Šabić (2020, str. 151–152) pojasnjujeta, da moraliziranje in stigmatizacija ne koristita, saj se pod zasvojenostjo skriva bolečina. Poudarjata, da je pri zdravljenju zasvojenosti od prepovedanih drog pomembno upoštevati to bolečino, zato ukvarjanje zgolj z vedenjsko spremembo ni dovolj.

Flaker (2002a, str. 56–57) pojasni, da je s stigmatizacijo mogoče ohranяти prepričanja o drogah kot o družbeni nevarnosti. Poudarja, da je stigmatizacija način izogibanja problemom in ugotavlja (prav tam), da »uživanje drog v skupnosti ni nič znano. Ljudi sploh ne zanima, kdo so uživalci, ker o tem nočejo nič vedeti. Pravzaprav sumijo, vendar odločno ne vejo. Imajo različna mnenja do uživalcev, enostavno se jih izogibajo in jih označijo. Ne vejo, kako droga deluje, kaj se skriva za uživanjem – sklepajo po svoje«. Avtor razlaga, da s stigmatizacijo človeka diskvalificiramo in ga kot neenakovrednega člana skupnosti umestimo v položaj, v katerem se zanj ni treba meniti, saj je »samo narkoman«. Flaker (1999, str. 237) pojasni, da je treba iskati priložnosti, ko uživalci lahko pokažejo, kakšni so v resnici. Izpostavi, da je treba razbijati mite o drogah. Na zasvojene s prepovedanimi drogami po navadi gledamo z nezaupanjem in strahom, in čeprav je uporabnik prepovedanih drog motiviran za opustitev drog, zaradi frustracije, ki izhaja iz družbe, obstaja velika verjetnost zdrsa v zasvojenost (Maharjan in Kandel, 2020).

1.1.4. Socialno delo, ki sprejema uživanje drog

International Federation of Social Workers (2014) socialno delo opisuje kot delo, ki temelji na praksi, in kot znanstveno disciplino, ki spodbuja družbene spremembe in razvoj, socialno kohezijo, opolnomočenje in osvoboditev ljudi ter v ospredje postavlja načela socialne pravičnosti, človekovih pravic, kolektivne odgovornosti in spoštovanja različnosti. Dragoš in drugi (2008, str. 45) pojem krepitev moči razlagajo kot »regulacij/o/ razmerij odvisnosti v korist šibkejšega akterja«. Značilnost socialnega dela, ki jo navajata Grebenc in Šabić (2013, str. 11) je, da se odvija znotraj družbe, zato določena skupnost predstavlja osrednji prostor njegovega delovanja. Socialno delo namreč deluje po načelu participacije in vključenosti ljudi, kar jim omogoča sodelovanje pri oblikovanju smiselnih in ustreznih odgovorov na svoje želje, potrebe in interese. Stefanoski (1996) uživanje drog opisuje kot družbeni pojav in predstavlja način komunikacije v odnosnem sistemu ter določa položaj uživalca drog v družbi, kulturi in odnosnem sistemu. Uporabnik drog skozi uporabo le-teh sporoča, kje je njegov prostor in kako se v njem prepozna. Kot član odnosnih sistemov je odgovoren za ravnanja, s katerimi zadovolji osnovni potrebi po povezanosti in avtonomiji. Uživalcu je treba priznati izbiro takšnega načina življenja in urejanja svojega stanja.

Flaker (2012) v Direktnem socialnem delu pojasnjuje razvoj strategije zmanjševanja škode v Evropi, katere cilj je zmanjševanje negativnih socialnih posledic uživalcev prepovedanih drog. Potrebo po uživanju drog utemeljuje kot strategijo spoprijemanja s stiskami posameznikov in si prizadeva k ustvarjanju razmer, ki bodo uživalcu dopustile varnejše uživanje. Z različnimi metodami dela pa želijo uživalce spodbuditi k drugačnim pristopom razreševanja stiske.

Kocmur (b. d.) poudarja, da se je današnja politika osredotočila na izkoreninjenje uživanja drog in preprečevanje ponudbe, ni pa se usmerila k zmanjševanju škodljivih posledic uporabe drog in metodam za zaježitev povpraševanja po drogah. Avtor poudarja temeljni koncept zmanjševanja škode, ki poudarja, da so »droge z nami in bodo z nami tudi ostale«.

Flaker (2002b, str. 8) pojem zmanjševanja škode razlaga kot »prijem ali strategijo, katere namen je omiliti in zmanjšati škodljive posledice uživanja drog, ki so lahko različne«. Zmanjševanje škode pomeni, da uživalce drog sprejmemo, kakršni so, in pri delu z njimi upoštevamo njihove želje in potrebe. Namen strategije zmanjševanja škode je ustvariti

pogoje za uživanje, ki bodo zmanjšale uničujoče posledice uživanja drog, poškodb, stigmatizacije, tveganje okužb in socialne izključenosti. Namen strategije je razvijanje metod in delovanja, ki bodo občutljivi za razlike pri različnih načinih uživanja, skupinah uživalcev in okoljih (Flaker, 2002b, str. 265). World Health Organization (2006) zmanjševanje škode opisuje kot skupek informacij, izobraževanja in dostopa do sredstev prepričevanja, kot so igle in kondomi. Zmanjševanje škode pomeni obvladovanje tveganj, povezanih z nevarnimi okoliščinami uživanja droge. Njen cilj je zmanjšati negativne posledice tvegane uporabe drog.

Grebenc in Kvaternik (2009, str. 288–291) pojasnjujeta, da v Sloveniji že obstajajo storitve zmanjševanja škode, kot sta mreža programov zmanjševanja škode in mreža substitucijskih programov, ter stacionarna in terenska izmenjava pribora za injiciranje. Avtorici poudarjata, da so storitve za zmanjševanje škode slabo razvite in jih je premalo. Pojasnjujeta, da so varnejši prostori uživanja pomembni za vse vrste uživalcev drog, saj se vsak izmed njih lahko znajde v situacijah, ki so lahko škodljive, kljub seznanjenosti uživalcev s tveganji. Med programi, namenjenimi zmanjševanju škode, so program razdeljevanja igel za injiciranje, svetovanje o zmanjševanju škode zaradi uporabe drog in drugi programi, katerih namen je zmanjševanje škode (Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog, 1999). Namen programov za zmanjševanje škode zaradi uporabe drog je zmanjšati in preprečiti prenašanje nalezljivih bolezni ter preprečiti poslabšanje socialnega in zdravstvenega stanja oseb, ki uporabljajo prepovedane droge (Resolucija o Nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020, 2014).

Lenton in Single (1998) menita, da mora imeti program zmanjševanja škode cilj zmanjšati škodo, ki lahko nastane zaradi uporabe drog. Program mora vsebovati strategijo za vzpostavljanje abstinence in strategijo zmanjševanja škode za tiste, ki nadaljujejo z uporabo drog. Herwig-Lempp in Stover (1992) zagovarjata koncept socialnega dela, ki sprejema uživanje drog. Koncept uporabnikom drog prizna pravice do človeka vrednih socialnih in zdravstvenih razmer ne glede na abstinenco.

Avtorja (prav tam) predpostavljata, da:

- imajo uživalci v primeru nadaljevanja uživanja drog pravico do človeka vrednih socialnih in zdravstvenih življenjskih razmer, pri čemer abstinenca ni pogoj za to pravico;
- so uživalci prepovedanih drog lahko odgovorni sami zase;
- nerazumljivo obnašanje uživalca lahko sprejmemo kot osebno odločitev in življenjski slog;
- poklicnemu delavcu ni treba vedeti, kaj je za uživalca smiselno in pravilno, saj uživalec sam odloča o tem;
- koncept pozornost iz programov, ki pogojujejo abstinenco, preusmerja na pomen programov podpore, ki sprejemajo uporabo prepovedanih drog.

1.2. Prostovoljno delo

1.2.1. Pomen izraza prostovoljno delo

»Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe. Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe. Prostovoljno delo je delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist. Posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo, je prostovoljec ali prostovoljka (Zakon o spremembah Zakona o prostovoljstvu, 2015).«

The United Nations Volunteers Programme (2011) prostovoljno delo razume kot delo, prežeto s solidarnostjo, vzajemnostjo, zaupanjem, pripadanjem in opolnomočenjem, ki pomembno prispevajo k blaginji posameznikov, skupnosti in družbe. Prostovoljno delo ni nagrajeno in ni nujno, zaradi česar je pravzaprav specifično. Je izraz posameznikovih osebnih interesov (Rode in Žontar, 2001). Flaker (2001, str. 305) prostovoljno delo opisuje kot »način emancipacije neke družbene skupine, ustvarjanje svojega sveta in vrednot, ki so pogosto v konfliktu z obstoječimi vrednotami. Prostovoljno delo je priložnost, da se

uveljavijo obrobnejše skupine, na sebi lasten način«. Ramovš (2001, str. 314) prostovoljno delo opisuje kot vez med osebno koristjo in pomočjo za druge, solidarnostjo in samopomočjo. Definira ga kot dialog med prostovoljcem in človekom, ki doživlja socialne stiske in so njegove socialne potrebe nezadovoljene. Po navedbi rtor.org (2019) pa prostovoljno delo pomaga zasvojenim pri okrevanju, saj razvija občutek pripadnosti, ki so ga morda izgubili, ter jim daje pozitivno perspektivo.

»Prostovoljno delo je vsako delo, ki ga opravljajo ljudje, ki niso službeno nastavljeni za to, da bi ga opravljali, niti niso za svoje delo plačani, delo opravljajo iz lastnega nagiba, predvsem zaradi pričakovanja določenih psiholoških koristi zase, bodisi zaradi lastnih vrednosti in idealov ali zaradi interesov skupnosti« (Mikuš Kos, 1997, str. 175). Avtorica poudarja, da se posameznik za prostovoljno delo odloči zaradi različnih razlogov, kot so širjenje obzorja, spoznavanje novih ljudi, premagovanje osamljenosti, zapolnjevanje prostega časa in učenje novih veščin. Karakteristike prostovoljca naj bi bile zrelost, odgovornost, spontanost, nesebičnost, motiviranost in pozitivna naravnost.

Ramovš (2001, str. 313–314) prostovoljno delo razlaga kot »sodobno obliko osebne solidarnosti v socialnem delovanju«. Gre za obliko solidarnosti, ki ji človek posveti del svojega prostega časa in ki predstavlja sodobno obliko posameznikovih lastnosti, kot sta samopomoč in solidarnost. Je »dialog med prostovoljcem, ki v sebi doživlja potrebo po solidarnosti in samopomoči, in človekom, ki doživlja socialne stiske zaradi drugih nezadovoljenih socialnih potreb. Prostovoljstvo je kompleksen socialni odnos prostovoljca – in s tem prostovoljske organizacije – z ljudmi, ki jim prostovoljci in prostovoljske organizacije pomagajo«.

Ramovš (2001, str. 314) pojem prostovoljno socialno delo utemeljuje kot laično ali strokovno delo na skrbstvenem, raziskovalnem, preventivnem, informativnem in kurativnem področju socialnega dela, ki ga prostovoljec opravlja:

- nepoklicno brez plačila,
- zaradi osebne odločitve,
- zaradi solidarnostne perspektive do človeških potreb in težav,
- med svojim prostim časom ob vsakdanjih obveznostih.

Picchi (1992, str. 182) prostovoljno delo opisuje kot skupek dejavnosti, v katerih:

- dajemo prednost krhkim, slabotnim, pri katerih izhajamo iz njihovih potreb,
- nudimo usluge, ki ustrezajo osebi, mestu in času in so ustvarjalne in konkretne potrebe, ki odgovarjajo na nenadne in nujne potrebe,
- spoštujemo identiteto tistih, s katerimi sodelujemo,
- daruje svoje usluge brez priznanj, povračila in plačila,
- se delo kaže z dejanji in v prvi osebi.

Benenson in Stagg (2016) prostovoljca opisujeta kot osebo, ki opravlja neplačano storitev znotraj neprofitne organizacije. Prostovoljno delo utemljujeta kot delo, ki prinaša korist drugim in ga prostovoljec izvaja po svobodni volji brez plačila. Prostovoljno delo predstavlja neformalno pomoč, ki ohranja dobro počutje v marginaliziranih skupinah. Dermol, Novak, Trunk in Trunk Širca (2016) pa prostovoljca definirajo kot človeka, ki po lastni volji izvaja aktivnosti v korist družbe. Opravlja jih za podporo osebnega razvoja – za opravljanje prostovoljnega dela namenja svoj prosti čas in energijo, za kar ne prejme plačila.

Ramovš (2001, str. 319) opisuje proces in dogajanje pri prostovoljnem delu, ki je:

- »osebno – izhaja iz osebne odločitve prostovoljca kot človeka;
- dialoško – se odvija v človekovem dvogovoru in pogovoru med vsemi udeleženci;
- celostno – zajema celega človeka, celostno življenjsko izkušnjo in celotni življenjski kontekst, v katerem se odvija;
- temeljno – dosega najgloblje človeško jedro prostovoljca in tistih, s katerimi dela«.

1.2.2. Oblike prostovoljnega dela

Poznamo različne oblike prostovoljnega dela. Flaker (2001, str. 307) jih razlikuje po tem, ali so namenjene udeležencem akcije prostovoljnega dela ali ga izvajajo za druge. Kronegger (2007, str. 13–14) razločuje med neformalnim in formalnim prostovoljnim delom. Neformalno je tisto, za katero se posameznik dogovarja sam s tistim, ki potrebuje njegovo pomoč. Dogovor temelji na odnosu. Formalno prostovoljno delo pa je tisto, pri katerem odnos med prostovoljcem in človekom, ki potrebuje pomoč, vzpostavi

organizacija. Ta oblikuje odnos, sodelovanje in zadovoljstvo prostovoljca in človeka, ki potrebuje pomoč. Formalno prostovoljno delo je treba nadzirati, ga organizirati, organizirati izobraževanja za prostovoljce in jih podpirati pri delu. Mikuš Kos (2009) razlikuje med organiziranim in spontanim prostovoljnim delom, ki ga ljudje opravljajo zunaj institucij in v medosebnih stikih. Avtorica izpostavlja pomembnost neformalnega sektorja prostovoljnega dela.

Socialno delo je bilo prvotno terensko delo (Grebenc in Šabić, 2013, str. 11). Prostovoljno delo je lahko terensko delo, ki obsega na primer podajanje informacij o drogah in škodljivih posledicah uporabe drog ter usmerjanje v programe za zdravljenje zasvojenosti od prepovedanih drog (Grebenc in Šabić, 2020). Na podlagi opredelitve, ki jo podaja Hren (1999, str. 299), sklepam, da je prostovoljno delo tudi terensko delo z zasvojenimi. Namen terenskega socialnega dela je prisluhniti dejanskim potrebam zasvojenih s prepovedanimi drogami in izboljšati kakovost življenja. Prostovoljno delo deluje po principu perspektive moči, kar pomeni, da z znanjem in spoštljivim ravnanjem omogočimo ljudem izkušnjo, ki jim sporoča, da imajo kompetence za svoje življenje. Pomembno je, da dobijo izkušnjo samospoštovanja in osebnega dostojanstva (Čaćinović Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 37). Opolnomočenje v socialnem delu pomeni proces, v katerem ljudje povečajo svojo moč na osebni, politični in ekonomski ravni, da bi dobili boljši nadzor nad svojim življenjem – je proces prehoda iz stanja nemoči v stanje z boljšim nadzorom nad svojim življenjem (Cohen, 2009).

1.2.3. Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

Prostovoljec prostovoljno delo opravlja zaradi potrebe po samopomoči in solidarnosti, prinaša mu nove izkušnje pomoči drugim, karijerne ugodnosti in izboljša poklicne možnosti in delovanje organizacij. Izboljša lahko veščine, povezane z vodenjem in timskim delom. Prostovoljec pogosto raje sodeluje v dejavnostih, povezanih z njegovim interesnim področjem (Journal of Substance Abuse Treatment, 2018). Prostovoljno delo je dostopno vsem, ne glede na življenjsko ozadje in socialni status. Ustvarja možnosti za sodelovanje in spodbuja izražanje veščin prostovoljcev ter spodbuja solidarnost in povezovanje z drugimi (UN Volunteers, 2014). Žontar in Rode (2001) ugotavljata, da prostovoljci opravljajo prostovoljno delo, ker iščejo notranje nagrade in izzive, pri katerih se preizkusijo v novih

vlogah, obvladujejo svoje probleme, se osebno razvijajo, občutijo pripadnost skupini in imajo možnost sodelovanja.

Ramovš (2001, str. 321) prostovoljno delo opisuje kot »zdravo za prostovoljca in koristno za tiste, ki jim ponuja socialno pomoč. Prostovoljec je lahko zaradi samega sebe, ker ve in doživlja, da njegovo prostovoljsko delo koristi njemu samemu, obenem pa je v enaki meri zavestno prostovoljec tudi zato, ker doživlja v sebi solidarnost do ljudi s potrebo ali v stiski.« Prostovoljno delo zagotavlja možnosti za boljše razumevanje poklica socialnega dela, saj prostovoljec pridobi izkušnje s populacijami in okolji, ki so drugačni od njegovega. Prostovoljno delo tako omogoča osebno rast ter razvijanje spretnosti in znanje za poklic socialnega dela (Benner in Curl, 2017).

Po besedah Cherry (2022) motivacija vključuje biološke, socialne, čustvene in kognitivne sile, ki aktivirajo vedenje. Izraz »motivacija« se uporablja za opis, zakaj oseba nekaj naredi. Motivacija je gonilna sila človeških dejanj in je lahko zunanja ali notranja. Zunanji dejavniki motivacije izhajajo izven posameznika in vključujejo nagrade, pohvale in priznanja, notranja motivacija pa izhaja iz posameznika zaradi osebnega zadovoljstva. Musek (1982, str. 266–268) motivacijo definira kot skupek notranjih sil, ki nas usmerja v dejanja, s katerimi zadovoljimo psihološke in fiziološke potrebe, ki jih človek odkrije šele z opravljanjem dejavnosti. Lipovec (1987, str. 111) motivacijo opisuje kot usmerjanje aktivnosti k ciljem, ki jih želimo doseči s pomočjo nezadovoljenih potreb. Vsako akcijo spodbudi ena ali več potreb, ki posameznika usmerjajo k želenim ciljem ali sredstvu, s katerim bo posameznik zadovoljil svoje potrebe.

Po besedah Kobal Grum in Musek (2009, str. 22–23) so motivi vsi dejavniki, ki ohranjajo in spodbujajo naše delovanje, na primer nagoni, potrebe, vrednote, cilji, čustva, stališča in interesi. Motiv aktivira in spodbuja dejavnost in jo usmerja k zastavljenemu cilju. Avtorici razlikujeta med primarnimi in sekundarni motivi:

- primarni motivi so prirojeni, mednje pa spadajo potrebe (žeja, spolnost, potreba po spanju, strah) in psihološki motivi (varnost, čutnost, zaščita, zbliževanje, raziskovanje).
- Sekundarni motivi so naučeni in so pridobljeni z vzgojo in izkušnjami (uspeh, psihosocialni motivi, moč).

Musek in Pečjak (2001, str. 89–91) motive delita na fiziološke in psihosocialne in jih razlagata s potrebami.

- Fiziološki motivi: značilne so fiziološke potrebe, s katerimi izravnamo primanjkljaj snovi ali izločamo preobilje snovi (spanje, gibanje, spolnost, počitek).
- Psihološki ali psihosocialni motivi: sem spadajo duševni motivi in cilji (učenje, uspeh, ljubezen, zmaga). Gre za psihično neravnovesje, pri katerem z zadovoljevanjem potreb premagujemo občutja (z navezovanjem prijateljstva premagujemo občutke osamljenosti in nesprejemanja).

Blazinšek in Kronegger (2007, str. 66–67) navajata motive za opravljanje prostovoljstva:

- zapolnitev časa,
- nova spoznanja,
- zabava,
- iskanje življenjskih ciljev,
- izpopolnitev osebnih veščin,
- soočenje z osebnimi travmami,
- želja po znanju,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- interes,
- večja možnost zaposlitve.

Dovidio in Penner (2006) navajata šest motivov za opravljanje prostovoljnega dela:

- pridobivanje referenc za izboljšanje kariere,
- večanje lastne vrednosti in osebna rast,
- humanitarni in altruistični motivi, povezani z izražanjem skrbi za druge,
- zaščita svojega ega pred negativnimi občutki do samega sebe,
- socialno naravnana motivacija, saj delo poteka s prijatelji in z njihovim odobravanjem,
- pridobivanje in razvijanje znanj s področja, s katerim se v organizaciji ukvarjajo.

Copeland in drugi (1998) definirajo osnovne psihološke funkcije prostovoljnega dela:

- socialna funkcija – prostovoljno delo omogoča širjenje in krepitev socialne mreže,
- razumevanje – želja po znanju in pridobivanju ter prakticiranju spretnosti,
- vrednote – možnost izražanja osebnih vrednot,
- karierni motivi – pridobivanje znanja in izkušenj za poklic ter povečanje možnosti zaposlitve,
- funkcija osebnega napredovanja – želja po pridobivanju samozaupanja in samospoštovanja,
- varovalna funkcija – zmanjševanje negativnih čustev.

Rode in Žontar (2001) menita, da prostovoljce motivira možnost, da s svojim delom lahko vplivajo na delo v organizaciji, saj tako čutijo pripadnost organizaciji. Flaker (2001, str. 308) pa navaja, da je razlog za opravljanje prostovoljnega dela pogosto reševanje lastnih težav. V programe prostovoljnega dela se namreč vključujejo zaradi enakih težav, zaradi poznavanja ljudi s takimi težavami in zaradi želje po poznavanju problematike. Prostovoljci pri opravljanju prostovoljnega dela razvijejo občutljivost za določene vrste osebnih in družbenih problemov, prakso na določenem področju in orodja za razumevanje. Avtor prostovoljno delo vidi kot priložnost za posredovanje svojih izkušenj v družbeno organiziran okvir, za spoznavanje neznanega in soočanje s konkretnimi »manifestacijami drugosti«, kamor spada tudi področje drog. Ramovš (2001, str. 321) poudarja, da prostovoljca k prostovoljnemu delu motivira zadovoljevanje osebnih potreb.

Blazinšek in Kronegger (2007, str. 67) razlagata, da se motivacija za prostovoljno delo spreminja z izkušnjami, osebno rastjo in delom. Za prostovoljca so pomembni novi izzivi, ki ga ohranijo motiviranega. Prostovoljčeva motivacija se še poveča, če se njegove želje in pričakovanja uresničujejo.

Ochman in Jordan (1997, str. 9) kot pogosta motivatorja za prostovoljstvo navajata potrebo po komunikaciji z drugimi in premagovanje osamljenosti. Skupina mora prostovoljcu dajati občutek pripadnosti in varnosti, saj tako lahko zadovolji potrebo po spoštovanju, razvija osebnost in svoje sposobnosti, zaradi česar tudi ostaja motiviran za prostovoljstvo.

1.3. Programi za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

1.3.1. Pomen izraza abstinence

Flaker (2002a, str. 223–224) navaja ključne razloge za abstinenco:

- lastna volja in notranji vzgibi,
- pomanjkanje denarja,
- naveličanost »scene«,
- bolezen,
- druge ambicije (izobraževanje),
- življenjske okoliščine,
- zunanji in notranji pritiski,
- grožnje.

Abstinence se začne, ko uživalec preneha jemati drogo, s katero je zasvojen. Pojavijo se abstinenčni znaki, ki temeljijo na odmerku, vrsti droge, osebni občutljivosti, času jemanja, socialni situaciji ter pričakovanjih uživalca. Po prenehanju jemanja drog se pojavijo odtegnitveni znaki, kot so bolečine v mišicah in sklepih, znojenje, nemir, bruhanje, driska in nespečnost. Pokažejo se nekaj ur po zadnjem odmerku in trajajo do deset dni (Kastelic in Mikulan, 2004).

Flaker (2002a, str. 206–208) krizo opisuje kot čustveni proces, lahko pa predstavlja »spodbudo za dilanje«. Kriza lahko vodi ljudi do različnih tveganih vedenj in zanemarjanja ukrepov varnosti pri jemanju drog. Flaker (2002a, str. 214) poudarja, da vsaka kriza vpelje možnost, da uživalec ne poseže po drogi in abstinira. Za abstiniranje pa so potrebni uživalčeva osebna odločitev, njegova lastna volja in notranji vzgibi. Flaker (2002a, str. 234) spreobrnitev razlaga kot »odločitev, ki jo človek sam sprejme, ko udari ob dno svojega greha – zasvojenosti – in uzre pravo pot, ki ga lahko popelje ven«. Grebenc (2003a, str. 113) poudarja, da je kriza v življenju uživalca drog del vsakdanjika in se po navadi ne zgodi, saj ljudje poskrbijo, da do nje ne pride.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017) abstinenco opisuje kot prenehanje uporabe substanc. Uporablja pojem »biti čist«. Okrevanje pomeni proces, v katerem se posameznik odpove problemu jemanja drog ter zaživi življenje brez njih.

Okrevanje je osebni proces, ki vključuje več kot abstinenco oziroma vključuje razvijanje identitete, osebnih virov moči in socialne mreže posameznika (Best, Gow, Taylor, Knox in White, 2011). Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005, str. 13) razlagajo, da okrevanje temelji na spoznanju, da lahko posamezniki, ljudje in skupnosti okrevajo in premagajo tudi težke življenjske situacije. Koncept okrevanja opisuje, da ima človek moč za okrevanje – naravnan je k zdravljenju in je sposoben ozdraveti.

1.3.2. Visokopražni programi za zdravljenje zasvojenosti od prepovedanih drog

Visokopražni programi so namenjeni tistim, ki so motivirani za popolno opustitev uživanja drog. Ločimo skupnosti, ki so usmerjene socioterapevtsko in psihoterapevtsko. Prve posvečajo pozornost vedenju v skupnosti in konkretnih življenjskih situacijah, druge se ukvarjajo s posamezniki in vzroki, ki so jih pripeljali v zasvojenost. Glavni princip obeh je temeljita sprememba življenjskih navad, osnovanih na modelu socialnega učenja, ki pospešuje spreminjanje odvisniškega vedenja in osebnostne spremembe. Temeljni element je torej razvoj sposobnosti pomagati sebi. Pomoč strokovnjakov, podpora in spodbujanje napredka drugih so pomembni pri razvijanju zmožnosti samopomoči (Auer, 2001, str. 134).

Flaker (2002b, str. 198–210) visokopražni program imenuje »instrument popolnega očiščenja«, njegova značilnost pa je zapolnitev časa z delom. Terapevtske skupnosti predstavljajo izoliran prostor, katerega ideologija je odvajanje od droge in krepitev ter gradnja osebnosti. Uporabniki v visokopražne programe ne pridejo živeti, temveč na očiščenje. Ti programi temeljijo na soočanju, izpovedi in delu. Avtor t. i. odvajalne programe opisuje kot »službe, ki so simbolično močno navzoče v miselnosti javnosti in uživalcev, dejansko pa zaradi visokega praga zajamejo le manjši del zasvojenih uživalcev, pa še to tiste, ki so že tako motivirani«.

Visokopražni programi v središče problema postavljajo človeka in ne zasvojenosti in droge. Cilj visokopražnih programov je omogočiti človekovo rast, socializacijo, integracijo in odraščanje ter doseči čim bolj kakovostno življenje. Polajner (2006) razločuje med kratkotrajnimi in dolgotrajnimi programi. V kratkotrajnih je oseba vključena nekaj mesecev in največ eno leto, v dolgotrajne programe pa od dve do pet let, saj ima oseba večletno obdobje zasvojenosti.

Kocmur (b. d.) razlaga, da programi visokega praga temeljijo na popolni abstinenci. V njih vlada pokroviteljski in avtoritarni odnos, kar se kaže v občutkih nesposobnosti za prevzemanje odgovornosti in manjvrednosti v času izvajanja terapije. Avtor (prav tam) poudarja, da medicinski pristopi, uporabljeni v programih visokega praga, za večino zasvojenih predstavljajo »prevelik zalogaj«.

1.3.3. Nizkopražni programi za zmanjševanje škode

Fojan (2005) izpostavlja nizkopražne programe kot pomemben del socialnega dela, saj se zavzemajo za zmanjševanje škode zaradi uporabe prepovedanih drog. V nizkopražnih programih poudarek ni na rabi drog, temveč na preprečevanju socialne izključenosti uživalcev drog.

Kocmur (2006) pojem nizkopražnih programov na področju drog povezuje s konceptom zmanjševanja škode. Osnovni ukrep zmanjševanja škode je menjava igel. Programi za zmanjševanje škode omogočajo vzpostavljanje stikov med uporabniki drog in službami, ki zagotavljajo intervencije, kot so terensko delo, informiranje, zamenjava igel in svetovanje. Cilj nizkopražnih programov je nadzor nad tveganji zaradi uživanja drog v »skritih« populacijah uporabnikov.

Kvaternik (2006) nizkopražne programe opisuje kot dostopnejše programe pomoči, ki slednje ne pogojujejo z abstinenco, saj pripomorejo k normalizaciji vsakdanjega življenja uživalcev drog. Med nizkopražne programe spadajo oblike pomoči, ki pomagajo zmanjševati škodljive posledice, ki jih prinaša uživanje drog. Cilj le-teh je izboljšanje zdravstvenega stanja zasvojenih, zmanjšanje psihičnih in socialnih stisk, zmanjšanje števila smrtnih primerov. Glavni namen nizkopražnih programov je stik z zasvojenimi osebami. Njihova vsebina je usmerjena v spodbujanje varnejšega načina rabe drog ter preprečevanje zdravstvenih posledic jemanja le-teh. Poudarek nizkopražnih programov je na motivaciji za trajno opustitev drog in spodbudi k spremembi življenjskega sloga, pri čemer je zasvojenemu treba najprej okrepiti zmožnost odločanja in samopomoči. Osnova nizkopražnih ponudb so varni prostori, v katerih se lahko uživalci drog zadržujejo, komunicirajo med seboj in s svetovalci, si izmenjujejo izkušnje, razvijejo solidarnost (Auer, 2001, str. 166–167).

Flaker (2002b, str. 218–224) izpostavlja pozitivno lastnost nizkopražnih programov, in sicer »drop-in« prostore, saj se uživalci lahko pogovarjajo, dobijo hrano in čiste igle za injiciranje. V nizkopražnih programih razvijejo občutek varnosti, ki ga uživalci težko dobijo. »Drop-in« prostor je prostor, ki ga uživalci vzamejo za svojega in do njega čutijo pripadnost. Je tudi prostor, ki pomaga uživalcem, ki so brez strehe nad glavo. Programi delujejo po načelu zmanjševanja škode, kar pomeni preskrbo s čistim priborom in svetovanje za varnejše uživanje. Značilnosti nizkopražnih programov so sprejemanje, možnost za pogovor, anonimnost, zaupanje. Zagotavljajo prostor, ki uživalca razbremeni zunanjih pritiskov. Rehabilitacija mu tako omogoči vključevanje v programe in zavzemanje vlog, ki jih zaradi uživanja drog ni mogel opravljati – začne prevzemati odgovornosti in naloge.

Po besedah Kocmur (b. d.) so »programi zniževanja škode med injicirajočimi uživalci v svetu nastali kot odgovor in strategija, ki predstavlja alternativo vsesplošni veri v moč prohibicije z obravnavo uživalcev skozi detekcijo njihovih potreb in zajemajo različne elemente pomoči«. Cilj nizkopražnih programov je zagotoviti pomoč človeku v težavah in s tem ohraniti njegovo dostojanstvo. Zasvojenca je treba sprejeti takšnega, kakršen je (Ramovš in Ramovš, 2010).

1.3.4. Vloga prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence zasvojenih od prepovedanih drog

Zasvojeni, ki abstinirajo od uporabe drog, potrebujejo podporno okolje. Pomemben del okrevanja je vključevanje zasvojenih v družbo. Ustrezno vodenje, spremljanje, usmerjanje in podpora zasvojenim poveča motivacijo, samospoštovanje, osebno rast in moč za premagovanje občutkov sramu, jeze in negativnih čustev. Podpora prostovoljnega dela pri abstiniranju vodi k procesu socialne reintegracije in zapolni prostor med preteklim in sedanjim življenjem zasvojenega, ki abstinira. Prostovoljno delo je eden od najboljših načinov za pomoč uporabnikom prepovedanih drog. Zagotavlja varno območje, brez obsojanja. Na ta način uporabniki sodelujejo z drugimi, se vključujejo v skupine, sprejemajo odgovornosti in spoznavajo družbeno dinamiko (Maharjan in Kandel, 2020).

Rode in Žontar (2001) menita, da »prostovoljci vnašajo nove elemente in prispevajo k interdisciplinarnosti dela z zasvojenimi.« Pri delu so lahko bolj pristni, neposredni, manj distancirani in manj vzvišeni kot strokovni delavci. Prostovoljci lahko prepoznajo probleme

in položaj dela z zasvojenimi iz druge perspektive, ki se bolj približa uporabniku. Lahko prinesejo tudi pozitivne spremembe v delovanje organizacije, prinašajo nove poglede, stališča in nove pristope k delu z zasvojenimi. So manj obremenjeni s strokovnimi doktrinami in stereotipi ter spreminjajo klasične pristope k delu z uporabniki. Za delo z zasvojenimi prostovoljec potrebuje »razvit čut za soljudi, predvsem pa nesebično željo po pomoči sočloveku«. Namen prostovoljnega dela z zasvojenimi je spremeniti »obnašanje v smer, ki vodi stran od zasvojenosti z drogami v družbeno sprejemljivejši stil življenja«. Naloga prostovoljca je »prodreti do zasvojenega in skupaj z njim delovati tako, da se bo spremenilo celotno ravnotežje spleta medsebojnih odnosov v smeri stanja, ki mu pravimo ozdravitev, se pravi v smer družbeno sprejemljivega stila življenja«. Prostovoljci zasvojenega spodbujajo h kakovostni porabi prostega časa in mu ponujajo možnosti za dialog, ga motivirajo in podpirajo med procesom odvajanja. Zasvojenemu posredujejo svoje izkušnje, mu pomagajo pri vključevanju v družbo in ga usmerjajo. Avtorici (prav tam) izpostavljata, da so »prostovoljci včasih edini ljudje, ki se poleg staršev in strokovnih delavcev še družijo z odvisnikom«.

Prostovoljci s svojim delom lahko dopolnjujejo storitve v organizacijah (Journal of Substance Abuse Treatment, 2018), saj na slednje gledajo od zunaj, zaradi česar vidijo dogajanje in možnosti v posamezni organizaciji z druge perspektive. Za uporabnika je prostovoljec lahko bolj dostopen – ker ni zaposlen, se lahko času srečanja prilagodi. Prostovoljec za organizacijo širi socialno mrežo in s svojimi idejami pripomore h graditvi skupnosti. Po Oblak (2007, str. 62–63) je vloga prostovoljca povezana:

- z delom, ki ga opravlja,
- s časom, ki ga je pripravljen vložiti v prostovoljno delo,
- z odnosi, v katerih je z zaposlenimi v organizaciji,
- z izkušnjami in znanjem, ki jih ima,
- s tem, kakšno vlogo je pripravljena organizacija dati prostovoljcu.

Manickam (1997) poudarja pomembnost prostovoljnega dela z zasvojenimi, saj ima prostovoljec sposobnost motivirati zasvojene v skupnosti in jim zagotavljati socialno podporo. Izpostavlja, da mora prostovoljec za delo z zasvojenim dobiti ustrezne informacije o zasvojenosti in spretnostih, ki jih lahko podeli z uporabniki prepovedanih drog in njegovo družino. To se lahko izkaže za uporabno v procesu okrevanja od zasvojenosti.

2. Formulacija problema

V času študija sem opravljala prostovoljno delo z zasvojenimi od prepovedanih drog v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog. V svoji diplomski nalogi želim raziskati, kakšna je pravzaprav vloga prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog. K odločitvi za to temo me je vodil občutek, ki sem ga dobila med opravljanjem prostovoljnega dela, in sicer da je moj prispevek k programu dragocen. Ko sem lahko izrazila svoje mnenje, je bilo namreč upoštevano. Zaposlene so mi pogosto rekle, da so z mojim delom zadovoljne in da pripomorem k delovanju programa. Pogosto so me vključevali v aktivnosti v programu, ki sem jih s svojimi idejami lahko sooblikovala. Zaradi vključevanja sem se počutila sprejeto in vključeno v program. S svojo raziskavo sem želela ugotoviti predvsem, kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela z zasvojenimi od prepovedanih drog, kaj prostovoljce motivira za delo z zasvojenimi in kako opredeljujejo svojo vlogo in vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog.

2.1. Raziskovalna vprašanja

1. Zaradi katerih razlogov se prostovoljci odločijo za prostovoljno delo z zasvojenimi, ki abstinirajo od prepovedanih drog?
2. Kako poteka delo v programu, v katerem prostovoljec opravlja prostovoljno delo?
3. Kaj prostovoljce motivira za delo v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?
4. Kakšna je vloga prostovoljca v programu, v katerem opravlja prostovoljno delo?
5. Kakšna je vloga prostovoljnega dela v programu, v katerem opravljajo prostovoljno delo?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna. Mesec (2007, str. 11) jo opredeli kot »raziskavo, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na besedni način, brez

uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila, in brez operacij nad števili«. Raziskava je empirična, saj bom s spraševanjem zbirala novo in neposredno izkustveno gradivo (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 84).

3.2. Glavne teme raziskovanja

Glavne teme mojega intervjuja so:

- razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence,
- program ali organizacija, v kateri prostovoljec opravlja prostovoljno delo,
- potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog,
- motivi, ki prostovoljce motivirajo za prostovoljno delo v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog,
- opredelitev svoje vloge prostovoljca v programu, v katerem opravlja prostovoljno delo,
- opredelitev vloge prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog.

3.3. Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument raziskave so smernice za intervju – spisek najpomembnejših tem, o katerih se želimo pogovarjati z intervjuvancem. Vsebuje okvirne teme ali vprašanja, ne vsebuje pa vseh vprašanj, ki jih želimo zastaviti (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 240). Vprašanja bodo odprta, saj odgovori ne bodo navedeni vnaprej. Taka vprašanja od intervjuvanca zahtevajo aktivno spominjanje, razmišljanje in besedno izražanje (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 243–244). Podatke bom zbrala z metodo spraševanja, in sicer s pomočjo delno strukturiranega intervjuja, ki bo vseboval bistvena vprašanja, ki me zanimajo. Ko bom želela dodatna pojasnila, bom zastavila dodatna vprašanja (Rihter, 2003).

3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec

Populacijo raziskave predstavljajo prostovoljci, ki opravljajo prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence zasvojenih s prepovedanimi drogami. Podatka o številu vseh prostovoljcev v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog nisem zasledila. Populacijo sestavljajo osebe vseh spolov in starosti, ki imajo izkušnjo s prostovoljnim delom v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog.

Vzorec bo sestavljen iz vsaj petih prostovoljcev, ki so del te populacije, in bo neslučajnostni in priročni, saj bo raziskava izvedena z intervjuvanci, ki bodo najbolj dostopni (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 153). Navezala bom stik z nekaj osebami, ki delujejo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog v Sloveniji in jih povprašala o prostovoljcih, ki bi želeli z mano opraviti intervju. Tako bo vzorec priročni. Komunikacijo s prostovoljci bom vzpostavila prek dobljenega stika in se dogovorila za srečanje.

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbiral med februarjem in marcem 2022. Intervjuje s sogovorniki sem opravila prek aplikacij Zoom in Google Meet po metodi individualnega intervjuja, in to z vsakim sogovornikom posebej. V začetku februarja sem navezala stik s sogovornicami, ki že opravljajo prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog in ki sem jih poznala od prej in jih prosila za pomoč pri iskanju prostovoljcev, ki bi želeli z mano opraviti intervju na temo Vloge prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog za potrebe diplomskega dela. Stike sem vzpostavila s programom Labirint, Društvom UP, Društvom Projekt Človek, Skupnostjo Srečanje – Zavod Pelikan in Centrom za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog. S sogovorniki, ki so bili pripravljeni sodelovati, sem se dogovorila za srečanje prek aplikacij Zoom in Google Meet. Nekaj dni pred predvidenim intervjujem sem sogovornikom poslala ključna vprašanja, da so se lahko pripravili na intervju.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Intervjuje sem v knjižnem jeziku prepisala v računalniško obliko. Vsakemu intervjuju sem določila črko od A do F. Izjave sem oštevilčila, jih vnesla v tabelo ter opravila odprto kodiranje in zatem še osno. Izjave, relevantne za mojo temo, sem označila, oštevilčila in jim pripisala pojem. Pri odprtem kodiranju sem relevantne izjave vnesla v tabelo, jim določila številko izjave in pripisala pojem, kategorijo in temo. Pri osnem kodiranju sem združila pojme iz intervjujev in jih hierarhično razvrstila od najsplošnejših tem do konkretnih pojmov.

Tabela 1: Predstavitev intervjuvancev

Intervjuvanec/ intervjuvanka	Spol	Program/organizacija	Čas opravljanja prostovoljnega dela
A	Ženski	Labirint	1,5 leta
B	Ženski	Društvo Projekt Človek	6 mesecev
C	Ženski	Center za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog	4 mesece
D	Ženski	Društvo UP	4 leta
E	Ženski	Društvo Projekt Človek	3 leta
F	Moški	Skupnost Srečanje – Zavod Pelikan	15 let

Vir: Lasten

Primer prepisa intervjuja A in podčrtane enote kodiranja

Vključevala sem se v terapevtsko skupino, ki poteka enkrat na teden. (A8) Nekajkrat sem imela nalogo začeti terapevtsko skupino s tem, da sem stanovalce, ki abstiniirajo od prepovedanih drog, povprašala o pričakovanjih za terapevtsko skupino. Pričakovanja smo zapisali na tablo. Od 10. do 14. ure smo se pred vhodom družili tako strokovne delavke kot stanovalci programa ter zunanji uporabniki, ki so aktivni uživalci. (A9) Pogovori o drogah niso dovoljeni. V primeru kršitve je lahko stanovalec izključen iz skupine. Pogovori so vsakdanji. Nekajkrat smo si ogledali tudi film in igrali družabne igre, kot sta balinanje in namizni nogomet. (A10) Za stanovalce v stanovanjski skupini je obvezno sprotno testiranje za prepovedane droge. Nekajkrat sem v okviru prostovoljnega dela odšla tudi na izobraževanja na CSD, kjer sem dobila dodatna znanja za opravljanje prostovoljnega dela. (A11)

Nadaljevala sem z odprtim kodiranjem. Izjave, ki sem jih oštevilčila in podčrtala, sem vstavila v razpredelnico. Vsaki izjavi sem določila pojem, kategorijo in nadkategorijo.

Tabela 2: Primer odprtega kodiranja z osebo A

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
A8	Vključevala sem se v terapevtsko skupino, ki poteka enkrat na teden.	Vključevanje v terapevtsko skupino	Vključenost prostovoljca	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A9	Od 10. do 14. ure smo se pred vhodom družili tako strokovne delavke kot stanovalci programa ter zunanji uporabniki, ki so aktivni uživalci.	Druženje strokovnih delavk, stanovalcev programa in aktivnih uživalcev	Sodelovanje	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A10	Nekajkrat smo si ogledali tudi film in igrali družabne igre, kot sta balinanje in namizni nogomet.	Ogled filma in igranje družabnih iger	Aktivnosti	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A11	Nekajkrat sem v okviru prostovoljnega dela odšla tudi na izobraževanja na CSD, kjer sem dobila dodatna znanja za opravljanje prostovoljnega dela.	Izobraževanje na CSD in pridobivanje novih znanj	Izobraževanje	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

Vir: Lasten

Odprtemu kodiranju je sledilo osno kodiranje, pri katerem sem najprej izpostavila temo in kategorije oziroma enote kodiranja za določeno temo.

Primer osnega kodiranja

Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

Aktivnosti

- Oglede filma in igranje družabnih iger. (A10)
- Izobraževanje na CSD in pridobivanje novih znanj. (A11)
- Terapevtska skupina, dnevna poročila, vsakdanja življenjska opravila. (B8)
- Nočno delo, ogled filma in igranje družabnih iger, razdeljevanje zdravil. (B9)
- Spremljanje uporabnikov k zdravniku, odgovornost. (B12)

4. Rezultati

Rezultate svojega diplomskega dela bom predstavila po kategorijah in temah, ki so se oblikovale med intervjuji in odgovarjajo na moja raziskovalna vprašanja. Kategorije, ki jih bom obravnavala, so »razlogi za opravljanje prostovoljnega dela«, »program opravljanja prostovoljnega dela«, »potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog«, »odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog«, »motivi za opravljanje prostovoljnega dela«, »opredelitev vloge prostovoljca v programu« in »opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu«.

4.1. Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela

S sogovorniki sem se najprej pogovarjala o razlogih za opravljanje prostovoljnega dela, med katerimi so izpostavili spoznavanje s področjem zasvojenosti (npr. *»Želela sem se bolj podučiti o področju zasvojenosti in si nabrati novih znanj.«* (C24)) in kariero (*»Svoje znanje in pridobljene izkušnje sem želela še bolj poglobiti in razširiti za opravljanje poklica socialne delavke.«* (A2)). Ena izmed intervjuvank je kot razlog za opravljanje prostovoljnega dela izpostavila dobre odnose z mentorico, kar lahko prepoznamo v izjavi: *»V programu, kjer sem opravljala prostovoljno delo, sem se dobro razumela z mentorico, kar mi je dalo še večji zagon za prostovoljno delo.«* (A3). Sogovorniki so navajali tudi druge razloge, in sicer nove izkušnje (*»Želela sem pridobiti nove izkušnje.«* (C2)), odnos med prostovoljcem in uporabnikom (*»Druženje z zasvojenimi, ki abstiniirajo, mi je bilo prijetno.«* (E8)) in prostovoljno delo so videli kot priložnostno dejavnost (*»Takrat sem bila*

brez vsega na urniku. Bila sem brezposelna, brez študija in sem imela veliko prostega časa.» (E1)). Ena izmed sogovornic je prostovoljno delo začela opravljati zaradi priložnosti v srednji šoli, kar razberemo v izjavi: *»To sem se odločila bolj zaradi tega, ker sem slučajno videla možnost opravljanja prostovoljstva v Društvu UP, saj smo v srednji šoli dobili letak.«* (D8) Druga sogovornic pa je želela opustiti stereotipe o zasvojenosti, kar prepoznamo v izjavi: *»Eden izmed razlogov, zakaj sem šla v prostovoljno delo z zasvojenimi, je tudi ta, da sem že doma gledala videe o zasvojenosti in sem se želela znebiti predsodkov. Želela sem videti, kakšni so v resnici.«* (D6) Sogovorniki med razlogi za opravljanje prostovoljnega dela navajajo tudi osebnostne lastnosti, kar prepoznamo v izjavi: *»Mogoče pa lahko jaz kaj prisluhnem in pomagam. Želim si pomagati nekemu, ki je v stiski.«* (D17) Sogovornik kot razlog za opravljanje prostovoljnega dela navaja sodelovanje med župnijo in komuno, kar razberemo v izjavi: *»Ker spada pod našo župnijo tudi Čadrg. Ker me je odgovorni za komune povabil, če bi z njimi sodeloval in kaj zanje naredil. Ljudje, ki so v komuni ali pa zaposleni, so del moje župnije v Tolminu. Tudi zato sem se odločil za prostovoljno delo.«* (F3) Navaja tudi, da prostovoljno delo opravlja zaradi prepoznavanja potrebe po pomoči (*»So ena skupina ljudi, za katere sem zelo hitro ugotovil, da me potrebujejo in lahko tudi nekaj za njih naredim. So ena tistih šibkih oziroma ranljivih skupin, ki potrebuje ljudi, da jih spremljajo.«* (F8)).

4.2. Program opravljanja prostovoljnega dela

Eden od sogovornikov prostovoljno delo opravlja v programu Labirint, dva v Društvu Projekt Človek, eden v Centru za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, eden v Društvu UP in en sogovornik v Skupnosti Srečanje – Zavod Pelikan.

4.3. Čas opravljanja prostovoljnega dela

Sogovorniki prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence opravljajo 1,5 leta, pol leta, štiri mesece, štiri leta, tri leta in 15 let.

4.4. Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

Sogovorniki so izpostavljali aktivnosti v programu (*»V programu, v katerem sem sodelovala, so imeli uporabniki zelo malo prostega časa, poleg obrokov so imeli v dopoldanskem in popoldanskem času pogovorno skupino s psihiatrinjo in psihologinjo,*

imeli so telovadbo, umetniško skupino, sprehod in individualne pogovore s psihiatrinjo in psihologinjo. Na oddelku sta torej veljala urejenost in red.» (C11)), opisovali so odnose med prostovoljci in uporabniki (»Delo z zasvojenimi je psihično precej naporno, saj je potrebno neprestano misliti na to, kaj rečeš, kaj narediš, da imaš spoštljiv, miren in enakovreden odnos do uporabnikov ter spoštljivo komunikacijo.« (C19)), odnose med uporabniki (»Uporabniki so med seboj komunicirali spoštljivo, ob pojavu konfliktov pa so se tudi razjezili in povzdignili glas. Ko je bil v skupini red, so delovali složno, ob pojavu konfliktov pa so uporabniki zagovarjali lastne interese.« (C15)), naštevati so osebnostne lastnosti uporabnikov (»Včasih je kdo nesiguren vase in potrebuje le motivacijo in potrditev, da bo vse v redu.« (E19)) in njihove stiske (»Navajali so, da ne morejo zdržati, da na telesu opazajo spremembe, se tresejo, hitreje dihaajo, so razdražljivi in jim to predstavlja breme, nekateri so zaradi teh težav tudi prostovoljno zapustili program. Spomnim se, ko je eden izmed uporabnikov med razdeljevanjem zdravil v intervencijski skupini začel govoriti o tem, kako je osamljen, da je bil že v dveh komunah in se preprosto ne more rešiti drog, da je žalosten in jezen sam nase in da si želi umreti, narediti samomor in se nič več ukvarjati s težavami.« (C17)).

Poleg tega so izpostavljali tudi stvari, ki pomagajo pri abstiniranju (»Pomaga jim to, da imajo podporo bližnjih, ki verjamejo vanje in jim želijo vse dobro.« (E21)), poleg tega je poskrbljeno za varnost uporabnikov v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog (»Potrebno je zagotoviti varnost na oddelku, okna morajo biti zaklenjena, prav tako je potrebno odstraniti ostre predmete in po obrokih prešteti število vilic, nožev in žlic.« (C21)).

4.5. Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

Pri odgovarjanju na vprašanje o motivih za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog so sogovorniki pogosto uporabljali besedo motivacija. Sogovorniki kot motiv navajajo odnos med zaposlenimi in prostovoljci, kar je razvidno iz izjave: *»Motivirajo me predvsem pozitivne izkušnje in dobri odnosi s strokovnimi delavkami, ki jih dobim pri opravljanju prostovoljnega dela.« (A12)* Poleg tega pa navajajo tudi kariero (»Želela sem si novih znanj s področja zasvojenosti in pridobiti kompetence za nadaljnje delo v smeri socialnega dela.« (B15)) in nove izkušnje (»Prav tako me motivira želja po izkušnjah, novem znanju.« (C23)). Eden od sogovornikov kot

motiv navaja vpliv, ki ga ima na delovanje programa, kar opisuje njegova izjava: *»Veliko mi pomeni, če vidim, da moja prisotnost komu pomaga in da lahko s svojimi idejami pripomorem k delovanju programa in ga izboljšujem.«* (A15)

Sogovorniki kot motiv navajajo tudi svoje osebne lastnosti, kar opisuje izjava: *»Mogoče pa lahko jaz kaj prisluhnem in pomagam. Želim si pomagati nekomu, ki je v stiski.«* (D17) En sogovornik prostovoljno delo vidi kot pristočasno dejavnost (*»Ker imam nekaj prostega časa, se mi zdi to dober način, da ga porabim za prostovoljno delo.«* (A17)). Sogovorniki kot motiv navajajo tudi svoje vključevanje v program (*»V programu sem se počutila dobro in sprejeto. Prostovoljci smo imeli zelo veliko podpore pri opravljanju prostovoljnega dela. Zaposleni so si za nas zelo prizadevali in nas vključevali v aktivnosti. Počutila sem se vključeno in pomembno, saj sem sodelovala pri mnogih aktivnostih.«* (B14)). Nekaterim sogovornikom motiv predstavlja njihov odnos do prostovoljnega dela, kar razberemo iz izjave: *»Meni se še vedno zdi, da je dobro, da grem tja, da se družim z njimi in da tudi meni vse skupaj dobro dene.«* (E33) Ena sogovornica kot motiv navaja učenje o področju zasvojenosti, kar je zapisano v izjavi: *»Mislim, da ravno to, da imam stike z ljudmi, ki imajo čisto drugačno zgodbo od moje.«* (D16) Sogovornike motivira odnos med prostovoljcem in uporabnikom (*»Enostavno vidim, da jim veliko pomeni to, kar za njih naredim.«* (F23)) in osebne lastnosti uporabnikov (*»Motivira me ta njihova hvaležnost, to, da mi dajo vedeti, da so hvaležni.«* (F25)). Enega sogovornika motivira njegov odnos do zasvojenosti (*»Motivira me to, ker jim privoščim, da bi se pobrali iz tega pekla, ker jaz trdim, da oni vejo, kaj je pekel. Če kdo ve, kaj je pekel, oni to vejo.«* (F26)).

4.6. Opredelitev vloge prostovoljca v programu

Zaposleni v odnosu do prostovoljcev izražajo pomembnost vloge prostovoljca, kar je zapisano v izjavi: *»Svojo vlogo vidim kot pomembno. Mentorica mi je velikokrat rekla, da je vesela, da sem prostovoljka v njihovem programu. Zelo je bila hvaležna tudi za prispevek na socialnih omrežjih.«* (A21) Sogovorniki izpostavljajo vlogo prostovoljca pri svojem vključevanju (*»Strokovne delavke me vključujejo v odločanje o aktivnostih v programu. Zaradi tega se počutim kot pomemben člen v programu. Vedno lahko izrazim svoje predloge in ideje, ki jih strokovne delavke pogosto upoštevajo. Počutim se vključeno v program. Poleg tega čutim tudi pripadnost programu.«* (A22)) in vpliv, ki ga imajo na program (*»Menim, da je prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od*

prepovedanih drog zelo pomembno, ker prostovoljci prihajajo od zunaj in imajo morda drugačne poglede in ideje kot zaposleni v organizaciji. Prostovoljci imajo drugačen pogled in lahko izboljšajo delovanje organizacije.» (A24) in »Za uporabnike je dobro, da pride nekdo drug, da je malo spremembe in da imajo občutek, da pride nekdo na obisk. S svojo vlogo prostovoljke v hišo prinesem malo spremembe.« (E41)). Sogovornica svojo vlogo vidi v sodelovanju z uporabniki, kar razberemo iz izjave: »Večinoma se družim z uporabniki in imamo pogovore o "netežkih" stvareh, ker imajo terapevtov dovolj.« (E26)

Sogovornica svojo vlogo prostovoljke opredeljuje z vključenostjo v vsakodnevne aktivnosti (*»Aktivno sem poslušala in sodelovala v pogovornih skupinah, se udeleževala prostočasnih aktivnosti, sprehodov.« (C28)*). Eden od sogovornikov svojo vlogo vidi v odnosu, ki ga ima kot prostovoljec do uporabnika, ki abstiniira od prepovedanih drog (*»Uporabniki dobijo občutek, da je nekomu mar in se želi z njimi družiti.« (E43)*). Ena od sogovornic pa svojo vlogo prostovoljke opredeljuje z vidika odnosa, ki ga ima kot prostovoljka do zasvojenosti in ga predstavlja tudi uporabnikom (*»Predstavljala sem svojo perspektivo, kakšna je perspektiva nekoga, ki nima stika z drogami.« (D12)*). Ena sogovornica svojo vlogo prostovoljke opredeljuje kot odgovorno, kar razberemo iz izjave: *»Moja naloga zvečer je tudi razdeljevanje zdravil in da poskrbim, da uporabniki vzamejo svojo večerno dozo zdravil.« (E29)*. En sogovornik k svoji vlogi vključuje tudi pomoč pri zdravljenju s pogovorom (*»S pogovorom z njimi osebno jim pomagam reševati stiske in probleme.« (F20)*) in podaja opredelitev vloge, ki jo ima pri abstiniranju uporabnikov vera (*»Tistim, ki jim je bila v zibko položena vera, poskušam osvetliti in ozavestiti, da jim je lahko vera v veliko pomoč na tej poti rasti. Največ za njih naredim s pogovorom.« (F13)*).

4.7. Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

En sogovornik izpostavlja pomembnost odnosa med prostovoljcem in uporabnikom, kar je zapisano v izjavi: *»Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog se mi zdi zelo pomembno, saj so zasvojeni večkrat dejali, da se čudijo, kako se prostovoljcem da ukvarjati z njimi.« (B22)*. Sogovornik izpostavlja pomembnost odnosa prostovoljca do prostovoljnega dela (*»Prostovoljno delo najbolj vidim, da se poskuša ljudi usmeriti v te programe.« (F40)* in *»Prostovoljno delo vnaša nove poglede na zasvojenost.« (E49)*). Vlogo prostovoljnega dela opredeljujejo kot pomoč pri zdravljenju, kar razberemo iz izjav: *»Pomembno je, da namenimo pozornost osebam, ki so šibke, mogoče*

ne vidijo smisla in pomena v življenju, in jim damo moč za okrevanje.» (C35) in »Zasvojeni potrebujejo podporo, podporno komunikacijo in institucionalno podporo. To jim lahko da tudi prostovoljno delo v programu.» (C36). Prostovoljno delo naj bi, po mnenju sogovornikov, pripomoglo k opustitvi stereotipov o zasvojenosti (»Prostovoljno delo se mi zdi tudi zelo koristno za opustitev stereotipov ne samo na področju zasvojenosti, ampak tudi drugje.« (D7)).

Po mnenju sogovornikov prostovoljno delo pripomore k lažjemu razumevanju stisk uporabnikov, ki abstिनirajo od prepovedanih drog (»Zelo pomembni se mi zdijo prostovoljci, ki opravljajo prostovoljno delo z zasvojenimi in so tudi sami imeli izkušnjo z drogami. Imajo neko drugo perspektivo in lahko bolje razumejo, s čim se uporabniki »ubadajo« in s čim se soočajo.« (D29)). Sogovorniki izpostavljajo vpliv, ki ga ima prostovoljno delo na delovanje programa, kar povzema izjava: »Vlogo prostovoljnega dela vidim tudi pri ustvarjanju ozračja in okolja, kjer lahko kot posamezniki na ljudi, ki abstिनirajo od drog, gledamo kot na ljudi, ki se ti lahko zelo pristudijo zaradi ravnanja, ki ga imajo.« (F45). Eden od sogovornikov izpostavlja vlogo prostovoljnega dela na življenje uporabnikov po zaključenem zdravljenju od uporabe prepovedanih drog (»Največjo vlogo prostovoljnega dela vidim predvsem v tem, da bi posamezniki po zaključenem zdravljenju v komuni imeli koga, na katerega se lahko obrnejo. Tam se mi zdi, da manjka prostovoljnega dela. Da se lahko na nekoga naslonijo. Tam vidim manko in vlogo prostovoljstva.« (F47)).

5. Razprava

»Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe. Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe. (Zakon o spremembah Zakona o prostovoljstvu, 2015).« Sogovorniki so se za prostovoljno delo odločali iz različnih razlogov, najpogostejši med njimi pa so: želja po spoznavanju področja zasvojenosti, pridobivanju znanj za poklic socialne delavke, želja po novih izkušnjah in zapolnitev prostega časa. Ena od sogovornic kot razlog navaja prepoznavanje osebnostnih lastnosti uporabnikov v sebi. Pri nekaterih sogovornikih razlog za opravljanje prostovoljnega dela izhaja iz posameznikovih

osebnostnih lastnosti, kot so želja po pomoči, radovednost in občutek dobrodelnosti. Prostovoljno delo je torej oblika solidarnosti, ki ji človek posveti del svojega prostega časa (Ramovš, 2001, str. 313–314). Pri nekaterih sogovornikih je razlog za opravljanje prostovoljnega dela zmožnost prepoznavanja potrebe po pomoči, ki jo uporabniki, ki abstinerajo od prepovedanih drog, potrebujejo. Z opravljanjem prostovoljnega dela prostovoljci izražajo človeško solidarnost in pripravljenost pomagati človeku v stiski (Milošević Arnold in Poštrak, 2003).

Pri opredeljevanju vloge prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog so sogovorniki navajali potrebo po prostovoljnem delu, ki bo opolnomočilo uporabnike. Opolnomočenje pomeni proces prehoda iz stanja nemoči v stanje, v katerem ima človek boljši nadzor nad svojim življenjem (Cohen, 2009). Čačinovič Vogrinčič (2002) uporablja pojem krepitve moči, ki usmerja, da se srečamo z ljudmi tam, kjer so. Pridružimo se jim v njihovem jeziku, raziskujemo njihove talente, cilje, spretnosti in želje. Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005, str. 13) razlagajo, da okrevanje temelji na spoznanju, da lahko posamezniki, ljudje in skupnosti okrevajo in premagajo tudi težke življenjske situacije. Koncept okrevanja opisuje, da ima človek moč za okrevanje, saj je naravnan k zdravljenju in ima sposobnost ozdraveti. Prostovoljno delo po mnenju sogovornikov uporabnikom da občutek, da je nekomu mar zanje. Sogovorniki prav tako opažajo, da se uporabniki zaradi tega počutijo pomembne.

Sogovorniki še navajajo, da je delo z zasvojenimi, ki abstinerajo od drog, naporno in zahteva spoštljivost, mirnost in enakovredno obravnavo uporabnikov. Prav tako omenjajo potrebo po večjem številu prostovoljcev v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog. Predlagajo nagovarjanje in usmerjanje ljudi k prostovoljnemu delu, zato je treba zagotoviti promocijo in opolnomočenje ljudi za pogostejše odločanje za prostovoljno delo.

Po navedbah sogovornikov se pri uporabnikih, ki abstinerajo od prepovedanih drog, opažajo občutja negotovosti in dvomov, iskanje potrditev, potreba po pozornosti, občutje stiske in nizke samopodobe, zadržanost in manipulativnost. Poleg teh osebnostnih lastnosti uporabnikov sogovorniki navajajo tudi zgovornost, odprtost in dobrosrčnost. Izpostavljajo pomembnost terapije, med katero uporabniki delajo na sebi in imajo okrog sebe ljudi s podobno izkušnjo. Poleg tega izpostavljajo še podporo bližnjih, ki verjamejo v njihovo okrevanje. Bližnji namreč nekdanjega uživalca spodbujajo pri odločitvi in ga podpirajo pri

doseganju ciljev, ki si jih je zadal, hkrati pa ga opominjajo, naj ne zaide nazaj v odvisnost (Flaker, 2002a, str. 232–234). Pri zdravljenju je pomembna podpora zasvojenemu pri njegovih prizadevanjih za spremembo. Potrebno je popravljjanje medsebojnih odnosov v družini (Rode in Žontar, 2001).

Eden od sogovornikov navaja, da so med zasvojenimi, ki abstininirajo, zagotovo tudi tisti, ki nimajo vzpostavljenih nobenih odnosov. Tu lahko kot prostovoljec pripomore k temu, da imajo nekoga, na katerega se lahko obrnejo. Najpomembnejši stvari, ki pomagata pri abstiniranju, sta po besedah sogovornice želja za zdravljenje in uvid problema. Pri zdravljenju od uporabe drog je nujno, da se zasvojeni zave svojega problema, da ga prizna in je pripravljen za sodelovanje pri obravnavi in njegovo reševanje (Rode in Žontar, 2001).

Sogovorniki med najpogostejšimi motivi za opravljanje prostovoljnega dela navajajo dobre odnose z zaposlenimi, nove izkušnje in vpliv na delovanje programa ter tudi karierne motive, s katerimi pridobivajo reference za izboljšanje kariere (Dovidio in Penner, 2006). Karierni motivi prispevajo k pridobivanju znanja in izkušenj za poklic, s tem pa se povečujejo možnosti za zaposlitev (Copeland idr., 1998). Nekateri sogovorniki navajajo svoje osebne lastnosti, kot so želja po spoznavanju in pomoči ter poslušanju. Skoraj vsi sogovorniki za motiv navajajo možnost vključevanja v program, sprejetost, podporo zaposlenih in občutek pomembnosti. Tako čutijo pripadnost skupini (Rode in Žontar, 2001).

Sogovorniki opredeljujejo vlogo prostovoljca v programu kot vir energije in idej, vnašanje različnosti in popestritev življenja uporabnikov. Prostovoljci lahko prinesejo pozitivne spremembe na delovanje organizacije in nove poglede, stališča ter pristope k delu z zasvojenimi, lahko omogočajo utrjevanje programa in boljše medsebojno razumevanje. Tisti z izkušnjo jemanja drog se pri delu z zasvojenimi lažje poistovetijo z uporabniki in morda lažje razumejo njihove stiske. Tudi zaradi generacijske bližine se prostovoljci lažje približajo zasvojenemu, s toplino, sproščenostjo in mladostjo pa imajo svobodnejši pristop k delu z njimi (Rode in Žontar, 2001). Sogovorniki svoj odnos z uporabniki opisujejo kot sproščen, spoštljiv in zaupljiv. Menijo, da njihov odnos uporabnikom daje občutek normalnosti in pomembnosti. Prostovoljci zasvojenim dajejo možnost za pogovor ter jih podpirajo in spodbujajo pri odvajanju, predstavljajo vez med zasvojenimi in družbo ter jim pomagajo, da se ponovno vključijo v družbo. Sogovorniki so izpostavili pomembnost prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence, saj imajo uporabniki občutek, da se nekdo želi z njimi družiti, pridobijo pa tudi občutek pomembnosti.

Prostovoljci so pogosto edini ljudje, ki se poleg zaposlenih in staršev družijo z odvisnikom ter jim lahko nadomeščajo prijatelje (Rode in Žontar, 2001).

Sogovorniki najpogosteje navajajo druženje z zasvojenimi, ki poteka prek pogovora, družabnih iger in drugih aktivnosti. Pogosto vidijo svojo vlogo v delu z zasvojenim v prostem času, ko ni v obravnavi drugih akterjev. S strani terapevtov so videni kot dodatni pomočniki v terapiji, saj je njihova vloga usmerjanje zasvojenega k odgovornemu vedenju (Rode in Žontar, 2001).

Odkrila sem, da v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog primanjkuje prostovoljcev. Sogovorniki predlagajo usmerjanje in spodbujanje ljudi za opravljanje prostovoljnega dela z zasvojenimi. Razumejo, da se mnogi zanj ne odločijo zaradi strahu in predsodkov do zasvojenih in drog. Uživalci zaradi uživanja drog namreč pogosto veljajo za nasilne, nezanesljive in zanemarjene (Flaker, 2002a, str. 9). Ljudje imajo tako občutek, da so zasvojeni od prepovedanih drog slabi in šibki ljudje, saj je uživanje drog prepovedano (Desmon in Morrow, 2014). Po besedah Flaker (2002a, str. 98) je stigma tisto, kar povzroča napetost med okoljem in posameznikom, to, kar je nezaželeno. Je interakcijski pojem in je posledica stereotipiziranja družbenih interakcij. Stigmatizirani človek velja za nekoga, ki ne izpolnjuje naših pričakovanj. Ob tem sogovorniki izpostavljajo, da lahko prostovoljno delo pripomore k odpravi predsodkov. Navajajo, da so uporabniki, ki abstinerajo od prepovedanih drog, pogosto drugačni, kot so si jih predstavljali. Za odpravo predsodkov do zasvojenih v procesu okrevanja od prepovedanih drog je treba nuditi sočutno podporo, izkazovati prijaznost do ljudi v ranljivih situacijah, poslušati brez obsojanja, videti zasvojene kot ljudi, kakršni so, in se izogibati obsojanju glede na vrsto droge, ki so jo uživali. K odpravi predsodkov pripomore tudi raziskovanje zasvojenosti od prepovedanih drog in delovanja le-te. Pomembno je dostojanstveno in spoštljivo obnašanje brez uporabe škodljivih oznak, prav tako moramo negativna stališča zamenjati z dejstvi, ki temeljijo na dokazih (Villa, 2022).

Pomemben rezultat raziskave je ugotovitev, da v programih zaznavajo potrebo po prostovoljnem delu in prostovoljcih po zaključenem zdravljenju v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog. Eden od sogovornikov poudarja, da veliko uporabnikov po zaključenem zdravljenju nima kam iti. Tu izpostavlja pomembno vlogo prostovoljnega dela oziroma prostovoljcev, ki nudijo pomoč pri ponovni integraciji v okolje. Od uporabnika se po zdravljenju pričakuje, da bo ponovno vzpostavil stik z okolico,

načrtoval prihodnost, se zaposlil, si poiskal stanovanje, navezal stik s prijatelji in se vključeval v aktivnosti (Taschner, 2002, str. 125).

Da bi prostovoljci čim bolj konkretno opravljali svoje naloge in izboljšali delovanje programov, jim programi vsakoletno omogočajo tudi možnosti za izobraževanja za delo z zasvojenimi. Ta so namenjena učenju osnovnih pojmov v zvezi z zasvojenostjo, učenju o skupinski dinamiki in spoznavanju dela s skupinami. Prostovoljci morajo imeti osnovno znanje o zasvojenosti, da razumejo problematiko dela z zasvojenimi. Učijo se prepoznavati manipulacije in postavljati meje (Društvo Projekt Človek, b. d.).

Na koncu bi rada poudarila, da vzorec moje raziskave ni reprezentativen. Opravila sem šest intervjujev s prostovoljci iz različnih programov za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog v Sloveniji, zato pridobljenih ugotovitev sicer ne morem posplošiti na celotno populacijo, lahko pa služijo kot dodatne informacije.

6. Sklepi

- Sogovorniki so se za prostovoljno delo z zasvojenimi odločili zaradi želje po spoznavanju področja zasvojenosti, pomoči ljudem v stiski in opustitvi stereotipov, zaradi kariere, novih izkušenj, dobrih odnosov z uporabniki in zaposlenimi, prostega časa in dobrodelnosti ter iz radovednosti.
- Sogovorniki se kot prostovoljci v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog vključujejo v aktivnosti, kot so družabne igre, pogovori in terapevtske skupine.
- Sogovorniki se vsakoletno udeležujejo izobraževanja za delo z zasvojenimi.
- Sogovorniki izpostavljajo pogovor kot strategijo za pomoč zasvojenim.
- Prostovoljno delo z zasvojenimi zahteva spoštljivost in mirnost.
- Sogovorniki izpostavljajo pomembnost enakovrednega odnosa do zasvojenih, ki abstinirajo od prepovedanih drog.
- Sogovornik, ki je po poklicu duhovnik, meni, da mu zasvojeni bolj zaupajo zaradi narave njegovega poklica.
- Sogovorniki za opravljanje prostovoljnega dela najpogosteje navajajo karierni motive, osebnostne lastnosti in možnost vključevanja prostovoljcev v program.
- Skoraj vsi sogovorniki se zaradi možnosti vključevanja v program počutijo pomembne in sprejete.
- Sogovorniki vlogo prostovoljca opisujejo kot pomembno zaradi drugačnih idej in pogledov, ki jih v program vnese prostovoljec.
- Prostovoljci imajo vlogo pri vključevanju v odločanje o aktivnostih, izražanju predlogov in razbremenitvi zaposlenih.
- Zaradi upoštevanja predlogov prostovoljcev sogovorniki navajajo občutja pripadnosti programu in vključenosti.

- Prostovoljci v program prinašajo različnost, sproščenost, preprostost in spontanost.
- Prostovoljci zasvojenim omogočajo stik z zunanjim svetom.
- Prostovoljci so, po mnenju sogovornikov, vir dragocene energije in novih idej.
- Vloge prostovoljcev so: sodelovanje z zaposlenimi in zasvojenimi, poslušanje in sodelovanje pri pogovorih ter udeležba pri prostočasnih dejavnostih.
- Vloga prostovoljcev je biti vzgled zasvojenim, ki abstinirajo od prepovedanih drog.
- Vloga prostovoljca je spodbujanje zasvojenih za abstiniranje od prepovedanih drog.
- Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence omogoča, da zasvojeni slišijo drugo mnenje nekoga, ki ni zasvojen od prepovedanih drog.
- Prostovoljno delo omogoča, da prostovoljci lahko pridejo v stik z zasvojenimi in podelijo svoje izkušnje ter razmišljanja.
- Prostovoljno delo omogoča, da imajo zasvojeni stik z ljudmi, ki jim lahko zaupajo.
- Podpora bližnjih in prostovoljcev je, po mnenju sogovornikov, lahko ključna pri vzpostavljanju abstinence od prepovedanih drog.
- Potreba po prostovoljcih v programih se po mnenju sogovornikov povečuje, zato je ljudi treba nagovarjati k prostovoljnemu delu.
- Sogovorniki v prostovoljnem delu vidijo možnost za opustitev stereotipov na vseh področjih.
- Sogovorniki pomembno vlogo prostovoljnega dela vidijo v pomoči zasvojenim uporabnikom po zaključenem zdravljenju.

7. Predlogi

- Posameznikom, ki se odločajo za prostovoljno delo z zasvojenimi, je pred opravljanjem prostovoljnega dela treba posredovati znanja, ki jih bodo potrebovali pri delu z zasvojenimi.
- Po mnenju sogovornikov je prostovoljcev v programih za vzpostavljanje abstinence premalo, zato bi bilo ljudi treba spodbujati k opravljanju prostovoljnega dela z zasvojenimi, saj so prostovoljci za nekatere zasvojene uporabnike edini stik z zunanjim svetom.
- Podpora bližnjih je pri vzpostavljanju abstinence od prepovedanih drog zelo pomembna, zato predlagam, da se v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog večji poudarek nameni sodelovanju z družinskimi člani zasvojenih.
- Zasvojeni so sogovornikom velikokrat dejali, da je tistim, ki prostovoljno prihajajo k njim, mar zanje. Predlagam, da se izpostavi pomembnost prostovoljnega dela z zasvojenimi, saj slednjim prinaša občutek pomembnosti in normalnosti.
- Sogovorniki kot pomembno vlogo prostovoljnega dela izpostavljajo odpravo stereotipov o zasvojenosti, zato je ljudi treba ozaveščati in podučiti o tem, kaj je zasvojenost in kateri so pravzaprav vzroki zanje. Ljudje bodo spoznali dejstva o zasvojenosti od prepovedanih drog in lahko spremenili svoj pogled nanjo.

8. Viri in literatura

- Auer, V. (2001). *Droge in odvisnost*. Ormož: Samozaložba Ibidem.
- Benenson, J., & Stagg, A. (2016). An Asset-Based Approach to Volunteering: Exploring Benefits for Low-Income Volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(15), 131–149. Pridobljeno 14. 12. 2021 s <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0899764015604739>
- Benner, K., & Curl, A. (2017). *Volunteering Enhances the Social Work Student Experience*. Simmons school of Social Work, 7.2. Pridobljeno 13. 2. 2022 s <https://www2.simmons.edu/ssw/fe/i/17-171.pdf>
- Best, D., Gow, J., Taylor, A., Knox, A., & White, W. (2011). Recovery from heroin or alcohol dependence: A Qualitative account of the recovery experience in Glasgow. *Journal of Drug Issues*, 41(3), 359–378.
- Blazinšek, A., & Kronegger, S. (2007). Motivacija in spremljanje prostovoljcev. V A. Blazinšek, J. Gornik, P. Jamšek, S. Kronegger, A. Oblak, & R. Pinosa (ur.), *ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje* (str. 66–79).
- Cherry, K. (2022). *What is motivation?* Pridobljeno 22. 3. 2022 s <https://www.verywellmind.com/what-is-motivation-2795378>
- Copeland, J., Gil Clary, E., Haugen, Miene, P. J., Ridge, D. R., Snyder, M., & Stukas, A. A. (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Funkcional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516–1530.
- Cohen, A. (2009). Welfare Clients' Volunteering as a Means of Empowerment. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(3), 522–534.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo*, 41(2), 91–96.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dermol, V., Novak, A., Trunk, A., & Trunk Širca, N. (2016). *Volunteering as a vehicle for solidarity, social inclusion and active EU citizenship of youth*. Pridobljeno 13. 2. 2022 s <http://www.toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-16-1/papers/ML16-287.pdf>

- Desmon, S., & Morrow, S. (2014). *Drug addiction viewed more negatively than mental illness, John Hopkins study shows*. Pridobljeno 10. 3. 2022 s <https://hub.jhu.edu/2014/10/01/drug-addiction-stigma/>
- Dovidio, J., & Penner, L. (2006). *The Social Psychology of Prosocial Behavior*. New York: Mahwah.
- Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š., & Žnidarec Demšar, S. (2008). *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2017). *Recovery, reintegration, abstinence, harm reduction: the role of different goals within drug treatment in the European context*. Pridobljeno 23. 12. 2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/6322/EuropeanResponsesGuide2017_BackgroundPaper-Recovery-Reintegration-Abstinence-Harm-reduction.pdf
- Flaker, V. (1999). Družbena konstrukcija kariere uživalca drog. *Socialno delo*, 38(4/6), 211–240.
- Flaker, V. (2001). Prostovoljno delo: delo za druge in zase. *Socialno delo*, 40(6), 305–312.
- Flaker, V. (2002a). *Živeti s heroinom I. Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji*. Ljubljana: *cf.
- Flaker, V. (2002b). *Živeti s heroinom II. K zmanjševanju škode*. Ljubljana: *cf.
- Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: *cf.
- Fojan, D. (2005). Zmanjševanje škode na področju drog. *Socialna pedagogika (Ljubljana)*, 9(2), 177–192.
- Fran/SSKJ. (b. d.). *Zasvojenost*. Pridobljeno 16. 2. 2022 s <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=zasvojenost>
- Grebenc, V. (2003a). Etnografija heroinske krize. *Socialno delo*, 42(2), 109–120.
- Grebenc, V. (2003b). *Droge in kriminal: kritičen razmislek o njuni zvezi*. Socialna pedagogika (Ljubljana), 7(4), 407–430.
- Grebenc, V., & Kvaternik, I. (2009). Varnejši prostor za uživanje drog kot smiseln odgovor na potrebe uživalcev drog in skupnosti. *Socialno delo*, 48(5/6), 287–296.

- Grebenc, V., & Šabić, A. (2013). *Ljubljanske zgodbe: biografije navadnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Grebenc, V., & Šabić, A. (2020). *Zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Herwig-Lempp, J., & Stover, H. (1992). *Socialno delo, ki akceptira uživanje mamil*. Iskanja, 12. (Izd. Društvo defektologov Slovenije).
- Hren, J. (1999). Terensko delo. *Socialno delo*, 38(4/6), 299–305.
- International Federation of Social Workers. (2014). *Global definition of Social Work*. Pridobljeno 13. 1. 2022 s <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Journal of Substance Abuse Treatment. (2018). *The Volunteer Recovery Support for Adolescents (VRSA) Experiment: Recruiting, Retaining, Training, and Supervising Volunteers to Implement Recovery Monitoring and Support Services*. Pridobljeno 30. 12. 2021 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6352309/pdf/nihms-1516845.pdf>
- Kandel, B., & Maharjan, S. (2020). Volunteering in Recovery from Substance Abuse in Nepal. V T. Lal Shrestha, L. Pandey, S. P. Tiwari, P. Shrestha (ur.), *Nepal Youth Journal: Youth Engagement and Volunteerism*, Vol. 3 (str. 195–215).
- Kastelic, A., & Mikulan, M. (2004). *Mladostnik in droga: priročnik za starše in učitelje*. Ljubljana: Prohealth.
- Kobal Grum, D., & Musek, J. (2009). *Perspektive motivacije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Kocmur, D. (b. d.). *Zmanjševanje škode, kot nova paradigma v politiki od drog*. Pridobljeno 9. 11. 2021 s <https://www.drogart.org/priponke/594/zmanjsjevanje-skode-dare-kocmur-pdf.html>
- Kocmur, D. (2006). Nizkopražni programi in zmanjševanje škode. V J. Golob, M. Burger, & M. Faletič (ur.), *Problematika drog v Sloveniji I. in II. del (str. 71–76)*. Pridobljeno 13. 2. 2022 s http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/zbornik_problematika_drog_v_sloveniji.pdf
- Kronegger, S. (2007). Prostovoljsko delo. V A. Oblak in J. Gornik (ur.), *ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje* (str. 13–16). Pridobljeno 13. 2. 2022 s

[http://www.nevladnik.info/media/objave/dokumenti/2011/publikacije_nvo/CNVOS_a
bc_prostovoljstva_prirocnik_za_mentorje_2007.pdf](http://www.nevladnik.info/media/objave/dokumenti/2011/publikacije_nvo/CNVOS_a
bc_prostovoljstva_prirocnik_za_mentorje_2007.pdf)

- Kvaternik, I. (2006). *Politika drog: Pogledi uporabnikov in uporabnic*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Lenton, S., & Single, E. (1998). The definition of harm reduction. *Drug and Alcohol Review*, 17, 213–220.
- Lipovec, F. (1987). *Razvita teorija organizacije*. Maribor: Založba Obzorja.
- Manickam, L. S. S. (1997). Training community volunteers in preventing alcoholism and drug addiction: A basic programme and its impact on certain variables. *Indian Journal of Psychiatry*, 39(3), 220–225.
- Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: kvalitativne raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, B., Rape Žiberna, T., & Rihter, L. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mikuš Kos, A. (1997). *Prostovoljno delo pri varovanju zdravja in v zdravstvu*. Ljubljana: Slovenska fundacija.
- Mikuš Kos, A. (2009). Prostovoljsko delo – človeški resurs in socialni kapital. *Izbrani prispevki IV., V. in VI. Slovenskega kongresa prostovoljstva* (str. 90–97). Pridobljeno 10. 1. 2022 s https://www.prostovoljstvo.org/media/images/vsebina/publikacije/Kongresi_Slovenske_Filantropije_4-6.pdf
- Milošević Arnold, V., & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Musek, J. (1982). *Osebnost*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- Musek, J., & Pečjak, V. (2001). *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
- National Institute on Drug Abuse. (2019). *Treatment Approaches for Drug Addiction*. Pridobljeno 22. 1. 2022 s <https://www.drugabuse.gov/download/1136/treatment-approaches-drug-addiction-drugfacts.pdf?v=5fa0687e4e3a8d98d73b91e518979b9d>

- National Institute on Drug Abuse. (2021). *Drugs, Brains, and Behavior: The Science of Addiction*. Pridobljeno 22. 12. 2021 s <https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/soa.pdf>
- Oblak, A. (2007). Vloga prostovoljca. V A. Blazinšek, J. Gornik, P. Jamšek, S. Kronegger, A. Oblak, & R. Pinosa (ur.), *ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje* (str. 61–65).
- Ochman, M., & Jordan, P. (1997). *Prostovoljci: dragoceni vir*. Baltimore: Univerza Johns Hopkins.
- Picchi, D. M. (1992). Zakaj smo prostovoljci. *Socialno delo*, 31, 180–184.
- Polajner, B. (2006). Visokopražni abstinenčni programi: Primer celostne obravnave zasvojenosti. *Odmevi*, 10, 32–34.
- Ramovš, J. (2001). Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi. *Socialno delo*, 40(6), 313–322.
- Ramovš, J., & Ramovš, K. (2010). *Preprečevanje omamljanja in zasvojenosti: Priročnik za svetovalne delavce – organizatorje preventivnega programa na OŠ*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- *Resolucija o Nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020 (ReNPPDI4–20)* (2014). Ur. l. RS 25/2014.
- Rihter, L. (2003). Pomen kvalitativnih metod pri evalvaciji projektov prostovoljnega dela: primer evalvacije projekta prostovoljnega dela na Šolskem centru Velenje. *Socialno delo*, 42(1), 19–26.
- Rode, N., & Žontar, M. (2001). Prostovoljci pri delu z zasvojenimi. Primer Centra za odvisnosti Kranj. *Socialno delo*, 40(6), 355–361.
- rtor.org. (2019). *How Volunteering Can Aid Addiction Recovery*. Pridobljeno 28. 12. 2021 s <https://www.rtor.org/2019/04/19/volunteering-and-addiction-recovery/>
- Stefanoski, P. (1996). Socialno delo, ki akceptira uživanje drog. *Socialno delo*, 35(4), 289–300.
- Šabić, A. (2012). Koncept promocije duševnega zdravja kot izhodišče preventivnih akcij za področju zasvojenosti. *Socialno delo*, 51(5), 293–300.
- Taschner, K. (2002). *Trde droge – mehke droge?* Ptuj: In obs medicus.

- The United Nations Volunteers programme (2011). *Volunteerism and Social Inclusion*. Pridobljeno 10. 1. 2022 s https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Booklet_SWVR_Social_Inclusion.pdf
- Tominec, N. (2015). *Sem zasvojen/a, nisem nor/a: dvojna diagnoza: zasvojenost in duševna stiska*. Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba.
- UN Volunteers. (2014). *Social inclusion and volunteerism*. Pridobljeno 2. 1. 2022 s https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/119520443_UN%20Volunteers%20POST-2015%20Brief%20-%20Social%20Inclusion%20and%20Volunteerism%20WEB.pdf
- Villa, L. (2022). *Addiction and stigma*. Pridobljeno 10. 4. 2022 s <https://drugabuse.com/addiction/stigma/>
- *Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (ZPUPD)* (1999). Ur. l. RS 98/1999.
- *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostovoljstvu (ZProst-A)* (2015). Ur. l. RS 82/2015.
- World Health Organization. (b. d). *Stigma and discrimination*. Pridobljeno 2. 1. 2022 s <https://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/priority-areas/stigma-and-discrimination>
- World Health Organization. (2006). *The integration of harm reduction into abstinence-based therapeutic communities: A case study of We Help Ourselves, Australia*. Pridobljeno 14. 1. 2022 s https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/207509/9290612207_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y

9. Priloge

9.1. Smernice za intervju

1. Kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?
2. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?
3. Koliko časa opravljate prostovoljstvo v programu?
4. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?
5. Kaj prostovoljce motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?
6. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljca v programu?
7. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

9.2. Transkript intervjujev A–F z označenimi izjavami

9.2.1. Transkript pogovora z osebo A

Pogovor je potekal 10. 2. 2022 prek aplikacije Zoom in je trajal približno 40 minut. Sogovornica je ženskega spola in prostovoljno delo opravlja 1,5 leta v programu Labirint.

1. Kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence sem se odločila, ker sem se s tem področjem srečala pri opravljanju prakse in mi je bilo všeč. (A1) Svoje znanje in pridobljene izkušnje sem želela še bolj poglobiti in razširiti za opravljanje poklica socialne delavke. (A2) V programu, kjer sem opravljala prostovoljno delo, sem se dobro razumela z mentorico, kar mi je dalo še večji zagon za prostovoljno delo. (A3) Imam prijatelja, ki je nedavno nazaj zapadel v droge. Z vključevanjem v program bi lahko pridobila znanje in izkušnje, da mu lahko pomagam in svetujem. (A4). Do zasvojenih sem vedno imela neke predsodke in strah. Želela sem videti, če predsodki sploh držijo, zato sem se vključila v program. (A5)

2. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

Prostovoljno delo opravljam v programu Labirint. (A6) Program je namenjen socialni rehabilitaciji zasvojenim, ki abstininirajo v stanovanjski skupini v programu. Za aktivne uživalce abstinence ni pogoj za vključevanje v dnevni center. Ima pa tudi stanovanjsko skupnost Katapult, pri katerem je abstinence pogoj za vstop in bivanje v programu za vzdrževanje abstinence od prepovedanih drog. Tako program kot stanovanjska skupnost se nahajata v isti stavbi, zato prostore lahko uporabljajo tako zunanji uporabniki kot stanovalci stanovanjske skupnosti.

3. Koliko časa opravljate prostovoljno delo v programu?

Eno leto in pol. (A7)

4. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Vključevala sem se v terapevtsko skupino, ki poteka enkrat na teden. (A8) Nekajkrat sem imela nalogo začeti terapevtsko skupino s tem, da sem stanovalce, ki abstininirajo od prepovedanih drog, povprašala o pričakovanjih za terapevtsko skupino. Pričakovanja smo zapisali na tablo. Od 10. do 14. ure smo se pred vhodom družili tako strokovne delavke kot stanovalci programa ter zunanji uporabniki, ki so aktivni uživalci. (A9) Pogovori o drogah niso dovoljeni. V primeru kršitve je lahko stanovalec izključen iz skupine. Pogovori so vsakdanji. Nekajkrat smo si ogledali tudi film in igrali družabne igre, kot sta balinanje in namizni nogomet. (A10) Za stanovalce v stanovanjski skupini je obvezno sprotno testiranje za prepovedane droge. Nekajkrat sem v okviru prostovoljnega dela odšla tudi na izobraževanja na CSD, kjer sem dobila dodatna znanja za opravljanje prostovoljnega dela. (A11)

5. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Motivirajo me predvsem pozitivne izkušnje in dobri odnosi s strokovnimi delavkami, ki jih dobim pri opravljanju prostovoljnega dela. (A12) Strokovne delavke so zelo prijazne.

Njihova podpora mi zelo veliko pomeni. Če sem v dvomih in ne vem, kaj bi storila, se lahko kadar koli obrnem nanje. S prostovoljnim delom pridobivam nove izkušnje in znanje za opravljanje poklica socialne delavke. (A13) Z delom v programu si povečam možnosti za zaposlitev v svoji stroki in si širim socialno mrežo poznanstev. (A14) Veliko mi pomeni, če vidim, da moja prisotnost komu pomaga in da lahko s svojimi idejami pripomorem k delovanju programa in ga izboljšujem. (A15) Rada spoznavam nove ljudi in jim pomagam. (A16) Ker imam nekaj prostega časa, se mi zdi to dober način, da ga porabim za prostovoljno delo. (A17) Ker me strokovne delavke vključujejo v delo, imam tudi veliko priložnosti za razvijanje svoje ustvarjalnosti. (A18) Zaradi možnosti vključevanja v delovanje programa se počutim sprejeto in vključeno v program. (A19)

6. Kakšne pozitivne izkušnje imate s strokovnimi delavkami?

Velikokrat so mi strokovne delavke rekle, da jim je všeč moj način komunikacije in da sem zelo sproščena pri delu z zasvojenimi, kar me je še bolj motiviralo. (A20)

7. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljke v programu?

Svojo vlogo vidim kot pomembno. Mentorica mi je velikokrat rekla, da je vesela, da sem prostovoljka v njihovem programu. Zelo je bila hvaležna tudi za prispevek na socialnih omrežjih. (A21) Strokovne delavke me vključujejo v odločanje o aktivnostih v programu. Zaradi tega se počutim kot pomemben člen v programu. Vedno lahko izrazim svoje predloge in ideje, ki jih strokovne delavke pogosto upoštevajo. Počutim se vključeno v program. Poleg tega čutim tudi pripadnost programu. (A22) Moja naloga v programu je tudi objavljanje na socialnih omrežjih, kot sta Facebook in Instagram, ki ju spremljajo tudi stanovalci stanovanjske skupine in drugi uporabniki. Objave so pozitivne in nikoli ne vsebujejo tematike drog. Moja naloga je tudi sodelovanje pri oblikovanju aktivnosti za uporabnike. (A23)

8. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Menim, da je prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog zelo pomembno, ker prostovoljci prihajajo od zunaj in imajo morda drugačne poglede in ideje kot zaposleni v organizaciji. Prostovoljci imajo drugačen pogled in lahko izboljšajo delovanje organizacije. (A24) Prostovoljno delo je pomembno, saj menim, da se prostovoljci lažje približajo uporabniku, ki abstiniira, kot zaposleni, saj je med zaposlenimi in uporabniki drugačen odnos. (A25) Prostovoljci lahko s svojimi izkušnjami pomagajo zasvojenemu, ki abstiniira od drog. (A26) Menim, da prostovoljec tudi na nek način razbremeni zaposlene. Menim, da prostovoljno delo v organizacijo vnaša neko sproščenost in preprostost. (A27)

8. Zakaj menite, da se prostovoljci lažje približajo uporabniku, ki abstiniira od prepovedanih drog?

Menim, da so uporabniki do zaposlenih bolj previdni. Pazljivi morajo biti, da ne rečejo kaj narobe, in se trudijo, da bi se dobro razumeli z zaposlenimi, saj je od tega odvisno vzdušje v programu. Prostovoljci pa nismo zaposleni in so lahko uporabniki z nami bolj sproščeni. (A28)

9.2.2. Transkript pogovora z osebo B

Pogovor je potekal 23. 2. 2022 prek aplikacije Zoom in je potekal 25 minut. Sogovornica je ženskega spola in je v Društvu Projekt Človek prostovoljno delo opravljala pol leta.

1. Kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Zaradi vrnitve iz tujine in želje po opravljanju prostovoljstva pred nadaljevanjem študija. (B1) Imela sem veliko prostega časa in sem se morala "zamotiti". (B2) Želela sem se ponovno približati tematikam, ki sem se jih učila na fakulteti za socialno delo. Želela sem še bolj spoznati področje dela z zasvojenimi od prepovedanih drog. (B3)

2. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

V Društvu Projekt Človek. (B4) Preden so se uporabniki vključili v program, so opravili program zdravljenja v Centru za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog. Zato je abstenenca pogoj za vstop v program zdravljenja.

3. Koliko časa opravljate prostovoljno delo v programu?

Približno pol leta. (B5)

4. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Zjutraj smo imeli jutranjo skupino, kjer je vsak lahko izpostavil pomembno tematiko. (B6) Zjutraj je potekalo tudi razdeljevanje dela za tisti dan. (B7) Imeli smo tudi terapevtske skupine, dnevne reporte opravljenega dela, uporabniki so čez dan opravljali vsakdanja življenjska opravila. (B8) Velikokrat sem opravljala tudi nočno delo. Zvečer smo skupaj gledali film in se igrali družabne igre. Pred spanjem sem jim razdelila tudi zdravila. (B9)

5. Kakšna je bila komunikacija z uporabniki?

Komunikacija je bila čisto »navadna«, ko nismo delali po skupinah. (B10) Na začetku sem dobila občutek, da gre uporabnikom dobro pri opravljanju opravil in nalog. Pri pogovoru z njimi pa sem ugotovila, da so nesigurni vase in so vedno iskali potrditve. (B11) Še ko so kuhali kosilo, so ves čas iskali potrditve.

6. Bi še kaj dodali pri tem, kako je potekalo delo z zasvojenimi od prepovedanih drog?

Velikokrat sem uporabnike pospremila k zdravniku, saj so nekateri imeli tudi pridružene težave v duševnem zdravju. To je bila odgovorna naloga. (B12)

7. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Na začetku me je motivirala želja po novi izkušnji, potem pa je opravljanje prostovoljnega dela postalo navada. (B13) V programu sem se počutila dobro in sprejeto. Prostovoljci smo imeli zelo veliko podpore pri opravljanju prostovoljnega dela. Zaposleni so si za nas zelo prizadevali in nas vključevali v aktivnosti. Počutila sem se vključeno in pomembno, saj sem sodelovala pri mnogih aktivnostih. (B14) Želela sem si novih znanj s področja zasvojenosti in pridobiti kompetence za nadaljnje delo v smeri socialnega dela. (B15)

8. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljke v programu?

Menim, da sem s svojo prisotnostjo razbremenila uporabnike in včasih tudi zaposlene. Zaposlenim sem olajšala delo. (B16) V program sem vnesla malo različnosti in popestritev vsakdanjega življenja uporabnikov. (B17) V program sem vnesla nek stik z zunanjim svetom. (B18) Uporabniki so ob druženju z mano bolj sproščeni in zgovorni in sem jim bila morda v zgled. (B19) Zdi se mi, da so bili velikokrat od meni bolj sproščeni kot ob zaposlenih. (B20) Imela sem tudi veliko odgovornost, ko sem pospremila uporabnike k zdravniku. (B21)

9. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog se mi zdi zelo pomembno, saj so zasvojeni večkrat dejali, da se čudijo, kako se prostovoljcem da ukvarjati z njimi. (B22) Prostovoljno delo tako uporabnikom prinaša občutek, da je ljudem mar za njih in da ima nekdo željo se ukvarjati z njimi. (B23) Uporabniki vidijo, da niso pozabljeni in se počutijo bolj pomembne, kar jih še bolj motivira k zdravljenju odvisnosti od prepovedanih drog. (B24) Zdi se mi, da imajo nevladne organizacije velikokrat premalo kadra. Zato prostovoljno delo še bolj pride do izraza in je njegova vloga še pomembnejša. (B25)

9.2.3. Transkript pogovora z osebo C

Pogovor je potekal 1. 3. 2022 prek aplikacije Zoom in je trajal 40 minut. Prostovoljka je prostovoljno delo opravljala štiri mesece na Centru za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog.

1. Kateri so vaši razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Vedno sem se spraševala, kako poteka prostovoljno delo z zasvojenimi. Za delo z zasvojenimi sem se odločila, ker me to področje dela zanima. (C1) Želela sem pridobiti

nove izkušnje. (C2) Preprosto me je zanimalo, kakšno je življenje zasvojenih v programih za vzpostavljanje abstinence, zato sem se aktivno vključila v program in s svojim znanjem pripomogla pri delu. (C3) Želela sem pomagati drugim, torej me je gnala ta želja po pomoči in aktivnem sodelovanju. (C4)

2. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

Prostovoljno delo sem opravljala na Centru za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog, ki deluje pod okriljem Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana. (C5)

3. Koliko časa opravljate prostovoljstvo v programu?

Prostovoljno delo sem opravljala štiri mesece. (C6)

4. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Delo v programu je bilo zelo razgibano in polno različnih aktivnosti. Na oddelku so uporabniki popolnoma običajni ljudje, nekateri z družinami v domačem okolju, nekateri s partnerji. Običajni ljudje, ki so zapadli v svet drog. Program, v katerem sem opravljala prostovoljno delo, je na zaprtem oddelku in traja dva meseca, uporabniki, ki abstinirajo od drog, so v program vključeni prostovoljno.

Dan na oddelku se je začel tako, da so vsi uporabniki na oddelku posamično hodili v intervencijski prostor, kjer smo najprej izmerili krvni tlak, število vdihov na minuto, pulz ter pogledali velikost zenic. (C7) Nato je sledil zajtrk. Po zajtrku je sledilo razdeljevanje zdravil. (C8)

Prvi dan prostovoljnega dela sem opazovala uporabnike ter ugotovila, da ima vsak od njih neko določeno vlogo oziroma nalogo. Med uporabnike so bile razdeljene različne naloge, kot so vodja skupine (nadzira, da delo poteka po pravilih), poročevalec (vsako jutro prebere časopis ter na skupinskem pogovoru poudari glavne novice dneva ter kakšno bo vreme), zapisnikar (si zapisuje, kako poteka skupinski pogovor in glavne teze), nekdo je odgovoren za pranje oblačil, deljenje obrokov ter pribora itd. Torej ima vsak uporabnik svojo določeno

aktivno vlogo v skupini. Menim, da zato, da se uporabniki zamotijo na oddelku, da se čim bolj posvetijo svojim nalogam ter se počutijo uporabne in pomembne za oddelek. (C9) Občasno sem opazila, da so se nekatere vloge uporabnikom zdele zelo zahtevne in so jim vzele zelo veliko časa, to so tudi izpostavili na skupinskem pogovoru. Nekateri so izpostavili dvome, da jim ne bo uspelo dokončati nalog. (C10) V programu, v katerem sem sodelovala, so imeli uporabniki zelo malo prostega časa, poleg obrokov so imeli v dopoldanskem in popoldanskem času pogovorno skupino s psihiatrinjo in psihologinjo, imeli so telovadbo, umetniško skupino, sprehod in individualne pogovore s psihiatrinjo in psihologinjo. Na oddelku sta torej veljala urejenost in red. (C11)

Na skupinskih pogovorih so uporabniki s psihiatrinjo in psihologom razpravljali o konfliktih in težavah, ki so se pojavili na oddelku, o opravljanju nalog s strani uporabnikov. (C12) Tisti uporabniki, ki so želeli, so izpostavili individualni ali skupinski problem, o katerem so nato razpravljali. Na tem oddelku je bila kadilnica, kjer je bilo sprva dovoljeno, da jih je lahko naenkrat v njej pet, ko pa je eden od uporabnikov izpostavil, da je v kadilnici slišal pogovore o drogah in kajenju, pa so omejili število v kadilnici na dva. (C13) Pravila na tem oddelku so bila kar precej stroga in s takimi ukrepi je zdravstveno osebje zagotovilo red in nadzor na oddelku. Obiski na oddelku in telefonski klici potekajo načrtovano pod nadzorom enega od zdravstvenih delavcev. (C14) Obisk, telefonski klic ali pismo mora biti odobreno s strani psihiatrinje in se lahko zavrne, v kolikor uporabnik ne upošteva pravil in dela na oddelku.

Ko sem opravljala prostovoljno delo na oddelku, sem se zelo osredotočila na način komunikacije uporabnikov samih in komunikacijo med uporabniki. Uporabniki so med seboj komunicirali spoštljivo, ob pojavu konfliktov pa so se tudi razjezili in povzdignili glas. Ko je bil v skupini red, so delovali složno, ob pojavu konfliktov pa so uporabniki zagovarjali lastne interese. (C15) Nekateri uporabniki so bili bolj zgovorni, so želeli neko stalno pozornost, da se stvari odvijajo okoli njih, drugi pa so bili zelo zadržani. (C16) Manjša skupina uporabnikov se je z abstinenco dobro spopadala, nekateri pa so imeli velike težave. Navajali so, da ne morejo zdržati, da na telesu opažajo spremembe, se tresejo, hitreje dihaajo, so razdražljivi in jim to predstavlja breme, nekateri so zaradi teh težav tudi prostovoljno zapustili program. Spomnim se, ko je eden izmed uporabnikov med razdeljevanjem zdravil v intervencijski skupini začel govoriti o tem, kako je osamljen, da

je bil že v dveh komunah in se preprosto ne more rešiti drog, da je žalosten in jezen sam nase in da si želi umreti, narediti samomor in se nič več ukvarjati s težavami. (C17)
Velikokrat sem s strani uporabnikov slišala, naj se vedno izogibam drog, tudi če je radovednost, dolgčas ali želja. Da ko enkrat zapadeš v droge, ni več poti nazaj ali pa je ta zelo težka. (C18)

Delo z zasvojenimi je psihično precej naporno, saj je potrebno neprestano misliti na to, kaj rečeš, kaj narediš, da imaš spoštljiv, miren in enakovreden odnos do uporabnikov ter spoštljivo komunikacijo. (C19) Velikokrat ti uporabniki zaupajo svoje skrivnosti, to zaupanje pa je potrebno ohranjati. Pomembno je, da ohraniš mirnost. (C20) Potrebno je zagotoviti varnost na oddelku, okna morajo biti zaklenjena, prav tako je potrebno odstraniti ostre predmete in po obrokih prešteti število vilic, nožev in žlic. (C21) To smo naredili zato, da ne bi kdo izmed uporabnikov želel sebi ali komu drugemu škodovati.

5. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Motivacijo za prostovoljno delo z zasvojenimi mi predstavlja predvsem želja po pomoči, saj rada pomagam. (C22) Želja, da pomagam nekomu, ki je šibek, ki potrebuje podporo in vzpodbudne besede. Prav tako me motivira želja po izkušnjah, novem znanju. (C23) Želela sem se bolj podučiti o področju zasvojenosti in si nabrati novih znanj. (C24)

6. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljca v programu?

Svojo vlogo bi opisala kot aktivno vlogo, saj sem sodelovala pri aktivnostih uporabnikov. (C25) Vsako jutro sem sodelovala na srečanju, kjer so se zbrali vsi delavci Centra za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog. (C26) Na raportu je bilo govora predvsem o tem, kdo je bil sprejet na oddelk, kdo je podal vlogo za sprejem in o pomembnih dogajanjih preteklega dneva. Sodelovala sem pri spremljanju temeljnih življenjskih aktivnosti, pri pripravi na zajtrk, kosilo in večerjo. (C27) Aktivno sem poslušala in sodelovala na pogovornih skupinah, se udeleževala prostočasnih aktivnosti, sprehodov. (C28) Občasno pa sem katerega izmed uporabnikov pospremila tudi na primer do bankomata, v bolnišnico ipd. (C29)

7. Ali menite, da prisotnost prostovoljcev pomaga uporabnikom pri okrevanju in abstinenci od prepovedanih drog?

Jim pomaga, ker prostovoljec sodeluje z uporabnikom, ki dobi občutek, da je pomemben. (C30) Prostovoljci smo uporabnikom velikokrat vzgled in jih spodbujamo, da se da. (C31) Uporabniki se prostovoljcem lahko zaupajo in izrazijo stiske. (C32)

8. Ali imajo po vašem mnenju uporabniki drugačen odnos do prostovoljcev kot do zaposlenih? Uporabniki imajo do zaposlenih bolj zadržan in boječ odnos. Uporabniki potrebujejo čas, da se navadijo tako prostovoljcev kot zaposlenih. Menim pa, da so prostovoljci tesno povezani z zaposlenimi in z njimi dobro sodelujejo. (C33)

9. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence je po mojem mnenju zelo pomembno in premalokrat omenjeno. Občutek imam, da nekateri niti ne vedo, da je izvajanje prostovoljnega dela na tem področju možno. (C34) Pomembno je, da namenimo pozornost osebam, ki so šibke, mogoče ne vidijo smisla in pomena v življenju, in jim damo moč za okrevanje. (C35) Zasvojeni potrebujejo podporo, podporno komunikacijo in institucionalno podporo. To jim lahko da tudi prostovoljno delo v programu. (C36) To jim lahko predstavlja zeleno luč, pot k boljšemu življenju. Menim, da bi na tem področju prostovoljnega dela v programih za abstinenco od prepovedanih drog potrebovali več prostovoljcev. To bi bil lahko ključ do večje uspešnosti uporabnikov. (C37)

9.2.4. Transkript pogovora z osebo D

Pogovor je potekal 2. 3. 2022 prek Google Meet in je trajal 35 minut. Prostovoljka prostovoljno delo opravlja v Društvu UP, v katerem sodeluje v skupini za mlade. Prostovoljno delo v Društvu UP opravlja štiri leta.

1. Kateri so vaši razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Želela sem poskusiti nekaj novega. (D1) Želela sem stopiti v stik z ljudmi, ki imajo čisto drugačno življenje kot jaz, da bi lahko nekako dobila pogled v to, kako se oni počutijo in kako pride do nečesa takega. Glede na to, da sama nikoli nisem imela takih izkušenj. (D2) Hkrati sem želela študirati psihologijo, zato sem želela raziskati, če bi mi to ustrezalo ali ne. (D3) Bila sem radovedna. (D4) Želela sem si novih izkušenj. (D5) Eden izmed razlogov, zakaj sem šla v prostovoljno delo z zasvojenimi, je tudi ta, da sem že doma gledala videe o zasvojenosti in sem se želela znebiti predsodkov. Želela sem videti, kakšni so v resnici. (D6) Ugotovila sem, da so čisto enaki kot vsak drug. Ti odprejo oči. Tudi jaz sem mislila, da so to vsi tisti, ki jih jaz ne maram v šoli. Ko jih spoznaš, vidiš, da so to zelo dobre osebe. Določeni so res taki, da nisem še spoznala tako dobrih ljudi. Prostovoljno delo se mi zdi tudi zelo koristno za opustitev stereotipov ne samo na področju zasvojenosti, ampak tudi drugje. (D7) Vsaka oseba je lahko tudi slaba, ampak ne zato, ker je na drogah. Še vedno ima vsaka oseba, ki je na drogah, svojo osebnost in svoje vrednote.

2. Kako to, da ste se odločili ravno za delo z zasvojenimi od prepovedanih drog?

To sem se odločila bolj zaradi tega, ker sem slučajno videla možnost opravljanja prostovoljstva v Društvu UP, saj smo v srednji šoli dobili letak. (D8) To me je pritegnilo, saj je bilo nekaj drugečnega, hkrati pa bolj na to temo, kar sem jaz želela takrat delati.

3. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

V Društvu UP. (D9)

4. Koliko časa opravljate prostovoljstvo v programu?

S prostovoljnim delom sem začela leta 2018, torej štiri leta. (D10)

5. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Na začetku sem bila del Skupine za mlade. Glede na to, da nimam nobenega znanja s tega področja, sem potem sodelovala samo v skupini in odgovarjala na ista vprašanja kot drugi udeleženci. (D11) Predstavljala sem svojo perspektivo, kakšna je perspektiva nekoga, ki

nima stika z drogami. (D12) Zadnje čase Skupina za mlade ni več tako aktivna, saj so uporabniki prihajali bolj samostojno. Zato sem bolj sodelovala na dogodkih za mlade, kjer se z njimi pogovarjam. (D13) Vključujejo se tudi starši mladih, ki so vključeni v program.

6. Ali v Društvu UP organizirate tudi kakšne delavnice za uporabnike?

Vsak od zaposlenih enkrat na mesec organizira kakšen izlet. (D14) Včasih so šli tudi drsat ali v kakšen muzej. (D15) Trenutno sta samo dva uporabnika, zato se ne organizira za mlade, ampak tudi za starše.

7. Torej so v program vključeni tudi starši mladih v programu?

Ja. So nekateri starši, ki so že zelo dolgo časa v programu. Tudi če je njihov otrok že vzpostavil abstinenco, so še vedno vključeni v program.

8. Ali so v Društvo UP vključeni mladi, ki jemljejo droge, ali tisti, ki že abstiniirajo od prepovedanih drog?

Oboje. Nekateri so še vedno v stiku z drogami in so vključeni v program. Nekateri pa že abstiniirajo in z vključenostjo v program ohranjajo abstinenco. Nekateri program obiskujejo tudi preventivno.

9. Ali se tudi starejši uporabniki vključujejo v program?

Tu, kjer sem jaz, so samo mladi. So pa v Društvu UP tudi skupine za starše, ki jo vodijo zaposleni na društvu.

10. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Mislím, da ravno to, da imam stike z ljudmi, ki imajo čisto drugačno zgodbo od moje. (D16) Mogoče pa lahko jaz kaj prisluhnem in pomagam. Želim si pomagati nekomu, ki je v stiski. (D17) Mogoče nočejo govoriti s starejšimi in ne morejo povedati tistim, s katerimi se oni

družijo. Če lahko nekje pomagam, zakaj pa ne. Motivira me predvsem to, da lahko pomagam in s tem pomagam mladim pri reševanju stisk. (D18) Motivira me, ko vidim, da mi mladi v programu zaupajo. (D19) Počutim se pomembno in sprejeto. (D20)

11. Kako bi opisali odnos uporabnikov v programu do prostovoljcev?

Odvisno je od osebe. So določeni, ki so zelo hitro povedali stvari. (D21) So pa določeni, ki so bolj zadržani in potrebujejo več časa. Včasih se sploh ne odprejo in zaradi tega ne morejo biti del programa. (D22)

12. Kako se uporabniki vključijo v program?

Večinoma jim program predlagajo socialni delavci, znanci. Včasih so tudi starši že dlje časa del programa in so kasneje vključeni tudi njihovi otroci ali obratno.

13. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljca v programu?

Bistven namen, ko sem prišla v program kot prostovoljka, je bilo spoznavanje in druženje z mladimi, ki imajo težavo z odvisnostjo od drog. (D23) Moja vloga je, da uporabniki lahko spoznajo nekoga, ki ne pije in ne jemlje drog, in lahko vidijo, kako jaz preživljam čas in se na ta način povežemo. Uporabniki lahko vidijo mojo perspektivo in lahko vidijo, da se da tudi brez drog. (D24) Prostovoljci, ki študirajo socialno delo, pa imajo verjetno večjo vlogo in so bolj vpleteni v skupino. Prostovoljci so lahko uporabnikom tudi vzgled. (D25) So pa v društvu imeli tudi težave z nekaterimi prostovoljci. Eden izmed njih je šel z eno uporabnico na pijačo in je imela s tem težave. Ne bi smelo priti do tega. Lahko bi se družila s kom tudi izven programa, ampak hkrati je pa to zelo tvegano. Enkrat sem enega uporabnika pospremila domov. On je takrat vzel drogo. Poklicala sem v društvo in povedala, kaj se je zgodilo. Ni bil moj namen, da jaz uporabnika zaustavljam od jemanja drog, ampak sem društvo obvestila, da vedo, kaj se je zgodilo. (D26) Prostovoljci so vir dragocene energije in novih idej. (D27)

14. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Včasih je res lahko dobro, da je v programu nekdo, ki je podobne starosti, kot so uporabniki. Da se lahko s prostovoljcem pogovarjajo in dobijo neko drugo mnenje, ki ga mogoče okrog sebe ne morejo dobiti. (D28) Zelo pomembni se mi zdijo prostovoljci, ki opravljajo prostovoljno delo z zasvojenimi in so tudi sami imeli izkušnjo z drogami. Imajo neko drugo perspektivo in lahko bolje razumejo, s čim se uporabniki »ubadajo« in s čim se soočajo. (D29) Prostovoljci, ki študirajo v tej smeri in so mlajši, se lahko na bolj profesionalen način vključijo v prostovoljno delo. (D30)

15. Ali mislite, da je lažje biti prostovoljec z izkušnjo jemanja drog kot tisti, ki te izkušnje nima?

Ti prostovoljce, ki so sodelovali v programu in imeli sami izkušnjo, so bili po navadi že več let brez vpliva droge. Res lahko potem razumejo probleme nekoga. (D31) Včasih je res zelo težko razumeti, kako lahko nekdo zaradi odvisnosti laže ljudem okrog sebe in rani ljudi okrog sebe, kljub temu da jih ima rad. Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog lažje razumejo, da je odvisnost tista, ki postavi ljudi v take situacije, in da ni problem človek, ampak njegova odvisnost. (D32)

9.2.5. Transkript pogovora z osebo E

Pogovor je potekal 5. 3. 2022 prek Google Meet in je trajal 50 minut. Prostovoljka prostovoljno delo opravlja v Društvu Projekt Človek približno tri leta.

1. Kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Takrat sem bila brez vsega na urniku. Bila sem brezposelna, brez študija in sem imela veliko prostega časa. (E1) Želela sem si nekam iti enkrat na teden in nekaj početi. (E2) To je bilo takrat leta 2019. Od znanca sem izvedela, da je to zelo dober program. Prebrala sem si, kaj v programu počnejo, in mi je bilo všeč. Rekla sem si, tvegam, in če mi ne bo všeč, še vedno lahko neham. (E3) Ampak sem ostala. Še en razlog za prostovoljstvo, ki ga na samem začetku še ni bilo, in če delaš iskren intervju in dobro raziskavo, ti lahko tudi tega povem. V marsikaterem bivšem odvisniku vidim tudi kakšno svojo stvar iz svojega življenja. (E4) Ko vidiš, da oni napredujejo in si rečeš: »Vau, kapo jim dol!«, saj se lahko tudi jaz od njih

kaj naučim. Si mislim: če jaz lahko njim pomagam, sem tudi jaz vredna pomoči na kakšnih področjih. (E5) Tam sem tudi zato, ker v marsikaterem marsikdaj vidim delček sebe in si mislim, če jim kaj pomaga, da se jaz družim z njimi. Enaki so kot jaz, marsikdo marsikdaj, ne pa vedno. Včasih si rečem tudi: »Joj, kaj mi je blo tega treba.« S prostovoljnim delom si popestrim teden. Trenutno imam premalo družbe, in če se grem tja družiti, zapolnim svoj čas na koristen način. (E6) Sploh med korono so bili oni edini, sploh ko je bilo najhuje – edino, kamor sem lahko šla, je bil Projekt Človek. (E7) V Ljubljani je bilo vse zaprto. V društvu pa so rekli, da potrebujejo prostovoljce, da imajo krizo. Druženje z zasvojenimi, ki abstinirajo mi je bilo prijetno. (E8) Če je vse v redu tam, kar ni vedno, mi to polepša dan ali pa mi daje nek občutek, da sem nekaj dobrega naredila. (E9) Gledam tudi na to, da nekaj moram početi v tej smeri, če bom nekoč socialna delavka. Mogoče bom dobila priporočila, veze in poznanstva. (E10) V programu se tudi kaj naučim, sploh če pridem dopoldne, ko imajo jutranjo skupino. (E11)

2. Kako to, da ste se odločili ravno za prostovoljno delo z zasvojenimi, ki abstinirajo od prepovedanih drog?

Mogoče me je bilo na začetku malo strah za delo z zasvojenimi. Meni bi bilo zelo težko delati v nizkopraznem programu, kjer so ljudje, ki delajo na zmanjševanju škode in ti dajo čiste igle. Jaz bi tam vsakemu povedala, naj začne abstinirati. Tu jaz, kot prostovoljka, vidim ljudi, ki so dobili še eno priložnost v življenju. To mi je res pomembno. Trudijo se, ne vsi, ampak tisti, ki so pripravljeni res delati, se res trudijo. (E12) Zdi se mi pomembno, da uporabniki od prostovoljcev dobijo podporo in moč za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog. (E13) Ko so uporabniki enkrat v programu, po enem mesecu postanejo urejeni. Velikokrat imajo na urniku čiščenje. Ko so v Projektu Človek, ne želijo in ne živijo življenja, ki so ga živeli prej. Meni bi bilo grozno, če bi kdo prinesel drogo v hišo. Tu tega ni. Če hočeš biti v programu, moraš abstinirati. Meni osebno bi bilo marsikje težje delati kot v tej skupnosti, ki je manjša in so uporabniki zaradi težav v duševnem zdravju počasnejši.

3. Kaj bi izpostavili, da uporabnikom najbolj pomaga pri abstiniranju?

Zagotovo je to terapevtska skupnost. (E14) Komuna pomeni, da si ti med sebi enakimi in delaš na sebi. Uporabniki imajo veliko terapij in terapevtskih skupin ter srečanj, ko s strokovnjakom delaš na sebi. (E15) Mislim, da so terapevti v Projektu Človek res dobri. Zagotovo jim pomaga to, da imajo ob sebi sotrpine. (E16) Kljub temu, da naj se v programu ne bi smeli pogovarjati o drogah, kdaj kakšen uporabnik reče: »Ej, js bi se ga dons res najrajš zadel.« In jih terapevt razume. Lahko so, kdor so in se jim ni treba pretvarjati. Pomaga jim program, da imajo svoje zadolžitve, ki jih uspešno opravijo, in so veseli. (E17) Se pa zagotovo kdo odloči, da zapusti program in ne zmore abstinirati. Tu ne moreš nič narediti in ga ne moreš ustaviti. (E18) Lahko poskusiš. Včasih je kdo nesiguren vase in potrebuje le motivacijo in potrditev, da bo vse v redu. (E19) Uporabniki si morajo želeli in morajo tudi »preklete« trdo delati, da jim uspe. (E20) Uporabniki so z drogo zaprli tisto, kar jih boli. Tako boleče stvari pa je težko predelati. Pomaga jim to, da imajo podporo bližnjih, ki verjamejo vanje in jim želijo vse dobro. (E21) Pomembno je, da oseba, ki ima težave z drogo uvidi, da ima problem. (E22) Ta slabši del imajo uporabniki, ki pridejo v Projekt Človek že za sabo. Tisti, ki pridejo sem, so v večini motivirani za ohranjanje abstinence.

4. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

Sem v programu Društvo Projekt Človek, sem v skupnosti za dvojne diagnoze. (E23) Društvo Projekt Človek se ukvarja s pomočjo ljudem, ki so bili zasvojeni, ampak so sedaj že dosegli abstinenco. Abstinenca je pogoj za vstop v program. Naša skupnost, ki je skupnost za osebe s pridruženimi težavami v duševnem zdravju in za dvojne diagnoze, se ukvarja z ljudmi, ki imajo poleg težav z odvisnostjo tudi težave z duševnim zdravjem. Uporabniki, ki so v Projektu Človek, so že šli čez zdravljenje v Centru za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, torej čez Kasteličev center ali pa čez tisti v Poljanskem nasipu za alkoholike. Doma vzpostavljati abstinenco je skoraj nemogoče. Je mogoče, ampak skoraj nobenemu ne uspe vzdrževati abstinenco.

5. Imajo uporabniki možnost izhoda in programa ali tam živijo?

To je bivanjska skupnost. Če greš ven iz programa, če zapustiš program, potem nisi v programu. Lahko imajo samostojne izhode, potem ko so že toliko mesecev v programu,

pred tem imajo s spremstvom. Če kdo reče: »Jaz se nočem več zdraviti, jaz nočem več klebit.«, je to prostovoljno, to ni zapor.

6. Koliko stanovalcev živi v bivanjski skupnosti?

V tej skupnosti je prostora za šest ljudi.

7. Koliko časa opravljate prostovoljno delo v programu?

Začela sem spomladi 2019, tako da bo zdaj tri leta. (E24) Ampak pridem včasih enkrat na mesec, včasih trikrat na mesec.

8. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Če je jutranja skupina, sem velikokrat prisotna in poslušam. Če imam kakšen pameten odziv, se lahko odzivam. Običajno na jutranji skupini samo poslušam. (E25) To mi je zelo koristno, da vem, kaj se s katerim uporabnikom dogaja. Večinoma se družim z uporabniki in imamo pogovore o »netežkih« stvareh, ker imajo terapevtov dovolj. (E26) Če se družim z njimi, igramo karte. Nekaj časa nazaj je bil Scrabble popularen za pol leta, potem pa ga ni hotel noben več igrati, ker so se ga vsi naveličali. Včasih igramo šah. (E27) Če pridem zvečer in imam nočno dežurstvo, kar se zgodi enkrat na mesec, se zvečer pogovarjamo in se igramo družabne igre. (E28) Moja naloga zvečer je tudi razdeljevanje zdravil in da poskrbim, da uporabniki vzamejo svojo večerno dozo zdravil. (E29) To so le dvojne diagnoze in imajo zdravila. Moja naloga je tudi, da na nočni izmeni zaklenem vrata, ampak to res enkrat na mesec. (E30) Če sem dopoldne tam, se pridružim tudi pri lažjih opravilih. Če je kdo, ki potrebuje malo podpore, pomagam. (E31) Najbolj zanimiva stvar, ki sem jo naredila, je ta, da smo decembra tri petke zapored delali voščilnice. Jaz sem kupila material in organizirala delavnico. (E32) Zdi se mi zelo lepo, da se decembra nekaj ročno dela.

9. Rekli ste, da delate nočna dežurstva. Kako to izgleda, kdaj začnete?

Ponoči, če je vse v redu, jaz lahko spim. Uporabniki morajo biti ob 10. uri v sobah, ob 11. uri pa mora biti luč ugasnjena. To ne preverjam. Jaz samo vem, da morajo iti ob 10. uri

vsi spat in morajo vstati ob 7. uri zjutraj. Od 19.30 do 7.30 sem potem sama z njimi. To je zelo mala skupnost, tako da ni problema. Ponoči je zelo mirno. Dve uri zvečer sem zares z njimi, potem grejo v sobe. Če bila kakšna velika »frka« v hiši, bi zaposleni delali nočna dežurstva, saj sem jaz tukaj samo prostovoljka. Enkrat vem, da je nekaj bilo in so mi rekli, da se nekaj dogaja v hiši in da bo nekdo od zaposlenih delal dežurstvo.

8. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Prej sem že kar nekaj razlogov za prostovoljstvo povedala. Meni se še vedno zdi, da je dobro, da grem tja, da se družim z njimi in da tudi meni vse skupaj dobro dene. (E33) V programu mi je všeč. (E34) Za prostovoljce je dobro poskrbljeno, saj imamo tudi izobraževanja o zasvojenosti vsaj enkrat na leto. (E35) Rada vidim, da lahko pomagam ljudem. (E36) Motivira me želja po novih izkušnjah, ki mi bodo pomagale pri poklicu socialne delavke. (E37)

10. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljca v programu?

Moja vloga je predvsem pogovor in druženje z uporabniki. (E38) Tista ena nočna na mesec zagotovo razbremeni tudi zaposlene. (E39) Imam pa na nočni izmeni veliko odgovornost, da poskrbim za red in mir. (E40) To je program, ki ima 24-urno prisotnost osebja. Za uporabnike je dobro, da pride nekdo drug, da je malo spremembe in da imajo občutek, da pride nekdo na obisk. S svojo vlogo prostovoljke v hišo prinesem malo spremembe. (E41) Mogoče pa se potem počutijo bolj normalni, ker če bi bili na psihiatriji prostovoljci, ne bi mogli prihajati na obisk. (E42) Tu pa prideš na obisk in rečeš: »Kako ste kej?«. Če zunanji ljudje prihajajo, daje to občutek normalnosti. Uporabniki dobijo občutek, da je nekomu mar in se želi z njimi družiti. (E43)

11. Bi lahko podelili kakšno pozitivno izkušnjo, ki se vam je zgodila v programu?

Bilo mi je zelo lepo, ko je en uporabnik zaključil prvo fazo programa in so naredili majhno praznovanje. (E44) Ta uporabnik je bil v programu zelo dolgo časa. Takrat še ni bilo covida, zato smo bile tudi prostovoljke povabljene na praznovanje. Uporabnik je z nami podelil, kaj

vse je v tej hiši dobil in sem bila zelo vesela zanj. To ni edini uporabnik, ki je šel iz hiše, ampak sem imela čas in sem šla na praznovanje. Mi smo vsi tam sedeli, spekel je pecivo. Ko sem želela narediti naloge za študij, sem se bala, da uporabniki ne bodo želeli sodelovati. Vsi so se res potrudili in bili motivirani za sodelovanje z mano. (E45) To je bila vseeno njihova prostovoljna volja za sodelovanje.

12. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Zame je prostovoljno delo pomembno. Verjamem, da je pomembno tudi za zaposlene in za uporabnike. (E46) Prostovoljno delo v program vnese spontanost. (E47) Uporabniki dobijo stik z zunanjim svetom. (E48) Prostovoljno delo vnaša nove poglede na zasvojenost. (E49) Prostovoljno delo razbremeni zaposlene, saj imajo nekoga, na katerega se lahko obrnejo. (E50)

9.2.6. Transkript pogovora z osebo F

Pogovor je potekal 11. 3. 2022 prek Google Meet in je trajal 50 minut. Prostovoljec prostovoljno delo opravlja v programu Skupnost Srečanje – Zavod Pelikan 15 let.

1. Kateri so razlogi za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence?

Ne vem. Moja narava, moj način življenja je tak. (F1) Cele dneve, ko sem tu v župniji na razpolago ljudem. (F2) Moje delo je vse prostovoljno, saj nimam urnika in delovnika od takrat do takrat. To je način življenja. Na mene se obračajo ljudje s takšnimi in drugačnimi željami. Ne znam prav dobro odgovoriti na vprašanje, zakaj sem se odločil za prostovoljno delo. Sem v Tolminu. Ker spada pod našo župnijo tudi Čadrg. Ker me je dogovorni za komune povabil, če bi z njimi sodeloval in kaj zanje naredil. Ljudje, ki so v komuni ali pa zaposleni, so del moje župnije v Tolminu. Tudi zato sem se odločil za prostovoljno delo. (F3) Velikokrat potrebujejo pomoč. (F4) Nikoli nisem prav razmišljal o razlogih za prostovoljno delo.

2. V katerem programu ali organizaciji opravljate prostovoljno delo?

V Skupnosti Srečanje – Zavod Pelikan. (F5)

3. Koliko časa opravljate prostovoljstvo v programu?

Zdaj pa že okrog 15 let. (F6) Povprečje je enkrat na teden, včasih tudi dvakrat. Včasih kakšen teden izpustim zaradi obveznosti.

4. Kako, da ste se odločili opravljati prostovoljno delo prav z zasvojenimi, ki abstinerajo od prepovedanih drog?

Zato, ker so del moje župnije. (F7) So ena skupina ljudi, za katere sem zelo hitro ugotovil, da me potrebujejo in lahko tudi nekaj za njih naredim. So ena tistih šibkih oziroma ranljivih skupin, ki potrebuje ljudi, da jih spremljajo. (F8) Pomagam jim, ker sem videl, da me potrebujejo. (F9)

5. Kako poteka delo v programu, v katerem opravljate prostovoljno delo?

Včasih me potrebujejo samo za kakšne prevoze in stvari tehnične narave, čeprav to manjkrat, ker to lahko tudi kakšen drug naredi. (F10) Najraje se name obračajo, če kaj potrebujejo. Največkrat se z njimi pogovarjam. Velikokrat čisto na individualni ravni. (F11) Odvisno kaj potrebujejo. Moški, ki abstinerajo v tem programu, so v fazi prečiščevanja, rasti in osvobajanja. Največkrat potrebujejo pogovor. (F12) Tistim, ki jim je bila v zibko položena vera, poskušam osvetliti in ozavestiti, da jim je lahko vera v veliko pomoč na tej poti rasti. Največ za njih naredim s pogovorom. (F13) To so ljudje, ki so velikokrat v raznih stiskah z zelo nizko samopodobo. (F14) Nekateri imajo tudi kriminalno preteklost. Drugi imajo uničene odnose. Tu lahko naštevam in naštevam, kaj vse imajo za sabo. Imajo tako zgodovino, ki bi jo človek želel obvarovati vsakega, da nikomur ne bi bilo treba živeti to pot, ki so jo sami izkusili. Tu v tem programu imajo sistem predelovanja teh izkušenj. Jaz v program ne hodim kot terapevt, hodim kot duhovnik. Če lahko kaj za njih naredim, naredim. Kar se tiče osebnosti, reševanja stisk uporabnikov in vsega tega, kar jih pesti, jim pomagam, če to potrebujejo. (F15) Vedno grem, ko je čas za to, čeprav imam dovoljen vstop v program kadar koli. Njihov urnik je zelo določen in ne hodim

takrat, ko je čas dela, čas počitka in drugih obveznosti. Tja hodim, ko je del tedna, ko je čas za pogovore in skupine. Tja se trudim čim več vključevati. (F16) Kadar je prost večer in če me skupina ne potrebuje, nič hudega, tudi to pride. (F17) Kdaj pa igramo pikado, šah in karte. (F18) Z njimi se trudim ohranjati konstanten stik. Ker imam konstanten stik, so odprti za vse, kar nosijo v sebi. Sem oseba, ki mi zaupajo in zelo radi vidijo, da pridem. Velikokrat me sami sprašujejo, kdaj pridem. (F19) S pogovorom z njimi osebno jim pomagam reševati stiske in probleme. (F20) Trudim se, da jih spodbujam, jim osvetlim in ozaveštim kakšne stvari. (F21) Pogovarjamo pa se tudi čisto vsakdanje, človeške in brezvezne stvari. (F22)

9. Kaj vas motivira pri opravljanju prostovoljnega dela v programu za vzpostavljanje abstinence?

Kaj me motivira? Kaj pa vem. Enostavno vidim, da jim veliko pomeni to, kar za njih naredim. (F23) Meni pa je motivacija, da si želim, da bi ti fantje zaživel normalno življenje brez drog. Čeprav vidim, da jih veliko zapade nazaj v droge in ne zmorejo ohraniti abstinence. (F24) Motivira me ta njihova hvaležnost, to, da mi dajo vedeti, da so hvaležni. (F25) Motivira me to, ker jim privoščim, da bi se pobrali iz tega pekla, ker jaz trdim, da oni vejo, kaj je pekel. Če kdo ve, kaj je pekel, oni to vejo. (F26) Marsikateri nima nobenega sorodnika in nima totalno nobenega odnosa z nikomer več, zato se nima na nikogar obrniti. Lahko se obrnejo name. Tisto je sicer težko, ker me preveč okupira. (F27) Tudi sam rastem v tem. (F28) Tudi za mene je to duhovna hrana. (F29)

1. Ali so v komuni tudi ženske?

Ne. Ženske so ločene. So komune za ženske in moške. Tu je bila vedno fantovska komuna. So fantje in moški.

2. Katere starosti so fantje v programu zdravljenja?

To je čisto odvisno. Nekateri so stari 16 let, nekateri tudi 66 let. Tudi mladoletni so bili v programu. Če je bila v teh letih večina teh fantov in moških odvisnih od drog, potem se že pojavljajo tudi odvisni od alkohola. Ker jih državni medicinski programi in psihiatrične

ustanove niso »spravili k sebi«, so v življenju prišli do točke preloma, jim ni ostalo drugega kot to, da grejo v komuno, kjer zdravljenje traja od dve do tri leta. V programu je veliko odvisnih od alkohola in od iger na srečo. Jaz nisem nikoli proučeval, kaj se dogaja z možgani, ko gre za te razne odvisnosti. V to se nisem nikoli poglobljajal. So bile skupine, ko so bili skupaj in odvisni od alkohola, drog in iger na srečo. Tiste stvari, ki se sproščajo v možganih, tisti dopamini. Saj mi velikokrat pripovedujejo, ampak jaz tisto pozabim. Povprečje starosti v programu je od 25 do 35 let in gre večinoma za drogo. Odvisni od alkohola so po navadi starejši. So tudi odvisni od iger na srečo in od računalnika. V programih gre za osvobajanje od tega. Prav na strokovna vprašanja ne znam odgovoriti, čeprav bi lahko, glede na to, kaj vse mi govorijo, že bil strokovnjak za droge. Sam nimam interesa za to. Toliko si zapomnim, da lahko mladim v vzgojnem procesu pri srečanju kaj položim na srce. (F30) To si zapomnim. To so take podrobnosti, ki jih vejo in poznajo.

3. Kako bi opredelili svojo vlogo prostovoljca v programu?

Mislim, da mi zaupajo, ker sem duhovnik. (F31) Moja vloga je obisk duhovnika ne glede na to, ali so verni ali ne. Pri nevernih samo izpustim področje vere. (F32) Ker vidijo, da nimam nobenih osebnih in materialnih koristi in gre le za čas, ki ga podarim, se lažje pogovarjajo z mano. (F33) Moja vloga je, da jim pokažem, da človek ni samo telesno in duševno bitje. Skušam jim osvetliti to duhovno plat, ki pokriva področje volje, moči, duševno področje, čustva in razum. Biti pa brez volje, brez moči, brez smisla, brez vsega, to ne gre. Poskušam jim razložiti, da bo potrebno kaj razumeti, dopustiti in spremeniti. (F34) Skušam jim kaj ozavestiti in pokazati glede tega, kakšna bi bila lahko pot, da se izkopljejo iz tega, kjer so. (F35) Skušam jih usmeriti, da se največje, najgloblje in najlepše stvari dogajajo v človekovi duši, kar tudi spoznavajo, ker nimajo tam praktično ničesar. (F36) Ti fantje so vedno živeli le za sebe in skrbeli »za svojo rit«. Skušam jih naučiti, da je potrebno živeti tudi za druge. Niso in ne bodo nikoli mogli osmisлити življenja, razen če bodo okrog sebe imeli ljudi, za katere bodo lahko živeli. (F37) Sem jim pa kot duhovnik tudi vzgled kot nekdo, ki ne jemlje drog in lahko premaga vsakodnevne izzive. (F38) Veliko sem že slišal zgodb, zato jim lahko dam tudi kakšen nasvet. (F39)

4. Kako bi opredelili vlogo prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog?

Prostovoljno delo najbolj vidim, da se poskuša ljudi usmeriti v te programe. (F40) Če me kdo vpraša, kaj lahko kot prostovoljci naredimo, je to, da gremo v programe in delamo prostovoljno delo. (F41) Je pa tudi nekaj res. Takega tipa ne boš spravil na zdravljenje, dokler sam ne bo prišel do dna, ko bo videl, da lahko umre. Tu smo vsi nemočni. Kako vidim prostovoljstvo znotraj teh programov je, da v teh programih ni toliko prostora za prostovoljno delo, ker so programi bolj zaprti in ne more vsak hoditi po komuni. Velikokrat potrebujejo prostovoljce, ko gre za tehnično pomoč pri dogodkih in delih, kjer ne zmorejo sami. (F42) To so včasih prevozi ali ko je treba posekati drevesa. (F43) Prostovoljno delo vidim predvsem v tehnični pomoči v programu. (F44) Vlogo prostovoljnega dela vidim tudi pri ustvarjanju ozračja in okolja, kjer lahko kot posamezniki na ljudi, ki abstinirajo od drog, gledamo kot na ljudi, ki se ti lahko zelo pristudijo zaradi ravnanja, ki ga imajo. (F45) Tu lahko prostovoljno delo pomaga pri razbijanju predsodkov o drogah, če na fante v komuni gledamo kot na ljudi, ki so nam enaki. (F46) Največjo vlogo prostovoljnega dela vidim predvsem v tem, da bi posamezniki po zaključenem zdravljenju v komuni imeli koga, na katerega se lahko obrnejo. Tam se mi zdi, da manjka prostovoljnega dela. Da se lahko na nekoga naslonijo. Tam vidim manko in vlogo prostovoljstva. (F47) Mogoče bi na to vprašanje bolje odgovorili koordinatorji, ki te stvari organizirajo. Človek je vedno okupiran s svojimi obveznostmi in se malo bojimo, ker se ne znajdemo. Malo je človeka strah okrog tipov v komuni, saj so dobri manipulatorji, sploh če si začetnik. Ni tako enostavno. Te okrog prinesejo, ravno ko najmanj misliš. Po navadi so prostovoljci taki, ki zaupajo, ampak takim tipom nimaš kaj zaupati. Taka je moja izkušnja. Od začetka so me velikokrat prinesli okrog. No, še vedno me kdaj, ampak se s tem ne obremenjujem. Meni s tem nič ne škodijo, ampak sami sebi. Take so te moje izkušnje. Poleg tiste zveri, ki jo nosijo v sebi zaradi drog, so to dobri in krasni ljudje kot vsi drugi. (F48) Ker ne poznaš njihove preteklosti, lahko nanje gledaš kot na vse druge ljudi. V marsičem prekašajo tiste, ki so zunaj. Jaz sem neobremenjen z njihovo preteklostjo in jih poznam v sedanjem trenutku. Tista človeška in osebna raven in odprtost. (F49) Tu lahko »preiščajo« vse. Program jim zagotovo da ogromno. Vendar to še ni dovolj za življenje. Poleg kriminalne osebnosti in pošasti, ki je prihajala na dan, so to zelo dobri in dobrosrčni ljudje. (F50) Če bi bilo več ljudi, ki bi usmerjali in vabili ljudi k prostovoljstvu, potem bi bilo več ljudi pripravljenih se vključevati v te programe. (F51) Tudi sam človek, prostovoljec z opravljanjem prostovoljstva ogromno

dobi. Nikoli nisem razmišljal, kaj jaz fantom v komuni dam, ker sem tudi jaz ogromno
dobil od njih. Kadar človek daje delček sebe, nikoli tega ne delaš samo zaradi sebe, ampak
dobiš veliko nazaj. (F52) Če bi se bolj osebno ljudi nagovarjalo k prostovoljstvu, bi več
ljudi dalo kaj od sebe. (F53)

9.3. Odprto kodiranje A-F

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
A1	Za opravljanje prostovoljnega dela v programih za vzpostavljanje abstinence sem se odločila, ker sem se s tem področjem srečala pri opravljanju prakse in mi je bilo všeč.	Seznanitev s področjem zasvojenosti, ki ji je bil všeč	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
A2	Svoje znanje in pridobljene izkušnje sem želela še bolj poglobiti in razširiti za opravljanje poklica socialne delavke.	Poglobljanje in razširitev znanja in izkušenj za poklic socialne delavke	Kariera	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
A3	V programu, kjer sem opravljala prostovoljno delo, sem se dobro razumela z mentorico, kar mi je dalo še večji zagon za prostovoljno delo.	Dobri odnosi z mentorico	Odnos med zaposlenimi in prostovoljcem	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
A4	Imam prijatelja, ki je nedavno nazaj zapadel v droge. Z vključevanjem v program bi si lahko pridobila znanje in izkušnje, da mu lahko pomagam in svetujem.	Pridobivanje znanja in izkušenj za pomoč prijatelju, ki jemlje droge	Nove izkušnje	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
A5	Do zasvojenih sem vedno imela neke predsodke in strah. Želela sem videti, če predsodki sploh držijo, zato sem se vključila v program.	Preverjanje predsodkov do zasvojenih	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog.	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
A6	Prostovoljno delo opravljam v programu Labirint.	Program Labirint	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela
A7	Eno leto in pol	1,5 leta	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela
A8	Vključevala sem se v terapevtsko skupino, ki poteka enkrat na teden.	Vključevanje v terapevtsko skupino	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

A9	Od 10. Do 14. ure smo se pred vhodom družili tako strokovne delavke kot stanovalci programa, ter zunanji uporabniki, ki so aktivni uživalci.	Druženje strokovnih delavk, stanovalcev programa in aktivnih uživalcev	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A10	Nekajkrat smo si ogledali tudi film in igrali družabne igre, kot sta balinanje in namizni nogomet.	Ogled filma in igranje družabnih iger	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A11	Nekajkrat sem v okviru prostovoljnega dela odšla tudi na izobraževanja na CSD, kjer sem dobila dodatna znanja za opravljanje prostovoljnega dela.	Izobraževanje na CSD in pridobivanje novih znanj	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
A12	Motivirajo me predvsem pozitivne izkušnje in dobri odnosi s strokovnimi delavkami, ki jih dobim pri opravljanju prostovoljnega dela.	Pozitivne izkušnje in dobri odnosi z zaposlenimi	Odnos med zaposlenimi in prostovoljci	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A13	S prostovoljnim delom pridobivam nove izkušnje in znanje za opravljanje poklica socialne delavke.	Pridobivanje izkušenj in znanj za opravljanje poklica socialne delavke	Kariera	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A14	Z delom v programu si povečam možnosti za zaposlitev v svoji stroki in širim socialno mrežo poznanstev.	Povečanje možnosti za zaposlitev in širjenje socialne mreže	Kariera	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A15	Veliko mi pomeni, če vidim, da moja prisotnost komu pomaga in da lahko s svojimi idejami pripomorem k delovanju programa in ga izboljšujem.	Vnašanje idej in izboljševanje programa	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A16	Rada spoznavam nove ljudi in jim pomagam.	Želja po spoznavanju in pomoči	Osebnostna lastnost prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A17	Ker imam nekaj prostega časa, se mi zdi to dober način, da ga porabim za prostovoljno delo.	Preživljanje prostega časa	Prostočasna dejavnost	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A18	Ker me strokovne delavke vključujejo v delo, imam tudi	Vključevanje v program in	Vključevanje prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

	veliko priložnosti za razvijanje svoje ustvarjalnosti.	razvijanje ustvarjalnosti		
A19	Zaradi možnosti vključevanja v delovanje programa se počutim sprejeto in vključeno v program.	Sprejetost, vključenost	Vključevanje prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A20	Velikokrat so mi strokovne delavke rekle, da jim je všeč moj način komunikacije in da sem zelo sproščena pri delu z zasvojenimi, kar me je še bolj motiviralo.	Pozitivni odzivi zaposlenih	Odnos med zaposlenimi in prostovoljcem	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
A21	Svojo vlogo vidim kot pomembno. Mentorica mi je velikokrat rekla, da je vesela, da sem prostovoljka v njihovem programu. Zelo je bila hvaležna tudi za prispevek za socialnih omrežjih.	Zaposleni izpostavljajo pomembnost vloge prostovoljca	Odnos med zaposlenimi in prostovoljcem	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
A22	Strokovne delavke me vključujejo v odločanje o aktivnostih v programu. Zaradi tega se počutim kot pomemben člen v programu. Vedno lahko izrazim svoje predloge in ideje, ki jih strokovne delavke pogosto upoštevajo. Počutim se vključeno v program. Poleg tega čutim tudi pripadnost programu.	Vključevanje v odločanje o aktivnostih, občutek pomembnosti, možnost izražanja predlogov, upoštevanje predlogov, vključenost, pripadnost	Vključevanje prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
A23	Moja naloga v programu je tudi objavljane na socialna omrežja, kot sta Facebook in Instagram, ki ga spremljajo tudi stanovalci stanovanjske skupine in drugi uporabniki. Objave so pozitivne in nikoli ne vsebujejo tematike drog. Moja naloga je tudi sodelovanje pri oblikovanju aktivnosti za uporabnike.	Objavljanje na socialna omrežja, sodelovanje pri oblikovanju aktivnosti	Vključevanje prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
A24	Menim, da je prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog zelo pomembno, ker prostovoljci prihajajo od zunaj in imajo	Pomembnost prostovoljnega dela, zaradi drugačnih idej in pogledov prostovoljcev	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

	morda drugačne poglede in ideje, kot zaposleni v organizaciji. Prostovoljci imajo drugačen pogled in lahko izboljšajo delovanje organizacije.			
A25	Prostovoljno delo je pomembno, saj menim, da se prostovoljci lažje približajo uporabniku, ki abstiniira, kot zaposleni, saj je med zaposlenimi in uporabniki drugačen odnos.	Pomembnost prostovoljnega dela, zaradi odnosa med uporabniki in prostovoljci	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog.	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
A26	Prostovoljci lahko s svojimi izkušnjami pomagajo zasvojenemu, ki abstiniira od drog.	Prostovoljci z izkušnjami pomagajo zasvojenim	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog.	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
A27	Menim, da prostovoljec tudi na nek način razbremeni zaposlene. Menim, da prostovoljno delo v organizacijo vnaša neko sproščenost in preprostost.	Razbremenitev zaposlenih, sproščenost, preprostost	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
A28	Prostovoljci pa nismo zaposleni in so lahko uporabniki z nami bolj sproščeni.	Sproščenost uporabnikov	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
B1	Zaradi vrnitve iz tujine in želje po opravljanju prostovoljstva pred nadaljevanjem študija.	Vrnitev iz tujine, želja po opravljanju prostovoljnega dela pred nadaljevanjem študija	Nove izkušnje	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
B2	Imela sem veliko prostega časa in sem se morala »zamotiti«.	Zapolnitev prostega časa	Prostočasna dejavnost	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
B3	Želela sem se ponovno približati tematikam, ki sem se jih učila na Fakulteti za socialno delo. Želela sem še bolj spoznati področje dela z zasvojenimi od prepovedanih drog.	Približevanje tematikam Fakultete za socialno delo, spoznavanje področja zasvojenosti	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
B4	V Društvu projekt človek.	Društvo projekt človek	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela

B5	Približno pol leta	pol leta	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela
B6	Zjutraj smo imeli jutranjo skupino, kjer je vsak lahko izpostavil pomembno tematiko.	Jutranja skupina	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B7	Zjutraj je potekalo tudi razdeljevanje dela za tisti dan.	Razdeljevanje dela med uporabnike	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B8	Imeli smo tudi terapevtske skupine, dnevne reporte opravljenega dela, uporabniki so čez dan opravljali vsakdanja življenjska opravila.	Terapevtska skupina, dnevni reporti, vsakdanja življenjska opravila	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B9	Velikokrat sem opravljala tudi nočno delo. Zvečer smo skupaj gledali film in se igrali družabne igre. Pred spanjem sem jim razdelila tudi zdravila.	Nočno delo, ogled filma in igranje družabnih iger, razdeljevanje zdravil	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B10	Komunikacija je bila čisto »navadna«, ko nismo delali po skupinah.	Komunikacija med prostovoljcem in uporabniki je definirana kot »navadna«	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B11	Pri pogovoru z njimi pa sem ugotovila, da so nesigurni vase in so vedno iskali potrditve.	Negotovost, iskanje potrditev	Osebnostna lastnost uporabnika, ki abstiniira od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B12	Velikokrat sem uporabnike pospremila k zdravniku, saj so nekateri imeli tudi pridružene težave v duševnem zdravju. To je bila odgovorna naloga.	Spremljanje uporabnikov k zdravniku	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
B13	Na začetku me je motivirala želja po novi izkušnji, potem pa je opravljanje prostovoljnega dela postala navada.	Želja po novi izkušnji, opravljanje prostovoljnega dela postala navada	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

B14	V programu sem se počutila dobro in sprejeto. Prostovoljci smo imeli zelo veliko podpore pri opravljanju prostovoljnega dela. Zaposleni so si za nas zelo prizadevali in nas vključevali v aktivnosti. Počutila sem se vključeno in pomembno, saj sem sodelovala pri mnogih aktivnostih.	Dobro počutje, sprejetost, podpora zaposlenih, vključevanje v aktivnosti, vključenost, sodelovanje pri aktivnostih	Vključevanje prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
B15	Želela sem si novih znanj iz področja zasvojenosti in pridobiti kompetence za nadaljnje delo v smeri socialnega dela.	Spoznavanje področja zasvojenosti, pridobivanje kompetenc za socialno delo	Kariera	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
B16	Menim, da sem s svojo prisotnostjo razbremenila uporabnike in včasih tudi zaposlene. Zaposlenim sem olajšala delo.	Razbremenitev uporabnikov in zaposlenih	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
B17	V program sem vnesla malo različnosti in popestritev vsakdanjega življenja uporabnikov.	Vnašanje različnosti, popestritev življenja uporabnikov	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
B18	V program sem vnesla nek stik z zunanjim svetom.	Stik z zunanjim svetom	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
B19	Uporabniki so ob druženju z mano bolj sproščeni in zgovorni in sem jim bila morda v vzgled.	Sproščenost in zgovornost uporabnikov, prostovoljec vzgled uporabnikom, ki abstinirajo	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovednih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
B20	Zdi se mi, da so bili velikokrat od meni bolj sproščeni, kot od zaposlenih.	Sproščenost uporabnikov	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovednih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
B21	Imela sem tudi veliko odgovornost, ko sem pospremila uporabnike k zdravniku.	Spremljanje uporabnikov k zdravniku	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

B22	Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog se mi zdi zelo pomembno, saj so zasvojeni večkrat dejali, da se čudijo, kako se prostovoljcem da ukvarjati z njimi.	Pomembnost prostovoljnega dela, zasvojeni dejali, da se čudijo, kako se prostovoljcem da ukvarjati z njimi	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Oprelitev vloge prostovoljnega dela v programu
B23	Prostovoljno delo tako uporabnikom prinaša občutek, da je ljudem mar za njih in da ima nekdo željo se ukvarjati z njimi.	Občutek, da je nekomu mar za uporabnike in da se nekdo želi ukvarjati z njimi	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Oprelitev vloge prostovoljnega dela v programu
B24	Uporabniki vidijo, da niso pozabljeni in se počutijo bolj pomembne, kar jih še bolj motivira k zdravljenju odvisnosti od prepovedanih drog.	Občutek pomembnosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Oprelitev vloge prostovoljnega dela v programu
B25	Zdi se mi, da imajo nevladne organizacije velikokrat premalo kadra. Zato prostovoljno delo še bolj pride do izraza in je njegova vloga še pomembnejša.	Pomanjkanje kadra v nevladnih organizacijah	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Oprelitev vloge prostovoljnega dela v programu
C1	Za delo z zasvojenimi sem se odločila, ker me to področje dela zanima.	Zanimanje za področje zasvojenosti	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
C2	Želela sem pridobiti nove izkušnje.	Pridobivanje novih izkušenj	Nove izkušnje	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
C3	Preprosto me je zanimalo, kakšno je življenje zasvojenih v programih za vzpostavljanje abstinence, zato sem se aktivno vključila v program in s svojim znanjem pripomogla pri delu.	Zanimanje za življenje zasvojenih v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
C4	Želela sem pomagati drugim, torej me je gnala ta želja po pomoči in aktivnem sodelovanju.	Želja po pomoči in aktivnem sodelovanju	Osebnostna lastnost prostovoljca	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
C5	Prostovoljno delo sem opravljala na Centru za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog, ki deluje pod okriljem Univerzitetne psihiatrične Klinike Ljubljana	Center za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela

C6	Prostovoljno delo sem opravljala štiri mesece.	Štirje meseci	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela
C7	Dan na oddelku se je začel tako, da so vsi uporabniki na oddelku posamično hodili v intervencijski prostor, kjer smo najprej izmerili krvni tlak, število vdihov na minuto, pulz ter pogledali velikost zenic.	Merjenje telesnih funkcij, krvni tlak, število vdihov na minuto, pulz, velikost zenic	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C8	Po zajtrku je sledilo razdeljevanje zdravil.	Razdeljevanje zdravil	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C9	Torej vsak uporabnik ima svojo določeno aktivno vlogo v skupini. Menim, da zato, da se uporabniki zamotijo na oddelku, da se čim bolj posvetijo svojim nalogam ter se počutijo uporabne in pomembne za oddelek.	Razdeljevanje vlog in opravljanje nalog	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C10	Občasno sem opazila, da so se nekatere vloge uporabnikom zdele zelo zahtevne in so jim vzele zelo veliko časa, to so tudi izpostavili na skupinskem pogovoru. Nekateri so izpostavili dvome, da jim ne bo uspelo dokončati nalog.	Dvomi o dokončanju nalog	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C11	V programu, v katerem sem sodelovala so imeli uporabniki zelo malo prostega časa, poleg obrokov so imeli v dopoldanskem in popoldanskem času pogovorno skupino s psihiatrinjo in psihologinjo, imeli so telovadbo, umetniško skupino, sprehod in individualne pogovore s psihiatrinjo in psihologinjo. Na oddelku je torej veljala urejenost in red.	Malo prostega časa, pogovorna skupina, telovadba, umetniška skupina, sprehod, individualni pogovori	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C12	Na skupinskih pogovorih so uporabniki s psihiatrinjo in	Pogovori o konfliktih in	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za

	psihologom razpravljali o konfliktih in težavah, ki so se pojavili na oddelku, o opravljanju nalog s strani uporabnikov.	težavah ter o opravljanju nalog		vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C13	Na tem oddelku je bila kadilnica, kjer je bilo sprva dovoljeno, da jih je lahko naenkrat v njej nahaja pet, ko pa je eden od uporabnikov izpostavil, da je v kadilnici slišal pogovore o drogah in kajenju pa so omejili število v kadilnici na dva.	Kajenje	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C14	Obiski na oddelku in telefonski klici potekajo načrtovano, pod nadzorom enega od zdravstvenih delavcev.	Obiski in telefonski klici načrtovani	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C15	Uporabniki so med seboj komunicirali spoštljivo ob pojavu konfliktov, pa so se tudi razjezili in povzdignili glas. Ko je bil v skupini red, so delovali složno, ob pojavu konfliktov pa so uporabniki zagovarjali lastne interese.	Spoštljiva komunikacija, složnost, od konfliktu se razjezijo in povzdignejo glas	Odnos med uporabniki, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C16	Nekateri uporabniki so bili bolj zgovorni, so želeli neko stalno pozornost, da se stvari odvijajo okoli njih, drugi pa so bili zelo zadržani.	Zgovornost, potreba po pozornosti, zadržanost	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C17	Navajali so, da ne morejo zdržati, da na telesu opažajo spremembe, se tresejo, hitreje dihaajo, so razdražljivi in jim to predstavlja breme, nekateri so zaradi teh težav tudi prostovoljno zapustili program. Spomnim se, ko je eden izmed uporabnikov med razdeljevanjem zdravil v intervencijski skupini začel govoriti o tem, kako je osamljen, da je bil že v dveh komunah in se preprosto ne more rešiti drog, da je žalosten in jezen sam nase in da si želi umreti, narediti	Opažanje sprememb, tresenje, hitro dihanje, razdražljivost, obremenjenost, osamljenost, žalost, jeza, razmišljanje o smrti in samomoru, ne želijo se ukvarjati s težavami	Stiske uporabnikov	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

	samomor in se nič več ukvarjati s težavami.			
C18	Velikokrat sem s strani uporabnikov slišala, naj se vedno izogibam drog, tudi če je radovednost, dolgčas ali želja. Da ko enkrat zapadeš v droge, ni več poti nazaj ali pa je ta zelo težka.	Uporabniki prostovoljca opozarjajo, naj se izogiba drog	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C19	Delo z zasvojenimi je psihično precej naporno, saj je potrebno neprestano misliti na to, kaj rečeš, kaj narediš, da imaš spoštljiv, miren in enakovreden odnos do uporabnikov ter spoštljivo komunikacijo.	Naporno delo, ki zahteva spoštljivost, mirnost, enakovreden odnos do uporabnikov, spoštljivo komunikacijo	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C20	Velikokrat ti uporabniki zaupajo svoje skrivnosti, to zaupanje pa je potrebno ohranjati. Pomembno je, da ohraniš mirnost.	Zaupanje skrivnosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C21	Potrebno je zagotoviti varnost na oddelku, okna morajo biti zaklenjena, prav tako je potrebno odstraniti ostre predmete in po obrokih prešteti število vilic, nožev in žlic.	Zaklepanje oken, odstranjevanje ostrih predmetov	Varnost uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
C22	Motivacijo za prostovoljno delo z zasvojenimi mi predstavlja predvsem želja po pomoči, saj rada pomagam.	Želja po pomoči	Osebnostna lastnost prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
C23	Prav tako me motivira želja po izkušnjah, novem znanju.	Želja po izkušnjah in novem znanju	Nove izkušnje	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
C24	Želela sem se bolj podučiti o področju zasvojenosti in si nabrati novih znanj.	Spoznavanje področja zasvojenosti in nabiranje znanj	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
C25	Svojo vlogo bi opisala kot aktivno vlogo, saj sem sodelovala pri aktivnostih uporabnikov.	Aktivno sodelovanje prostovoljca	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C26	Vsako jutro sem sodelovala na srečanju, kjer so se zbrali vsi delavci Centra za	Sodelovanje na srečanju zaposlenih	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

	zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog.			
C27	Sodelovala sem pri spremljanju temeljnih življenjskih aktivnostih, pri pripravi na zajtrk, kosilo in večerjo.	Spremljanje življenjskih aktivnosti, priprave na zajtrk in večerje	Vključenost v vsakodnevne aktivnosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C28	Aktivno sem poslušala in sodelovala na pogovornih skupinah, se udeleževala pristočasnih aktivnosti, sprehodov.	Poslušanje, sodelovanje pri pogovorih, udeleževanje pristočasnih aktivnosti in sprehodov	Vključenost v vsakodnevne aktivnosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C29	Občasno pa sem katerega izmed uporabnikov pospremila tudi na primer do bankomata, v bolnišnico ipd.	Spremljanje uporabnika do bankomata in v bolnišnico	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C30	Jim pomaga, ker prostovoljec sodeluje z uporabnikom, ki dobi občutek, da je pomemben.	Sodelovanje, občutek pomembnosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
C31	Prostovoljci smo uporabnikom velikokrat v vzgled in jih spodbujamo, da se da.	Vzgled in spodbujanje	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
C32	Uporabniki se prostovoljcem lahko zaupajo in izrazijo stiske.	Zaupanje, izražanje stisk	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C33	Menim pa, da so prostovoljci tesno povezani z zaposlenimi in z njimi dobro sodelujejo.	Povezanost in sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
C34	Prostovoljno delo v programih za vzpostavljanje abstinence je po mojem mnenju zelo pomembno in premalokrat omenjeno. Občutek imam, da nekateri niti ne vedo, da je izvajanje prostovoljnega dela na tem področju možno.	Prostovoljno delo pomembno, nepoznavanje možnosti za opravljanje prostovoljnega dela	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

C35	Pomembno je, da namenimo pozornost osebam, ki so šibke, mogoče ne vidijo smisla in pomena v življenju in jim damo moč za okrevanje.	Dajanje pozornosti in opolnomočenje ljudi v stiski	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
C36	Zasvojeni potrebujejo podporo, podporno komunikacijo in institucionalno podporo. To jim lahko da tudi prostovoljno delo v programu.	Podpora, podpora komunikacija, institucionalna podpora	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
C37	Menim, da bi na tem področju prostovoljnega dela v programih za abstinenco od prepovedanih drog potrebovali več prostovoljcev. To bi bil lahko ključ do večje uspešnosti uporabnikov.	Potreba po večjem številu prostovoljcev	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
D1	Želela sem poskusiti nekaj novega.	Želja po nečem novem	Nove izkušnje	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D2	Želela sem stopiti v stik z ljudmi, ki imajo čisto drugačno življenje kot jaz, da bi lahko nekako dobila pogled v to, kako se oni počutijo in kako pride do nečesa takega. Glede na to, da sama nikoli nisem imela takih izkušenj.	Stik z ljudmi z drugačnim življenjem	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D3	Hkrati sem želela študirati psihologijo, zato sem želela raziskati, če bi mi to ustrezalo ali ne.	Raziskovanje, če ji bo področje zasvojenosti všeč	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D4	Bila sem radovedna.	Radovednost	Osebnostna lastnost prostovoljca	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D5	Želela sem si novih izkušenj.	Želja po novih izkušnjah	Nove izkušnje	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D6	Eden izmed razlogov, zakaj sem šla v prostovoljno delo z zasvojenimi je tudi ta, da sem že doma gledala videe o zasvojenosti in sem se želela znebiti predsodkov. Želela	Želja po soočenju s predsodki o zasvojenosti	Opustitev stereotipov o zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela

	sem videti, kakšni so v resnici.			
D7	Prostovoljno delo se mi zdi tudi zelo koristno za opustitev stereotipov ne samo na področju zasvojenosti, ampak tudi druge.	Prostovoljno delo pripomore k opustitvi stereotipov na vseh področjih	Opustitev stereotipov o zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
D8	To sem se odločila bolj zaradi tega, ker sem slučajno videla možnost opravljanja prostovoljstva v Društvu up, saj smo v srednji šoli dobili letak.	Možnost opravljanja prostovoljnega dela v srednji šoli	Priložnost za opravljanje prostovoljnega dela	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
D9	V Društvu Up.	Društvo UP	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela
D10	S prostovoljnim delom sem začela leta 2018, torej štiri leta.	Štiri leta	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela
D11	Na začetku sem bila del Skupine za mlade. Glede na to, da nimam nobenega znanja iz tega področja, sem potem sodelovala samo v skupini in odgovarjala na ista vprašanja kot drugi udeleženci.	Sodelovanje v skupini za mlade	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D12	Predstavljala sem svojo perspektivo, kakšna je perspektiva nekoga, ki nima stika z drogami.	Prostovoljec, ki ne jemlje drog predstavi svojo perspektivo o zasvojenosti uporabnikom	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D13	Zato sem bolj sodelovala na dogodkih za mlade, kjer se z njimi pogovarjam.	Sodelovanje na dogodkih za mlade, pogovor z mladimi	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D14	Vsak od zaposlenih enkrat na mesec organizira kakšen izlet.	Izleti	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
D15	Včasih so šli tudi drsat ali v kakšen muzej.	Drsanje in ogled muzeja	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

D16	Mislim, da ravno to, da imam stike z ljudmi, ki imajo čisto drugačno zgodbo od moje.	Stiki z ljudmi z drugačno življenjsko zgodbo	Učenje o področju zasvojenosti	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
D17	Mogoče pa lahko jaz kaj prisluhnem in pomagam. Želim si pomagati nekomu, ki je v stiski.	Želja po poslušanju in pomoči nekomu v stiski	Osebnostna lastnost prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
D18	Motivira me predvsem to, da lahko pomagam in s tem pomagam mladim pri reševanju stisk.	Želja po pomoči mladim v stiski	Osebnostna lastnost prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
D19	Motivira me, ko vidim, da mi mladi v programu zaupajo.	Motivira jo, ko vidi, da ji uporabniki zaupajo	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
D20	Počutim se pomembno in sprejeto.	Občutek pomembnosti in sprejetosti	Vključevanje prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
D21	Odvisno je do osebe. So določeni, ki so zelo hitro povedali stvari.	Zgovornost	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
D22	So pa določeni, ki so bolj zadržani in potrebujejo več časa. Včasih se sploh ne odprejo in zaradi tega ne morejo biti del programa.	Zadržanost	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
D23	Bistven namen, ko sem prišla v program kot prostovoljka, je bilo spoznavanje in druženje z mladimi, ki imajo težavo z odvisnostjo od drog.	Spoznavanje in druženje z uporabniki	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D24	Moja vloga je, da uporabniki lahko spoznajo nekoga, ki ne pije in ne jemlje drog in lahko vidijo, kako jaz preživljam čas in se na ta način povežemo. Uporabniki lahko vidijo mojo perspektivo in lahko vidijo, da se da tudi brez drog.	Prostovoljec predstavi perspektivo življenja brez drog	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

D25	Prostovoljci so lahko uporabnikom tudi vzgled.	Vzgled	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D26	Poklicala sem v društvo in povedala, kaj se je zgodilo. Ni bil moj namen, da jaz uporabnika zastavljam od jemanja drog, ampak sem društvo obvestila, da vedo, kaj se je zgodilo.	Obveščanje programa o situacijah z uporabniki	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D27	Prostovoljci so vir dragocene energije in novih idej.	Vir dragocene energije in novih idej	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D28	Včasih je res lahko dobro, da je v programu nekdo, ki je podobne starosti, kot so uporabniki. Da se lahko s prostovoljcem pogovarjajo in dobijo neko drugo mnenje, ki ga mogoče okrog sebe ne morejo dobiti.	Pogovor s prostovoljcem lahko prinese drugo mnenje	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
D29	Zelo pomembni se mi zdijo prostovoljci, ki opravljajo prostovoljno delo z zasvojenimi in so tudi sami imeli izkušnjo z drogami. Imajo neko drugo perspektivo in lahko bolje razumejo, s čim se uporabniki »ubadajo« in s čim se soočajo.	Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog imajo drugo perspektivo in razumejo, s čim se uporabniki soočajo	Razumevanje stisk uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
D30	Prostovoljci, ki študirajo v tej smeri in so mlajši, se lahko na bolj profesionalen način vključijo v prostovoljno delo.	Prostovoljci, ki študirajo področje zasvojenosti, se v prostovoljno delo vključujejo na profesionalni način	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
D31	Ti prostovoljci, ki so sodelovali v programu in imeli sami izkušnjo, so bili po navadi že več let brez vpliva droge. Res lahko potem razumejo probleme nekoga.	Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog razumejo probleme uporabnikov	Razumevanje stisk uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

D32	Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog lažje razumejo, da je odvisnost tista, ki postavi ljudi v take situacije, in da ni problem človek, ampak njegova odvisnost.	Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog razumejo, da odvisnost vpliva na uporabnikovo ravnanje in ne njegova osebnost	Razumevanje stisk uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
E1	Takrat sem bila brez vsega na urniku. Bila sem brezposelna, brez študija in sem imela veliko prostega časa.	Brez obveznosti, prosti čas	Prostočasna dejavnost	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E2	Želela sem si nekam iti enkrat na teden in nekaj početi.	Želja po tem, da nekam greš in nekaj počneš	Prostočasna dejavnost	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E3	Od znanca sem izvedela, da je to zelo dober program. Prebrala sem si, kaj v programu počnejo in mi je bilo všeč. Rekla sem si, tvegam, in če mi ne bo všeč, še vedno lahko neham.	Informacije o tem, da je program dober, delo v programu ji je bilo všeč	Prostočasna dejavnost	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E4	Še en razlog za prostovoljstvo, ki ga na samem začetku še ni bilo, in če delaš iskren intervju in dobro raziskavo, ti lahko tudi tega povem. V marsikaterem bivšem odvisniku vidim tudi kakšno svojo stvar iz svojega življenja.	Prepoznavanje lastnosti uporabnikov v sebi	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E5	Ko vidiš, da oni napredujejo in si rečeš »vau«, kapo jim dol", saj se lahko tudi jaz od njih kaj naučim. Si mislim, če jaz lahko njim pomagam, sem tudi jaz vredna pomoči na kakšnih področjih.	Možnost učenja od uporabnikov	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E6	S prostovoljnim delom si popestrim teden. Trenutno imam premalo družbe, in če se grem tja družiti, zapolnim svoj čas na koristen način.	Popestritev tedna, zapolnitev prostega časa	Prostočasna dejavnost	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E7	Sploh med korono so bili oni edini, sploh ko je bilo najhuje, edino, kamor sem lahko šla, je bil Projekt Človek.	Program edini prostor, kamor si lahko šel med korono.	Priložnost za opravljanje prostovoljnega dela	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela

E8	Druženje z zasvojenimi, ki abstininirajo, mi je bilo prijetno.	Prijetno druženje z uporabniki	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstininira od prepovedanih drog	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E9	Če je vse v redu tam, kar ni vedno, mi to polepša dan ali pa mi daje nek občutek, da sem nekaj dobrega naredila.	Občutek dobrodelnosti	Osebnostna lastnost prostovoljca	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E10	Gledam tudi na to, da nekaj moram početi v tej smeri, če bom nekoč socialna delavka. Mogoče bom dobila priporočila, veze in poznanstva.	Delo v smeri poklica socialne delavke, veze in poznanstva	Kariera	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E11	V programu se tudi kaj naučim, sploh če pridem dopoldne, ko imajo jutranjo skupino.	Pridobivanje novih znanj na jutranji skupini	Spoznavanje področja zasvojenosti	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
E12	Tu jaz, kot prostovoljka, vidim ljudi, ki so dobili še eno priložnost v življenju. To mi je res pomembno. Trudijo se, ne vsi, ampak tisti, ki so pripravljeni res delati, se res trudijo.	Uporabniki so z zdravljenjem dobili ponovno priložnost v življenju	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E13	Zdi se mi pomembno, da uporabniki od prostovoljcev dobijo podporo in moč za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog.	Pomoč in podpora za zdravljenje odvisnosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstininira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E14	Zagotovo je to terapevtska skupnost.	Terapevtska skupnost	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E15	Uporabniki imajo veliko terapij in terapevtskih skupin ter srečanj, ko s strokovnjaki delaš na sebi.	Terapije, terapevtske skupine, srečanja, kjer s strokovnjaki delaš na sebi	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E16	Zagotovo jim pomaga to, da imajo ob sebi sotrpine.	Ob sebi imajo ljudi s podobno izkušnjo	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

E17	Pomaga jim program, da imajo svoje zadolžitve, ki jih uspešno opravijo in so veseli.	Zadolžitve, ki jih uspešno opravijo in so veseli	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E18	Se pa zagotovo kdo odloči, da zapusti program in ne zmore abstinirati. Tu ne moreš nič narediti in ga ne moreš ustaviti.	Nezmožnost abstiniranja	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E19	Včasih je kdo nesiguren vase in potrebuje le motivacijo in potrditev, da bo vse v redu.	Negotovost, potreba po motivaciji in potrditvi	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E20	Uporabniki si morajo želeti in morajo tudi »preklete« trdo delati, da jim uspe.	Želja za zdravljenje in trdo delo	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E21	Pomaga jim to, da imajo podporo bližnjih, ki verjamejo vanje in jim želijo vse dobro.	Podpora bližnjih, ki verjamejo v okrevanje in uporabnikom želijo vse dobro	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E22	Pomembno je, da oseba, ki ima težave z drogo uvidi, da ima problem.	Uvid problema	Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E23	Sem v programu Društvo Projekt Človek, sem v skupnosti za dvojne diagnoze.	Društvo Projekt Človek	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela
E24	Začela sem spomladi 2019, tako da bo zdaj tri leta.	Tri leta	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela
E25	Če je jutranja skupina, sem velikokrat prisotna in poslušam. Če imam kakšen pameten odziv, se lahko odzivam. Običajno na jutranji skupini samo poslušam.	Jutranja skupina	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

E26	Večinoma se družim z uporabniki in imamo pogovore o »ne težkih« stvareh, ker imajo terapevtov dovolj.	Druženje in pogovori o »ne težkih« stvareh	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E27	Če se družim z njimi igramo karte. Nekaj časa nazaj je bil Scrabble popularen za pol leta, potem pa ga ni hotel noben več igrati, ker so se ga vsi naveličali. Včasih igramo šah.	Igranje kart, igre Scrabble in šah	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E28	Če pridem zvečer in imam nočno dežurstvo, kar se zgodi enkrat na mesec, se zvečer pogovarjamo in se igramo družabne igre.	Igranje družabnih iger in pogovarjanje zvečer, pred spanjem	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E29	Moja naloga zvečer je tudi razdeljevanje zdravil in da poskrbim, da uporabniki vzamejo svojo večerno dozo zdravil.	Razdeljevanje zdravil in skrb za to, da uporabniki vzamejo zdravila	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E30	To so le dvojne diagnoze in imajo zdravila. Moja naloga je tudi, da na nočni izmeni zaklenem vrata, ampak to res enkrat na mesec.	Zaklepanje vrat na nočni izmeni	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E31	Če sem dopoldne tam, se pridružim tudi pri lažjih opravilih. Če je kdo, ki potrebuje malo podpore, pomagam.	Pomoč pri lažjih opravilih	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E32	Najbolj zanimiva stvar, ki sem jo naredila, je ta, da smo decembra tri petke zapored delali voščilnice. Jaz sem kupila material in organizirala delavnico.	Izdelovanje božičnih voščilnic	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E33	Meni se še vedno zdi, da je dobro, da grem tja, da se družim z njimi in da tudi meni vse skupaj dobro dene.	Opravljanje prostovoljnega dela je dobro in se počuti bolje	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
E34	V programu mi je všeč.	Program ji je všeč	Vključevanje prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
E35	Za prostovoljce je dobro poskrbljeno, saj imamo tudi izobraževanja o zasvojenosti vsaj enkrat na leto.	Izobraževanja o zasvojenosti	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje

				abstinence od prepovedanih drog
E36	Rada vidim, da lahko pomagam ljudem.	Želja po pomoči ljudem	Osebnostna lastnost prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
E37	Motivira me želja po novih izkušnjah, ki mi bodo pomagale pri poklicu socialne delavke	Nove izkušnje za poklic socialne delavke	Kariera	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
E38	Moja vloga je predvsem pogovor in druženje z uporabniki.	Pogovor in druženje z uporabniki	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E39	Tista ena nočna na mesec zagotovo razbremeniti tudi zaposlene.	Razbremenitev zaposlenih	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E40	Imam pa na nočni izmeni veliko odgovornost, da poskrbim za red in mir.	Skrb za red in mir na nočni izmeni	Odgovornost prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E41	Za uporabnike je dobro, da pride nekdo drug, da je malo spremembe in da imajo občutek, da pride nekdo na obisk. S svojo vlogo prostovoljke v hišo prinesem malo spremembe.	Prostovoljec v program prinese spremembo in uporabnikom da občutek, da nekdo k njim pride na obisk	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E42	Mogoče po potem počutijo bolj normalni, ker če bi bili na psihiatriji prostovoljci, ne bi mogli prihajati na obisk.	Občutek normalnosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E43	Uporabniki dobijo občutek, da je nekomu mar in se želi z njimi družiti.	Občutek, da je nekomu mar in se nekdo želi družiti z njimi	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
E44	Bilo mi je zelo lepo, ko je en uporabnik zaključil prvo fazo programa in so naredili majhno praznovanje.	Praznovanje ob zaključenem zdravljenju	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
E45	Ko sem želela narediti naloge za študij, sem se bala, da uporabniki ne bodo želeli sodelovati. Vsi so se res potrudili in bili motivirani za sodelovanje z mano.	Motiviranost za sodelovanje s prostovoljko	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

E46	Zame je prostovoljno delo pomembno. Verjamem, da je pomembno tudi za zaposlene in za uporabnike.	Prostovoljno delo pomembno prostovoljki, zaposlenim in uporabnikom	Odnos uporabnikov, zaposlenih in prostovoljcev do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
E47	Prostovoljno delo v program vnese spontanost.	Vnašanje spontanosti v program	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E48	Uporabniki dobijo stik z zunanjim svetom.	Uporabniki imajo stik z zunanjim svetom	Vpliv prostovoljca na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
E49	Prostovoljno delo vnaša nove poglede na zasvojenost.	Novi pogledi na zasvojenost	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
E50	Prostovoljno delo razbremeni zaposlene, saj imajo nekoga, na katerega se lahko obrnejo.	Razbremenitev zaposlenih	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F1	Moja narava, moj način življenja je tak.	Način življenja	Osebnost prostovoljca	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F2	Cele dneve, ko sem tu v župniji na razpolago ljudem.	Zaradi poklica duhovnika je na razpolago ljudem	Osebnost prostovoljca	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F3	Ker spada pod našo župnijo tudi Čadrg. Ker me je dogovorni za komune povabil, če bi z njimi sodeloval in kaj zanje naredil. Ljudje, ki so v komuni ali pa zaposleni so del moje župnije v Tolminu. Tudi zato sem se odločil za prostovoljno delo.	Uporabniki so del njegove župnije, povabilo s strani odgovornega za komune	Sodelovanje med komuno in župnijo	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F4	Velikokrat potrebujejo pomoč.	Uporabniki potrebujejo pomoč	Prepoznavanje potrebe po pomoči	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F5	V Skupnosti Srečanje – Zavod Pelikan.	Skupnost Srečanje – Zavod Pelikan	Ime programa	Program opravljanja prostovoljnega dela
F6	Zdaj pa že okrog 15 let.	15 let	Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence	Čas opravljanja prostovoljnega dela

F7	Zato, ker so del moje župnije.	Nekateri uporabniki so del njegove župnije	Sodelovanje med komuno in župnijo	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F8	So ena skupina ljudi, za katere sem zelo hitro ugotovil, da me potrebujejo in lahko tudi nekaj za njih naredim. So ena tistih šibkih oziroma ranljivih skupin, ki potrebuje ljudi, da jih spremljajo.	Ranljiva in šibka skupina ljudi, ki ga potrebuje pri zdravljenju v komuni	Prepoznavanje potrebe po pomoči	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F9	Pomagam jim, ker sem videl, da me potrebujejo.	Prepoznavanje, da ga uporabniki potrebujejo	Prepoznavanje potrebe po pomoči	Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela
F10	Včasih me potrebujejo samo za kakšne prevoze in stvari tehnične narave, čeprav to manjkrat, ker to lahko tudi kakšen drug naredi.	Pomoč pri prevozu in stvareh tehnične narave	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F11	Največkrat se z njimi pogovarjam. Velikokrat čisto na individualni ravni.	Individualni pogovori z uporabniki	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F12	Moški, ki abstinirajo v tem programu, so v fazi prečiščevanja, rasti in osvobajanja. Največkrat potrebujejo pogovor.	Moški, ki abstinirajo, največkrat potrebujejo pogovor.	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F13	Tisti, ki jim je bila v zibko položena vera, jim poskušam osvetliti in ozavestiti, da jim je lahko vera v veliko pomoč na tej poti rasti. Največ za njih naredim s pogovorom.	Ozaveščanje pomena vere na poti okrevanja skozi pogovor	Vloga vere pri abstiniranju	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F14	To so ljudje, ki so velikokrat v raznih stiskah z zelo nizko samopodobo.	Stiske, nizka samopodoba	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstinirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
F15	Jaz v program ne hodim kot terapevt, hodim kot duhovnik. Če lahko kaj za njih naredim, naredim. Kar se tiče osebnosti, reševanja stisk uporabnikov in vsega tega, kar jih pesti, jim pomagam, če to potrebujejo.	Pomoč pri reševanju stisk	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

F16	Tja hodim, ko je del tedna, ko je čas za pogovore in skupine. Tja se trudim čim več vključevati.	Vključevanje v pogovore in skupine	Vključevanje prostovoljca	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F17	Kadar je prost večer in če me skupina ne potrebuje, nič hudega, tudi to pride.	Skupina občasno ne potrebuje pomoči prostovoljca	Vključevanje prostovoljca ni potrebno	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
F18	Kdaj pa igramo pikado, šah in karte.	Pikado, šah, karte	Aktivnosti v programu	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
F19	Z njimi se trudim ohranjati konstanten stik. Ker imam konstanten stik, so odprti za vse, kar nosijo v sebi. Sem oseba, ki mi zaupajo in zelo radi vidijo, da pridem. Velikokrat me sami sprašujejo, kdaj pridem.	Konstanten stik med prostovoljci in uporabniki je potreben za zaupen odnos	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F20	S pogovorom z njimi osebno jim pomagam reševati stiske in probleme.	Reševanje stisk in problemov prek pogovora	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F21	Trudim se, da jih spodbujam, jim osvetlim in ozaveštam kakšne stvari.	Spodbujanje, osvetljevanje in ozaveščanje	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F22	Pogovarjamo pa se tudi čisto vsakdanje, človeške in brezvezne stvari.	Pogovori o vsakdanjih, človeških in brezveznih stvareh	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F23	Enostavno vidim, da jim veliko pomeni, to, kar za njih naredim.	Prostovoljec prepozna, da uporabnikom pomoč veliko pomeni	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F24	Meni pa je motivacija, da si želim, da bi ti fantje zaživeli normalno življenje brez drog. Čeprav vidim, da jih veliko zapade nazaj v droge in ne zmorejo ohraniti abstinence.	Želja po tem, da bi uporabniki, ki abstiniirajo, živeli normalno življenje brez drog	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F25	Motivira me ta njihova hvaležnost, to, da mi dajo vedeti, da so hvaležni.	Hvaležnost	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

			abstinirajo od prepovedanih drog	
F26	Motivira me to, ker jim privoščim, da bi se pobrali s tega pekla, ker jaz trdim, da oni vejo, kaj je pekel. Če kdo ve, kaj je pekel, oni to vejo.	Zasvojenost opisuje kot pekel, ki so ga uporabniki, ki abstinirajo, izkusili	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F27	Marsikateri nima nobenega sorodnika in nima totalno nobenega odnosa z nikomer več, zato se nima na nikogar obrniti. Lahko se obrnejo name. Tiso je sicer težko, ker me preveč okupira.	Nekateri uporabniki, ki abstinirajo in nimajo sorodnikov, se lahko zanesejo nanj.	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovedanih drog	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F28	Tudi sam rastem v tem.	Rast	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F29	Tudi za mene je to duhovna hrana.	Duhovna hrana	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F30	Prav na strokovna vprašanja ne znam odgovoriti, čeprav bi lahko, glede na to, kaj vse mi govorijo, že bil strokovnjak za droge. Sam nimam interesa za to. Toliko si zapolnim, da lahko mladim v vzgojnem procesu pri srečanju kaj položim na srce.	Predajanje znanja mladim v vzgojnem procesu	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F31	Mislim, da mi zaupajo, ker sem duhovnik.	Zaupanje zaradi poklica duhovnika	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F32	Moja vloga je obisk duhovnika ne glede na to, ali so verni ali ne. Pri nevernih samo izpustim področje vere.	Duhovnik kot prostovoljec v komuni	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F33	Ker vidijo, da nimam nobenih osebnih in materialnih koristi in gre le za čas, ki ga podarim, se lažje pogovarjajo z mano.	Uporabniki, ki abstinirajo se s prostovoljcem, ki od pogovora nima osebnih in materialnih	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu

		koristi, lažje pogovarjajo		
F34	Moja vloga je, da jim pokažem, da človek ni samo telesno in duševno bitje. Skušam jim osvetliti to duhovno plat, ki pokriva področje volje, moči, duševno področje, čustva in razum. Biti pa brez volje, brez moči, brez smisla, brez vsega, to ne gre. Poskušam jim razložiti, da bo potrebno kaj razumeti, dopustiti in spremeniti.	Spoznavanje človeka kot telesno in duševno bitje, kjer so za spremembo pomembna volja, čustva, razum in duševno zdravje	Odnos prostovoljca do zasvojenosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F35	Skušam jim kaj ozavestiti in pokazati glede tega, kakšna bi bila lahko pot, da se izkopljejo iz tega, kjer so.	Ozaveščanje drugačnega načina življenja, brez drog	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F36	Skušam jih usmeriti, da se največje, najgloblje in najlepše stvari dogajajo v človekovi duši, kar tudi spoznavajo, ker nimajo tam praktično ničesar.	Usmerjanje v dogajanje v človekovi notranjosti	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F37	Skušam jih naučiti, da je potrebno živeti tudi za druge. Niso in ne bodo nikoli mogli osmisliti življenja razen, če bodo okrog sebe imeli ljudi, za katere bodo lahko živeli.	Učenje o življenju za druge	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F38	Sem jim pa kot duhovnik tudi vzgled nekoga, ki ne jemlje drog in lahko premaguje vsakodnevne izzive.	Vzgled	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F39	Veliko sem že slišal zgodb, zato jim lahko dam tudi kakšen nasvet.	Dajanje nasvetov	Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F40	Prostovoljno delo najbolj vidim, da se poskuša ljudi usmeriti v te programe.	Potrebno usmerjanje ljudi v prostovoljno delo	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

F41	Če me kdo vpraša, kaj lahko kot prostovoljci naredimo je to, da gremo v programe in delamo prostovoljno delo.	Največ, kar prostovoljci lahko naredijo je, da gredo v programe in delajo prostovoljno	Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F42	Velikokrat potrebujejo prostovoljce, ko gre za tehnično pomoč pri dogodkih in delih, kjer ne zmorejo sami.	Pomoč pri tehničnih stvareh, pri dogodkih in delih	Sodelovanje	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F43	To so včasih prevozi ali ko je treba drevesa posekati.	Prevozi, sekanje dreves	Vključenost v vsakodnevne aktivnosti	Opredelitev vloge prostovoljca v programu
F44	Prostovoljno delo vidim predvsem v tehnični pomoči v programu.	Tehnična pomoč	Pomoč pri zdravljenju	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F45	Vlogo prostovoljnega dela vidim tudi pri ustvarjanju ozračja in okolja, kjer lahko kot posamezniki na ljudi, ki abstiniirajo od drog, gledamo kot na ljudi, ki se ti lahko zelo pristudijo zaradi ravnanja, ki ga imajo.	Ustvarjanje ozračja in okolja, kjer so uporabniki, ki abstiniirajo od prepovedanih drog, lahko ljudje	Vpliv prostovoljnega dela na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F46	Tu lahko prostovoljno delo pomaga pri razbijanju predsodkov o drogah, če na fante v komuni gledamo kot na ljudi, ki so nam enaki.	Odpravljanje predsodkov o drogah, saj so uporabniki drog nam enaki	Vpliv prostovoljnega dela na delovanje programa	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F47	Največjo vlogo prostovoljnega dela vidim predvsem v tem, da bi posamezniki po zaključenem zdravljenju v komuni imeli koga, na katerega se lahko obrnejo. Tam se mi zdi, da manjka prostovoljnega dela. Da se lahko na nekoga naslonijo. Tam vidim manko in vlogo prostovoljstva.	Pomen prostovoljnega dela v tem, da imajo uporabniki po zaključenem zdravljenju nekoga, na katerega se lahko obrnejo	Vpliv prostovoljnega dela na življenje uporabnikov po zaključenem zdravljenju od uporabe prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F48	Malo je človeka strah okrog tipov v komuni, saj so dobri manipulatorji, sploh če si začetnik. Ni tako enostavno. Te okrog prinesejo, ravno ko najmanj misliš. Po navadi so prostovoljci taki, ki zaupajo, ampak takim tipom nimaš kaj zaupati. Taka je moja	Manipulativni, nosijo zver v sebi, poleg tega so tudi dobri in krasni	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

	izkušnja. Od začetka so me velikokrat prinesli okrog. No, še vedno me kdaj, ampak se s tem ne obremenjujem. Meni s tem nič ne škodijo, ampak sami sebi. Take so te moje izkušnje. Poleg tiste zveri, ki jo nosijo v sebi zaradi drog, so to dobri in krasni ljudje kot vsi drugi.			
F49	Ker ne poznaš njihove preteklosti, lahko nanje gledaš kot na vse druge ljudi. V marsičem prekašajo tiste, ki so zunaj. Jaz sem neobremenjen z njihovo preteklostjo in jih v sedanjem trenutku poznam. Tista človeška in osebnostna raven in odprtost.	Odprtost	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
F50	Poleg kriminalne osebnosti in pošasti, ki je prihajala na dan, so to zelo dobri in dobrosrčni ljudje.	Kriminalna osebnost, dobri in dobrosrčni	Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstiniirajo od prepovedanih drog	Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog
F51	Če bi bilo več ljudi, ki bi usmerjali in vabili ljudi k prostovoljstvu potem, bi bilo več ljudi pripravljenih se vključevati v te programe.	Usmerjanje in vabljenje ljudi k prostovoljstvu	Potreba po prostovoljnem delu v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu
F52	Tudi sam človek, prostovoljec z opravljanjem prostovoljstva ogromno dobi. Nikoli nisem razmišljal, kaj jaz fantom v komuni dam, ker sem tudi jaz ogromno dobil od njih. Kadar človek daje delček sebe, nikoli tega ne delaš samo zaradi sebe, ampak dobiš veliko nazaj.	Prostovoljec s prostovoljnim delom veliko dobi zase	Osebna korist prostovoljca	Motivi za opravljanje prostovoljnega dela
F53	Če bi se bolj osebno ljudi nagovarjalo k prostovoljstvu, bi več ljudi dalo kaj od sebe.	Osebno nagovarjanje k prostovoljstvu	Potreba po prostovoljnem delu v programih za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog	Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

9.4. Oso kodiranje A–F

Razlogi za opravljanje prostovoljnega dela

Spoznavanje področja zasvojenosti

- Seznanitev s področjem zasvojenosti, ki ji je bil všeč. (A1)
- Približevanje tematikam Fakultete za socialno delo, spoznavanje področja zasvojenosti. (B3)
- Zanimanje za področje zasvojenosti. (C1)
- Zanimanje za življenje zasvojenih v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog. (C3)
- Spoznavanje področja zasvojenosti in nabiranje znanj. (C24)
- Stik z ljudmi z drugačnim življenjem. (D2)
- Raziskovanje, če ji bo področje zasvojenosti všeč. (D3)
- Pridobivanje novih znanj na jutranji skupini. (E11)

Kariera

- Poglobljanje in razširitev znanja in izkušenj za poklic socialne delavke. (A2)
- Delo v smeri poklica socialne delavke, veze in poznanstva. (E10)

Odnos med zaposlenimi in prostovoljcem

- Dobri odnosi z mentorico. (A3)

Nove izkušnje

- Pridobivanje znanja in izkušenj za pomoč prijatelju, ki jemlje droge. (A4)
- Vrnitev iz tujine, želja po opravljanju prostovoljnega dela pred nadaljevanjem študija. (B1)
- Pridobivanje novih izkušenj. (C2)
- Želja po nečem novem. (D1)
- Želja po novih izkušnjah. (D5)

Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinja od prepovedanih drog

- Preverjanje predsodkov do zasvojenih. (A5)
- Prepoznavanje lastnosti uporabnikov v sebi. (E4)

- Možnost učenja od uporabnikov. (E5)
- Prijetno druženje z uporabniki. (E8)

Prostočasna dejavnost

- Zapolnitev prostega časa. (B2)
- Brez obveznosti, prosti čas. (E1)
- Želja po tem, da nekam greš in nekaj počneš. (E2)
- Informacije o tem, da je program dober, delo v programu ji je bilo všeč. (E3)
- Popestritev tedna, zapolnitev prostega časa. (E6)

Priložnost za opravljanje prostovoljnega dela

- Možnost opravljanja prostovoljnega dela v srednji šoli. (D8)
- Program edini prostor, kamor si lahko šel med epidemijo koronavirusa. (E7)

Opustitev stereotipov o zasvojenosti

- Želja po soočenju s predsodki o zasvojenosti. (D6)

Osebna lastnost prostovoljca

- Želja po pomoči in aktivnem sodelovanju. (C4)
- Radovednost. (D4)
- Občutek dobrodelnosti. (E9)
- Način življenja. (F1)
- Zaradi poklica duhovnika je na razpolago ljudem. (F2)

Sodelovanje med komuno in župnijo

- Uporabniki so del njegove župnije, povabilo s strani odgovornega za komune. (F3)
- Nekateri uporabniki so del njegove župnije. (F7)

Prepoznavanje potrebe po pomoči

- Uporabniki potrebujejo pomoč. (F4)
- Ranljiva in šibka skupina ljudi, ki ga potrebuje pri zdravljenju v komuni. (F8)
- Prepoznavanje, da ga uporabniki potrebujejo. (F9)

Program opravljanja prostovoljnega dela

Ime programa

- Program Labirint (A6)
- Društvo Projekt Človek (B4)
- Center za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (C5)
- Društvo UP (D9)
- Društvo Projekt Človek (E23)
- Skupnost Srečanje – Zavod Pelikan (F5)

Čas opravljanja prostovoljnega dela

Čas vključenosti v program za vzpostavljanje abstinence

- 1, 5 leta (A7)
- Pol leta (B5)
- Štirje meseci (C6)
- Štiri leta (D10)
- Tri leta (E24)
- 15 let (F6)

Potek dela v programu za vzpostavljanje abstinence od prepovedanih drog

Aktivnosti v programu

- Vključevanje v terapevtsko skupino. (A8)
- Druženje strokovnih delavk, stanovalcev programa in aktivnih uživalcev. (A9)
- Ogled filma in igranje družabnih iger. (A10)
- Izobraževanje na CSD in pridobivanje novih znanj. (A11)
- Jutranja skupina. (B6)
- Razdeljevanje dela med uporabnike. (B7)
- Terapevtska skupina, dnevni reporti, vsakdanja življenjska opravila. (B8)
- Nočno delo, ogled filma in igranje družabnih iger, razdeljevanje zdravil. (B9)
- Spremljanje uporabnikov k zdravniku. (B12)
- Merjenje telesnih funkcij, krvni tlak, število vdihov na minuto, pulz, velikost zenic. (C7)
- Razdeljevanje zdravil. (C8)

- Razdeljevanje vlog in opravljanje nalog. (C9)
- Malo prostega časa, pogovorna skupina, telovadba, umetniška skupina, sprehod, individualni pogovori. (C11)
- Pogovori o konfliktih in težavah ter o opravljanju nalog. (C12)
- Kajenje. (C13)
- Obiski in telefonski klici načrtovani. (C14)
- Izleti. (D14)
- Drsanje in ogled muzeja. (D15)
- Jutranja skupina. (E25)
- Igranje kart, Scrabble in šah. (E27)
- Igranje družabnih iger in pogovarjanje zvečer, pred spanjem. (E28)
- Izdelovanje božičnih voščilnic. (E32)
- Izobraževanja o zasvojenosti. (E35)
- Praznovanje ob zaključenem zdravljenju. (E44)
- Pikado, šah, karte. (F18)

Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovednih drog

- Komunikacija med prostovoljcem in uporabniki je definirana kot »navadna«. (B10)
- Uporabniki prostovoljca opozarjajo, naj se izogiba drogam. (C18)
- Naporno delo, ki zahteva spoštljivost, mirnost, enakovreden odnos do uporabnikov, spoštljivo komunikacijo. (C19)
- Zaupanje skrivnosti. (C20)

Odnos med uporabniki, ki abstiniirajo od prepovedanih drog

- Spoštljiva komunikacija, složnost, od konfliktu se razjezijo in povzdignejo glas. (C15)

Osebnostna lastnost uporabnika, ki abstiniira od prepovedanih drog

- Negotovost, iskanje potrditev. (B11)
- Dvomi o dokončanju nalog. (C10)
- Zgovornost, potreba po pozornosti, zadržanost. (C16)
- Zgovornost. (D21)
- Zadržanost. (D22)
- Nezmožnost abstiniranja. (E18)
- Negotovost, potreba po motivaciji in potrditvi. (E19)

- Motiviranost za sodelovanje s prostovoljko. (E45)
- Stiske, nizka samopodoba. (F14)
- Manipulativni, nosijo zver v sebi, poleg tega so tudi dobri in krasni. (F48)
- Odprtost. (F49)
- Kriminalna osebnost, dobri in dobrosrčni. (F50)

Stiske uporabnikov

- Opažanje sprememb, tresenje, hitro dihanje, razdražljivost, obremenjenost, osamljenost, žalost, jeza, razmišljanje o smrti in samomoru, ne želijo se ukvarjati s težavami. (C17)

Varnost uporabnikov, ki abstininirajo od prepovedanih drog

- Zaklepanje oken, odstranjevanje ostrih predmetov. (C21)

Stvari, ki pomagajo pri abstiniranju

- Terapevtska skupina. (E14)
- Terapije, terapevtske skupine, srečanja, kjer s strokovnjaki delaš na sebi. (E15)
- Ob sebi imajo ljudi s podobno izkušnjo. (E16)
- Zadolžitve, ki jih uspešno opravijo in so veseli. (E17)
- Želja za zdravljenje in trdo delo. (E20)
- Podpora bližnjih, ki verjamejo v okrevanje in uporabnikom želijo vse dobro. (E21)
- Uvid problema. (E22)

Motivi za opravljanje prostovoljnega dela

Odnos med zaposlenimi in prostovoljci

- Pozitivne izkušnje in dobri odnosi z zaposlenimi. (A12)
- Pozitivni odzivi zaposlenih. (A20)

Kariera

- Pridobivanje izkušenj in znanj za opravljanje poklica socialne delavke. (A13)
- Povečanje možnosti za zaposlitev in širjenje socialne mreže. (A14)
- Spoznavanje področja zasvojenosti, pridobivanje kompetenc za socialno delo. (B15)
- Nove izkušnje za poklic socialne delavke. (E37)

Nove izkušnje

- Želja po izkušnjah in novem znanju. (C23)

Vpliv prostovoljca na delovanje programa

- Vnašanje idej in izboljševanje programa. (A15)

Osebnostna lastnost prostovoljca

- Želja po spoznavanju in pomoči. (A16)
- Želja po pomoči. (C22)
- Želja po poslušanju in pomoči nekomu v stiski. (D17)
- Želja po pomoči mladim v stiski. (D18)
- Želja po pomoči ljudem. (E36)

Prostočasna dejavnost

- Preživljanje prostega časa. (A17)

Vključevanje prostovoljca

- Vključevanje v program in razvijanje ustvarjalnosti. (A18)
- Sprejetost, vključenost. (A19)
- Dobro počutje, sprejetost, podpora zaposlenih, vključevanje v aktivnosti, vključenost, sodelovanje pri aktivnostih. (B14)
- Občutek pomembnosti in sprejetosti. (D20)
- Program ji je všeč. (E34)

Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela

- Želja po novi izkušnji, opravljanje prostovoljnega dela postala navada. (B13)
- Opravljanje prostovoljnega dela je dobro in se počuti bolje. (E33)
- Rast. (F28)
- Duhovna hrana. (F29)

Učenje o področju zasvojenosti

- Stiki z ljudmi z drugačno življenjsko zgodbo. (D16)

Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinja od prepovednih drog

- Motivira jo, ko vidi, da ji uporabniki zaupajo. (D19)
- Nekateri uporabniki, ki abstininirajo in nimajo sorodnikov, se lahko zanesejo nanj. (F27)

Osebnostne lastnosti uporabnikov, ki abstininirajo od prepovedanih drog

- Prostovoljec prepozna, da uporabnikom pomoč veliko pomeni. (F23)
- Hvaležnost. (F25)

Odnos prostovoljca do zasvojenosti

- Želja po tem, da bi uporabniki, ki abstininirajo, živeli normalno življenje brez drog. (F24)
- Zasvojenost opisuje kot pekel, ki so ga uporabniki, ki abstininirajo, izkusili. (F26)

Opredelitev vloge prostovoljca v programu

Odnos med zaposlenimi in prostovoljcem

- Zaposleni izpostavljajo pomembnost vloge prostovoljca. (A21)

Vključevanje prostovoljca

- Vključevanje v odločanje o aktivnostih, občutek pomembnosti, možnost izražanja predlogov, upoštevanje predlogov, vključenost, pripadnost. (A22)
- Objavljanje na socialna omrežja, sodelovanje pri oblikovanju aktivnosti. (A23)
- Vključevanje v pogovore in skupine. (F16)

Vključevanje prostovoljca ni potrebno

- Skupina občasno ne potrebuje pomoči prostovoljca. (F17)

Vpliv prostovoljca na delovanje programa

- Pomembnost prostovoljnega dela, zaradi drugačnih idej in pogledov prostovoljec. (A24)
- Razbremenitev zaposlenih, sproščenost, preprostost. (A27)
- Vnašanje različnosti, popestritev življenja uporabnikov. (B17)
- Stik z zunanjim svetom. (B18)
- Vir dragocene energije in novih idej. (D27)
- Razbremenitev zaposlenih. (E39)

- Prostovoljec v program prinese spremembo in uporabnikom da občutek, da nekdo k njim pride na obisk. (E41)
- Vnašanje spontanosti v program. (E47)
- Uporabniki imajo stik z zunanjim svetom. (E48)

Sodelovanje

- Razbremenitev uporabnikov in zaposlenih. (B16)
- Aktivno sodelovanje prostovoljca. (C25)
- Sodelovanje na srečanju zaposlenih. (C26)
- Povezanost in sodelovanje z zaposlenimi. (C33)
- Sodelovanje v skupini za mlade. (D11)
- Sodelovanje na dogodkih za mlade, pogovor z mladimi. (D13)
- Spoznavanje in druženje z uporabniki. (D23)
- Druženje in pogovori o »netežkih« stvareh. (E26)
- Pomoč pri lažjih opravilih. (E31)
- Pogovor in druženje z uporabniki. (E38)
- Pomoč pri prevozu in stvareh tehnične narave. (F10)
- Individualni pogovori z uporabniki. (F11)
- Moški, ki abstinirajo, največkrat potrebujejo pogovor. (F12)
- Duhovnik kot prostovoljec v komuni. (F32)
- Pomoč pri tehničnih stvareh, pri dogodkih in delih. (F42)

Vključenost v vsakodnevne aktivnosti

- Spremljanje življenjskih aktivnosti, priprave na zajtrk in večerje. (C27)
- Poslušanje, sodelovanje pri pogovorih, udeleževanje prostočasnih aktivnosti in sprehodov. (C28)
- Prevozi, sekanje dreves. (F43)

Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstinira od prepovedanih drog

- Sproščenost in zgovornost uporabnikov, prostovoljec vzgled uporabnikom, ki abstinirajo. (B19)
- Sproščenost uporabnikov. (B20)
- Sodelovanje, občutek pomembnosti. (C30)
- Vzgled in spodbujanje. (C31)

- Zaupanje, izražanje stisk. (C32)
- Vzgled. (D25)
- Pogovor s prostovoljcem lahko prinese drugo mnenje. (D28)
- Pomoč in podpora za zdravljenje odvisnosti. (E13)
- Občutek normalnosti. (E42)
- Občutek, da je nekomu mar in se nekdo želi družiti z njimi. (E43)
- Konstanten stik med prostovoljci in uporabniki je potreben za zaupen odnos. (F19)
- Pogovori o vsakdanjih, človeških in brezveznih stvareh. (F22)
- Zaupanje zaradi poklica duhovnika. (F31)
- Uporabniki, ki abstinirajo se s prostovoljcem, ki od pogovora nima osebnih in materialnih koristi, lažje pogovarjajo. (F33)
- Ozaveščanje drugačnega načina življenja, brez drog. (F35)
- Usmerjanje v dogajanje v človekovi notranjosti. (F36)
- Učenje o življenju za druge. (F37)
- Vzgled. (F38)
- Dajanje nasvetov. (F39)

Odnos prostovoljca do zasvojenosti

- Prostovoljec, ki ne jemlje drog predstavi svojo perspektivo o zasvojenosti uporabnikom. (D12)
- Prostovoljec predstavi perspektivo življenja brez drog. (D24)
- Prostovoljci, ki študirajo področje zasvojenosti, se v prostovoljno delo vključujejo na profesionalni način. (D30)
- Uporabniki so z zdravljenjem dobili ponovno priložnost v življenju. (E12)
- Spoznavanje človeka kot telesno in duševno bitje, kjer so za spremembo pomembna volja, čustva, razum in duševno zdravje. (F34)

Odgovornost prostovoljca

- Spremljanje uporabnikov k zdravniku. (B21)
- Spremljanje uporabnika do bankomata in v bolnišnico. (C29)
- Obveščanje programa o situacijah z uporabniki. (D26)
- Razdeljevanje zdravil in skrb za to, da uporabniki vzamejo zdravila. (E29)
- Zaklepanje vrat na nočni izmeni. (E30)

- Skrb za red in mir na nočni izmeni. (E40)

Pomoč pri zdravljenju

- Pomoč pri reševanju stisk. (F15)
- Reševanje stisk in problemov prek pogovora. (F20)
- Spodbujanje, osvetljevanje in ozaveščanje. (F21)
- Predajanje znanja mladim v vzgojnem procesu. (F30)

Vloga vere pri abstiniranju

- Ozaveščanje pomena vere na poti okrevanja skozi pogovor. (F13)

Opredelitev vloge prostovoljnega dela v programu

Odnos med prostovoljcem in uporabnikom, ki abstiniira od prepovedanih drog.

- Pomembnost prostovoljnega dela, zaradi odnosa med uporabniki in prostovoljci (A25)
- Prostovoljci z izkušnjami pomagajo zasvojenim. (A26)
- Sproščenost uporabnikov. (A28)
- Pomembnost prostovoljnega dela, zasvojeni dejali, da se čudijo, kako se prostovoljcem da ukvarjati z njimi. (B22)
- Občutek, da je nekomu mar za uporabnike in da se nekdo želi ukvarjati z njimi. (B23)
- Občutek pomembnosti. (B24)

Odnos prostovoljca do prostovoljnega dela

- Pomanjkanje kadra v nevladnih organizacijah. (B25)
- Prostovoljno delo pomembno, nepoznavanje možnosti za opravljanje prostovoljnega dela. (C34)
- Potreba po večjem številu prostovoljcev. (C37)
- Novi pogledi na zasvojenost. (E49)
- Razbremenitev zaposlenih. (E50)
- Potrebno usmerjanje ljudi v prostovoljno delo. (F40)
- Največ, kar prostovoljci lahko naredijo je, da gredo v programe in delajo prostovoljno. (F41)
- Usmerjanje in vabljenje ljudi k prostovoljstvu. (F51)

Pomoč pri zdravljenju

- Dajanje pozornosti in opolnomočenje ljudi v stiski. (C35)
- Podpora, podpora komunikacija, institucionalna podpora. (C36)
- Predajanje znanja mladim v vzgojnem procesu. (F30)
- Tehnična pomoč. (F44)

Opustitev stereotipov o zasvojenosti

- Prostovoljno delo pripomore k opustitvi stereotipov na vseh področjih. (D7)

Razumevanje stisk uporabnikov, ki abstininirajo od prepovedanih drog

- Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog imajo drugo perspektivo in razumejo, s čim se uporabniki soočajo. (D29)
- Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog razumejo probleme uporabnikov. (D31)
- Prostovoljci z izkušnjo jemanja drog razumejo, da odvisnost vpliva na uporabnikovo ravnanje in ne njegova osebnost. (D32)

Odnos uporabnikov, zaposlenih in prostovoljcev do prostovoljnega dela

- Prostovoljno delo pomembno prostovoljki, zaposlenim in uporabnikom. (E46)

Vpliv prostovoljnega dela na delovanje programa

- Ustvarjanje ozračja in okolja, kjer so uporabniki, ki abstininirajo od prepovedanih drog, lahko ljudje. (F45)
- Odpravljanje predsodkov o drogah, saj so uporabniki drog nam enaki. (F46)

Vpliv prostovoljnega dela na življenje uporabnikov po zaključenem zdravljenju od uporabe prepovedanih drog

- Pomen prostovoljnega dela v tem, da imajo uporabniki po zaključenem zdravljenju nekoga, na katerega se lahko obrnejo. (F47)